

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta
Ta Ellēnisti Heuriskomena**

Origenes

Rothomagi, 1668

In Matthaevm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19358

P. 197. οἷον] ἡδονῆδες οἱ ἐλασθέρτες] Idest: se injuria affectos putant, qui reprehensi sunt. Ita reddendum quoque quod mox sequitur: ἡ δὲ τὰ το αὐθιγότες ἡδονῆδες. καὶ ἐστὶν, ἢ καὶ ἄλλοις ὀνομασίου, ἑταίροις, &c.] Alludit ad dictum illud: δοκίμοι ἑταίροι] ἡνεῶν, quod Christo à Patribus antiquis tribuitur, nec in Novo tamen Testamento reperitur. De eo agemus alibi fusius.

IN EZECHIELEM.

P. 220. ἐκ τῆς ἑτέρας] Scripsit ad hæc Interpres: Quatuordecim modo supersunt. Homilias cum Tomis confudit: Homilia enim Origenis in Ezechielem 14. supersunt, Tomi nulli. Tomos autem & Homilias in hunc Prophetam lucubratus fuerat Origenes. καὶ παρὰ τὸ καθεστὸς ὕδωρ] Ebr. מים-ישרים, id sonat, Sedimentum aquarum, vel aquas quietas, & tranquillias, quarum fax omnis & coenum in fundo subsidit: optime LXX. καθεστὸς ὕδωρ. Ita Ezech. 32. 14. idem verbum ἕρως eadem pollet significatione: מים-ישרים ים. LXX. τὸ τὸ κενυμένη τὸ ὕδωρ ἐν τῷ. Male ergo Philocaliæ Interpres vertit: aquam appositam: rectius dixisset, compressam.

οἱ τὸ πλεονεξοῦν καὶ τὸν ἰσχυρόντες, &c.] Marcionista, alique eiusdem farinae Hæretici. Epiphanius Har. 42. cap. 4.

καὶ οἱ τῶν παλαιῶν γραμμάτων, &c.] Vetus Testamentum Opifici, Novum Christi Patri vulgo tribuebant Cerdo, ejusque asselæ. Qui autem Vetus Testamentum duobus Auctõribus adscriperunt, ij fuisse videntur è Marcionis auditoribus aliqui: hi quippe in varias sectas dissipati sunt, Epiphanio teste Har. 42. cap. 13. & Auctore Dialogi De orthodoxa fide, qui Origeni adscribitur. Partim autem Opificem, partim Malum, Veteris Testamenti auctores sibi videntur finxisse.

IN OSEE.

P. 201. αἰσθησις ἢ ἐνθάδε, &c.] Hæc ad periodum supra inchoatam pertinent, eamque claudunt, nec ab Interprete disjungi debent. Quod sequitur: ὅσον ἔστι (non ut male editum est, ἢ) τὸ πλεονεξοῦν καὶ τὸν ἰσχυρόντες, distinctione carere non debuit: nam post λέξιν addenda ἑποσισμὸν, vel virgula, ut id quod sequitur, πλεονεξοῦν, &c. ad id referatur quod præcedit, ἰσχυρόντες.

ἐν τῷ οἴκῳ ὧν εὐσέβη με] Interpres: Domum esse, inveniunt me. ita & pag. seq. quam

lectionem ne Grammatica quidem ferre potest. Ebraice habetur ἡ-מב in Bethel, quod secuti sunt Aquila, Theodotion, & Symmachus: item Jonathan, Syrus, & Vulgatus. LXX. ἐν τῷ οἴκῳ ὧν. Theodoretus, ὧν. Sive ergo hæc Osee ad Gen. 28. pertineant: sive, ut alij, ad Gen. 35. Bethel hic significatur, quæ prius Luza dicta fuit, & postquam vitulum aureum populo adorandum in ea proposuit impius Ieroboam, Bethaven appellata est, idest, Domus idoli. Inde Osee 10. 5. Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samaria: ubi LXX. τῶν μὲν τῶν οἴκῳ ὧν ὧν παροικίωσεν οἱ κενυμένοις σαμαρίας. Videndi Theodoretus, & Cyrillus in Of. 12. 4. & ille præterea in Osee 4. 16. Bethaven porro illa diversa fuit ab altera nominis ejusdem de qua Ios. 7. 2. Aven autem, ἢ, juxta aliam ἡβραϊκῶν LXX legerunt semper On, & Bethaven reddiderunt vel, βαθων, vel, οὐκ ὧν. Unde facile emendaveris quod eorum optimas editiones occupavit mendum, 1. Reg. 13. 5. ἢ ἐκαρπας βαθων ἢ ἡβου. legendum siquidem, βαθων, cum juxta Interpretum omnium consensum Ebraice habeatur, Bethaven: ipsaque adeo Complutenfis editio habet: ἢ ἡβου (1. ἡβου) βαθων. Item 1. Reg. 14. 23. pro eo quod est: ὁ πόλεμος δὲ ἐπὶ τῷ βαμὼθ, scribe, τῷ βαθων. Ebraice quippe consentientibus Interpretibus sic habetur. Confirmat emendationem nostram Codex Alexandrinus, qui habet, βαθων, & Complutenfis Editio, βαθων. Ex hac quoque variatione ἡβραϊκῶν in voce ἢ factum est, ut Ægyptiam urbem hujus nominis, in qua sacerdotium gerebat Putiphar, Aven appellaverit Hieronymus 11. Comment. in Ezechiel. cum vulgo On nuncupetur. Eam in Hieronymo lectionem frustra sollicitat Drusus 10. Observat. cap. 15. Nec id prætermittendum Dionysium Alexandr. Epistol. contra Paulum Samosatenum Respon. 8. Cyrillum, Arabem Interpretem, & Barberinianum codicem ἢ ο, hoc Osee loco legere, ἐν τῷ οἴκῳ μου.

ἐν τῷ ἐλασθέρτεσιν ὡς ἐν τῷ] Ita Mf. Alexandrinus, & Syrus Interpres, & Arabs: ita Cyrillus. At Romana editio, & Complutenfis habent, ἡβου.

IN MATHÆVM.

γραμμάτων ἑβραϊκῶν συντετακίον] De eo P. 203. argumento actum est à Nobis, libro De claris Interpretibus.

ἐν τῷ καὶ θολῶν ἐπιστολῶν] Priore scilicet: nam posterior dubij erat auctoris, & auctoritatis. Vid. Nos inf. ad Tom. 5. Orig. in Ioh.

καὶ ἕβρον τὸ κ' λυκαὶ τὸ λ' αὐτὸ, &c.] Legendum, τὸν ἕβρον, si quid sapio: Lucam enim saepe laudat Paulus, ut Col. 4. 14. 2. Tim. 4. 11. Philem. 24. Evangelium autem secundum Lucam nusquam commendat.

P. 204. ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν. ἡ, &c.] Vetus codex Holmiensis Philocalia: ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν, ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν. Alter recentior, quem Holmiae itidem consultuimus, quique fuerat Bibliotheca Petriana: ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν, ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν. Tarius alia edidit, alia vertit.

David, ὅς ἐστιν ἰερουσαλὴμ, ἡ ἰερουσαλὴμ] Hieronymus De nomin. Ebr. David fortis manu, desiderabilis, & in Psalm. 33. juxta observationem Tarini, exponit: Dilectus, desiderabilis, fortis, vel idoneus manu. Prius etymon verum est, nomen enim David fit à, דוד, amor: ineptum posterius, & fit à, דוד, & דוד, est, sufficere; unde דוד, unum è Dei cognomentis derivant quidam, quod LXX. & Symmachus exponunt, ἰερουσαλὴμ, Aquila, ἀλκιμος. Sed, ut id obiter dicam, דוד verius à דוד deducitur, quod apud Arabes idem sonat ac, confortavit, roboravit; id quod confirmat daghes in דוד, דוד. Nec absone fortasse conjicimus à דוד, quod est, fortitudo, robor, & דוד, nomen David formari ab iis qui posterius etymon tuentur: à autem ibi mutatur in דוד, quemadmodum in דוד & דוד.

P. 205. ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν. ἡ, &c.] Codex Holmiensis habebat: ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν, perperam, nam hæc Excerpta non sunt, qualia habentur in Philocalia, quibus ejusmodi præfiguntur tituli; sed pleni & continui Tomi. Certe simile aliquid habet Catalogus Græcus, codicum Origenis Bibliotheca Vaticanae, quem concinnavit Allatius, & mecum communicavit clarissimus Bigotius: ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν ἀποστολικῶν τῶν ἐν τῷ. Id evenit ex incertitia Librariorum.

τὸ μ' α' ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν. ἡ, &c.] Ita habebat Codex Holmiensis; sed cum hunc excipiat τὸ μ' α' ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν, deinde etiam τὸ μ' α' ἡ δ' αὐθιγαλικῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν. Erasmus in Epistola, quam Origeniano in Matthæum fragmento à se edito præfixit, & ex Erasmo Sixtus Senensis, scribunt decem priores Tomos expositionum in Matthæum desiderari, undecimum cum sequentibus superesse. Quinetiam Origenis MS. liber Bibliotheca Ducis Bavariae, ab undecimo auspiciatur. Verumtamen Catalogus Origenianorum Codicum Bibliotheca Vaticanae Tomos in Matthæum decimum, & undecimum recenset. Narrant quoque qui Gesnerianam Bibliothecam in Epitomen contraxerunt Venetiis fuisse

apud Diegum Hurtadam horum commentariorum Tomum 1. xi. xii. ubi legendum procul dubio, x. xi. Commemorant iidem in Bibliotheca quadam Italica servari decimum Tomum operis ejusdem. Qui quidem decimus Tomus aliudne sit ac noster hic undecimus, an secus, viderint, penes quos ille est. Confitet modo illud, hunc primum nostrum esse undecimum, quippe cui duodecimus, & decimus tertius continua serie subjecti sint.

καὶ ἡ μείζων οὖν, εἰπερ ἐκλήμεθα, &c.] Origenes lib. 3. contr. Cels. ὁν (ὡς ἀποβολῶν) τὴν ἕβρον ἰαλάσσειν ὁ ἰησοῦς, πρὸς ἀντὶν τὴν σαφῆσαν τὴν ἕβρον ἰαλάσσειν τὴν ἕβρον ἀκούσαι, & κατ' ἰδίαν αὐτῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀποστρέφονται. Quæ non semel repetit hoc libro. Vide item ejusdem Hom. 1. in Genes.

αἰτιωσάμενος ἀπὸ φερόμενος] Suspiciari quis possit legendum: αἰτιωσάμενος ἀπὸ φερόμενος. Sed editæ lectiōni omnino adharendum est.

ἀποκελεύεις εἶπεν ὁ κύριος τῷ] Ita C. Holm. ita & Erasmus legit, ut apparet ex ipsius interpretatione: quod quia sensu caret, ipsa Matthæi vox reponenda est: ἀποκελεύεις εἶπεν ὁ κύριος.

αὐτῶν τὸν * λόγον * ἡγορήματα] Recentiori mant adscriptum erat ad oram: αὐτῶν τὸν θῶρον λόγον ἡγορήματα. Legendum fortasse: αὐτῶν τὸν θῶρον λόγον ἡγορήματα ἐστὶν, ἡγορήματα, &c. vel quid simile. Vertit Erasmus: Hæc à Verbo quod in principio erat apud Deum condita sunt, quum sint gemina regni Dei.

καὶ ἐπολλῶ τὸ ἡδὺ] Ita M. H. pro ἡδὺ, hoc est ἡδὺ, quod verum est.

ὅς καλεῖται] Lege δ, referri enim debet ad τὸ ἡδὺ, non ad θεοειδῶν.

ὅς καλεῖται ὡς καὶ τὰς ἀγγέλους, &c.] Cum P. 207. enim eo plus gloriae & lucis adepturi simus, quo minus terrenarum sordium nobis adhærescet, existimavit Origenes coluviem illam post certa temporum curricula expurgatum iri, & universos homines, non sanctos solum, sed impios etiam & damnatos eandem gloriae mensuram consecuturos.

ἔοικεν ὁ δαυὶδ, &c.] Vide initium lib. 1. Commentar. in Iob, quæ Origeni falso adscribi solent.

ἐπίστασι οὖν τις πῶς, &c.] Questionem eandem proponit, & solvit sub finem cap. 3. libr. 3. De princip. respondetque ad hunc statum perventuram naturam corpoream, eum sanctis disciplinis institutas animas Deo Patri Christus subjecerit.

καὶ ἡ γενναὶα τὴν χεῖρα, &c.] Hic & alibi saepe Damnatorem pœnis finem tam diserte statuere videtur Origenes, eoque nomine toties reprehensus, atque exagitatus est, ut qui id negare audeat, nimium Ori-

the
, &
, &
re-
28.
hel
lit,
lo-
am,
li.
ha-
no
Vi-
4.
por-
dific
iam
Be-
am
, I.
le-
ter-
ha-
lu-
est:
eo-
In-
e-
tri-
nis
nte
er-
ve-
iel-
lie-
ru-
er-
fol-
8.
ce-
le-
an-
ita
lu-
eo P. 105
De
et i
do-
ph.

genem amare, ac prater aequum videatur. Sed quoniam iam supra in Origenianis satis à nobis discussa ea quaestio est, frustra hic actum ageremus.

πρὸς Ἰησοῦν, ἦ. &c.] Pugnare id videtur cum superioribus; nam si nullum erit inter omnes claritatis discrimen, omnesq; ex aequo nequitia igne absumentur erunt, quinam erunt superiores, quinam inferiores? Verum meminerimus sensisse Origenem, quemcumque locum beatitatis teneant Sancti, peccatis eos semper futuros obnoxios, & è summo illo felicitatis apice depellendos quicumque novis criminibus sese alligaverint. His ergo ad summa rursus emittentibus lumen suum superiores foenebunt. Atque hæc in Origenianis disputantur.

Ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς καρδίας.] Æschylus Prometheus. Ἰσχυρὸν τοῦ κινήματος δὲ λέγεις φρονῶν. Pindarus Olymp. πέδον φρονῶν ἱμαῖ γόργαπλάς. Terentius Andria: *Etiannum mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysalis.* Locus Origenis petitus est è Proverb. 3. 3. & 7. 3. & Jerem. 17. 1. & 31. 33. & Rom. 2. 15. & Ebr. 10. 16. Vertimus: *super latitudinem cordis*; ita vertit Erasmus. Sic habet quoque Vulgata Jerem. 17. 1. *Exaratum super latitudinem cordis eorum*; & Hieronymus hoc eodem Jeremia loco: *Exaratum super latitudinem cordis eorum*; & in Habacuc cap. 2. versum Prov. 3. 3. à se laudatum ita vertit: *Describe eam super latitudinem cordis tui.* Hippolytus de Antichristo, quem nuper Græce edidit Vir eruditus Marquardus Gudius: *Ἰσχυρὸς τῆς καρδίας.* Ebraica tamen sic se habent: *עָבַר מִן הַיָּד*, *super tabulam cordis eorum*: quod Chaldaus, Syrus, & Arabs secuti sunt. Ad hæc alludit Paulus 2. Cor. 3. 3. *ἐν πλατῆι καρδίας.* Metaphora videtur sumpta à tabulis lapideis *testimony scriptis digito Dei*: Exod. 31. 18. & 32. 15. & 3. Reg. 8. 9. & 2. Paralip. 5. 10. LXX Interpretes, uti verisimile est, vertant his Proverbiorum locis, & apud Jeremiam: *Ἐπὶ πλάτος τῆς καρδίας σου.* Ita Complutensis Ebitio Prov. 3. 3. ita & Aldina: quæ verba in nonnullis Editionibus desiderantur, quaque Interpres Arabs non agnoscit. Eadem Complutensis Jerem. 17. 1. *Ἐπὶ πλάτος τῆς καρδίας σου.* Quæ verba cum sequentibus tribus versibus in aliis plerisque Ἰβ. editionibus pariter prætermissa sunt, quamvis apud reliquos Interpretes compareant. Proverb. vero 7. 3. *Ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς καρδίας σου.* cum tamen legatos in Ebraico contextu: *מִן הַיָּד* *עָבַר*, *super tabulam cordis tui.* Id factum videtur Librariorum oscitantia, qui pro *πλάτος* scripserunt *καρδίας*. Ergo Vulgata Auctor recte habet eo loco: *in tabulis cordis tui*; non ita recte Jerem. 17. 1. *Super latitudinem cordis*

eorum: quod miror secutum fuisse Hieronymum, qui interpretationem suam ad Ebraicum exemplar finxit. Aliud est autem quod habet Vulgata 3. Reg. 4. 20. *Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in litore maris.* Nam Ebraice legitur *עָבַר מִן הַיָּד*. LXX. *ἐν πλατῆι καρδίας.* Quo sensu ait Apostolus 2. Cor. 6. 11. *ὡς πλάτος ἡμῶν πλάτους.* Vnde Origenes Homilia unica in librum Regum: *Vi possimus cum Apostolo dicere: Cor meum dilatatum est ad vos, o Corinthij: ex latitudine enim cordis abundantia ori sapienti ministratur.*

κῆρυξις ἀπαβολῆς ἀπὸ ἐλάφι ἀνοπῆς] Eras. P. 208. *mus prætermisit vocem ἀπ.*

δοκεῖ δὲ μοι κτ' (αὐτῶν), &c.] Hieronymus P. 209. *in hunc Matth. locum.*

ἐν τῷ ἀρχαί, ὡς ἀλλοτ. &c.] Ita habebat Regiæ Bibliothecæ Codex, quæ lectio verissima est; alioqui sensus non constat. At Erasmus, & Codex à me ex Holmieniensi descriptus hæc verba prætermittunt: *ὡς ἄλλοτ τοῖς τῆς βασιλείας τῶν ἀρχῶν. ἢ ὅλας οὐ τῶ ἀνοπῆται Ἰσραὴλ καὶ κερουμδῆσ ἐν τῷ ἀρχαί.* Ex postremarum scilicet harumque vocum iteratione prætermisio illa contigit; quod peccatum iis frequens est, qui MSS. Codices excscribunt.

Ὁμοίωσόν μου ἀπὸ τῶν ἀπὸ λίθων σφαιροποιουμένων, &c.] Et paulo inferius: *καὶ δὲ ὁ ἀναρχαίλας ἐλάφι ἀπὸ τῶν λίθων.* item: *καὶ τὰ ἦ σφαιροποιουμένων ἐν τῆς ἀπὸ λίθων σφαιροποιίας.* A prophanis Auctoribus laudandis fere abstinebant Patres, & noster præsertim Origenes, nisi id forte flagitaret necessitas, velut in libris contra Celsum. Huiusmodi autem fuisse videtur is quem ἀπὸ λίθων scripsisse significat Iubam hunc esse Regem conjicit vir literis juvandis & promovendis natus Isaacus Vossius, ex eodemque arripuisse in Melam. Ælianum, quæ lib. 15. De animal. cap. 8. de margaritis disseruit. Plinius certe in componendo libro 37. quo gemmarum origo continetur, Iuba auctore usam se scribit, eundemque nominatim laudat lib. 9. cap. 35. ubi fufe de margaritis commentatus est. Vtut est, ex eodem sane fonte hæc Plinium hausisse constat, unde sua depromserunt Origenes, & Ælianus; eadem quippe, atque iisdem fere verbis tres isti retulerunt. Ego quidem non Megasthenem minus, aliove, quam Iubam, Auctores istos fuisse secutos crediderim. Plinium autem Solinus, Solinum Amraianus affectatus est.

Ἰβ. Ἰβραηελίταιν οἱ μὲν χερουμδῆσ, &c.] Ælia. lib. 15. c. 8. nus: *ὁ ἦ ἐν Ἰνδία χερουμδῆσ ἰβραηελίταιν ἐστὶν ἰδιαι, ἀλλὰ ἀποστῆναι ἦ χερουμδῆσ ἢ τὰ ἐν τῷ παρὰ τῶν σφαιροποιουμένων, ἀλλὰ τὰ ἐκ τῶν Ἰνδίας.* Margarita autem terrestris in India proveniens non fertur naturam habere propriam, sed saturam esse

esse crystalli, non gelu concrecentis, sed fusilit. Quod si recte conijicimus, terrestrem quoque margaritam agnoverit Arrianus, Megasthenes auctore, a quo idem quoque Alianus & Origenes acceperint. Sic enim Arrianus in Indicis: *καὶ εἰς* (λέγει μαγαθίνος) πύρ' ἰνδοῖσι πόν' ἡερζαεῖτεν ἑταῖριον καὶ ἡάλωθερς χροσίον τὸ ἀπυροσόν, καὶ τὸ ἐν τῇ ἰνδῶν γῆ ὄροσσηρον. Levissima mutatione lego: *καὶ ἐν τῇ*, &c. quamvis quæ de Indico traduntur auro non ignorem: Et esse (inquit Megasthenes) apud Indos margaritam, quæ triplo plus quam obryzum autum æstimetur; atque eam quidem effsam in Indorum terra. Huc etiam facit quod margaritam matinam speciatim ibidem designet; quod certe ineptum esset, si marina omnes essent: καὶ ἐπυρὸν ἤ, inquit, πάλας, καὶ ῥομαῖων καὶ ὄσι πολυπτανοί, καὶ Ὀδυσσοί, καὶ ἱεροὶ ἐν αὐτῇ ὄσιον) πόν' ἡερζαεῖτεν δὴ τὸν θαλάσσιον, ἡερ τῇ ἰνδῶν γλώσσῃ κελεῖοδρον. Sed & quotquot apud Græcos olim, & nunc apud Romanos ditiores sunt, majore adhuc Julio emunt margaritam marinam, ita Indorum lingua dictam.

ἐν τῇ ἑρυθρᾷ θαλάσσῃ γινώσκουσι] Plinius lib. 9. cap. 35. Indicas laudans margaritas, etiamque varia genera recensens, Præcipue autem, inquit, laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris Rubri item, Clarior in Rubro mari reperitur Indicus. Mare quippe illud meridiano, australem oram ambiens, in Indicum & Æthiopicum dividebatur. Indicas tamen margaritas ab Erythraïis distinguit Ælianus.

ἀποπερὸς ἢ ὡς ἐν ἡερζαεῖταις, &c.] Ita Codices Holm. & Reg. Legendum fortasse *ἀπ' αὐτοῦ*. Indicis proxima sunt, magno quamvis intervallo, Britannica margarita: idipsum extat ex Æliani, Plinij, & Ammiani verbis. Nobis certe quotidie margaritas deformes & exiguas dant ostrea in Britannico hoc mari deprensa: cujusmodi quoque fert tota Borealis ora.

ἐν κόγχῃς γίεσι, &c.] Eadem hæc habet Ælianus.

ἡερζαεῖταις τὴν χροσὴν & τὸ μέγαθος] Vertit Erasimus: exploratore qui veserat, qualis sit & quanta regio: videtur legisse: ἡερζαεῖταις τὴν χροσὴν, & τὸ μέγαθος, sed Codicum Holm. & Reg. lectionem asserunt hæc Æliani: ἀκούω ἢ εἶπε καὶ πῶν δὲ ἀπαρηγή καὶ τὴν χροσὴν καὶ τὸ μέγαθος ὡς αὐτοῦ γίεσι ἑταῖριον, &c.] Ita Ælianus, & Plinius, quæ ipsi ex Megasthene descriperunt. Locus insignis est apud Arrianum in Indicis: *καὶ λέγει μαγαθίνος θηρολογός* τὴν κόγχην αὐτῶν θηρολογίας, ἡερ μετὰ δὲ ἐν τῇ θαλάσσῃ κατ' αὐτῶν πολλάς κόγχας, καὶ θάλασσαν ταῖς μελίαισιν. καὶ εἶπε γὰρ ἡερζαεῖταις βασιλείου, ἢ βασιλείου, ὡς τῆς μελίαισιν. καὶ ὅτις μετὰ ἑταῖριον κατ' ἐπιπυρὸν συλλάβουσι, τῶν δὲ ἀπυρὸν ἡερζαεῖταις καὶ τὸ ἄλλο σελῶσιν ἢ ἡερζαεῖταις.

ei ἢ ἡερζαεῖταις οὐαὶ ὁ βασιλεὺς, τὸ τῶν δὲ κόγχῃ θηρολογίας τὴν ἄλλου. πὺ ἀπυροσόν ἢ ἡερζαεῖταις κατ' αὐτοῦ γίεσι τὴν χροσὴν, καὶ τὸ ἡερζαεῖταις ἢ ἡερζαεῖταις ἢ ἡερζαεῖταις. Et ait Megasthenes concham hujus (margaritæ) retibus capi, versari autem in mari circa eam multas conchas, veluti apes: Regem quippe suum aut Reginam margaritas habere; ut apes: ac si quis forte Regem capiat, reliquum etiam margaritarum agmen statim ipsum circumstare: si vero Rex ipse effugiat, hunc iam amplius reliquis conchas capere non posse: qui autem eas teperint, ipsarum carnes putrescere sinere; esse autem ad ornatum uti.

ἡερζαεῖταις οὐαὶ ὁ ἐπιπυρὸν, &c.] Scripsit Megasthenes conchas margaritiferas retibus capi: Plinius, Ælianus, & Origenes, urinantium cura, & retibus; quæ duo piscationis diversa genera in unum confuderunt. Exolevit propemodum ista piscandi ratio, quæ sit retium ope, præterquam in quibusdam Novi Orbis regionibus. Penitus vero in defuetudinem abiit illa, quam describit Philostratus lib. 3. de Vit. Apoll. cap. 16. quæ fortasse an fabulosa est, qualia fere sunt quæcunque hoc libro proposuit otiosus Sophista. Sola fere illa in usu est, quæ fit per urinatores.

διόργη) ὁ κόγχη. ἡερζαεῖταις ἡερζαεῖταις, &c.] P. 211. Hæc ὡς ἡερζαεῖταις fere apud Plinium reperies: sed inepta sunt & falsa, margaritæ enim ex eadem concresecunt materia, ex qua pinna interior testa coalescit, ut docet Boëtius; nempe ex humore quem animal ipsū generat, & ad testæ nutritionem profundit, qualis iste est quem ad ossium suorum nutrimentum terrestrium animalium corpora suppeditant; qualis & ille est, quem ad nucleï alimentum arbor ipsa submittit. Quapropter interiori testæ concolores margaritas reperias, albis albas, nigris nigras, cujusmodi ipse vidi.

ἡερζαεῖταις, καὶ εἰ ἀπυρὸν τὸ δὴ ἡερζαεῖταις, &c.] Plinius: *Si fulgures, comprimi conchas; si vero & tonuerit, pauidas ac repente compressas quæ vocant Physmata efficere, specie modo inani inflatas sine corpore; hos esse concharum abortivos: sic enim legendum est, non ut vulgo, speciem modo inani inflatam.* Adnotat Plinio Solinus, *Sol. cap. 56.*

Solino Ammianus lib. 23. *Concussa vero sepiissime metu fulgurum inanescent, aut debilita pariunt, aut certe vitis desinunt abortivi.* Idem de ovis prodit Aristoteles *Histor. Anim. lib. 6. cap. 2.* *ἡαρ ἢ ἡερζαεῖταις ἡερζαεῖταις (ἡερζαεῖταις) ἡερζαεῖταις τὰ ὠα.* Quod si incubante (Gallina) tonuerit, corrumpuntur ova. Contrarium tamen de margaritis docet Isidorus Characenus apud Athenæum lib. 3. cap. 14. *φασι δὲ ὅταν ἐστὶν σπιρτῆρας ὄσι, & ὄμβροσ ἐκχυρὴς, τὸ τὸ μετὰ τὴν τῶν πίντων καὶ εἶπε, καὶ πλεῖσιν γίνεσθαι ἡερζαεῖταις, & ἡερζαεῖταις.* Dicunt autem, cum tonitrua crebra sunt, & imbrimum esse.

iones, tunc potissimum pinnam concipere, & plurimas gigni margaritas, & insignis magnitudinis. Idem habet Theophylactus in Matth. 13. 45. ὡς περ ἄν ὁ μάρμαρος ἰσπερὶ γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ὅσοι, ὡς περ ἀσπίδες τὰς νύκτας ἐκκίπτει ἀσπρή, οὕτως τὰς νύκτας οὐκ ἀλείπει τὸν ἄσπρη, οὕτως τὰς νύκτας οὐκ ἀλείπει τὸν ἄσπρη. Quemadmodum ergo margarita fertur generari in ostreo: quo aperiente uestas, ingruit fulgur. deinde rursus claudente eas, ex fulgure & rore concipitur margarita, propterea que candidissima est.

ἀργύρεω δὲ φασὶν ὡς περὶ τῆς δὲ φασὶν non semper pro translucido, sed nonnunquam etiam pro splendido ponitur. Hefychius: δὲ φασὶν, ὄψις, ὄψις, ὄψις. Item: δὲ φασὶν, λαμπρὸν, λαμπρὸν. Glossæ Cyrilli: δὲ φασὶν, limpidus, lucidus, specularis. Theophrastus De lapid. τῶν ἀσπίδων ἢ λίθων ἐστὶν ὁ μάρμαρος καλούμενος δὲ φασὶν. Lapidum vero qui studiose requiruntur unus est is qui Margarita appellatur, natura quidem lucidus. Temere itaque locum hunc follicitat Vir magnus, reponique vult: ὁ δὲ φασὶν ἢ τῆς φασὶν, cum præfertim hæc verba absque negandi particula verpet Athenæus, eoque alludat Clemens Alexandrinus in Pædagogō libr. 2. cap. 12. Christum appellans, μάρμαρος θαλάσσης, καὶ ῥοσὸν δὲ φασὶν. Caterum Indicas margaritas argento similes esse scribit Origenes: Androsthene autem apud Athenæum, Indicarum alias auro, alias argento similes, nonnullas candidas, & piscium oculis pares esse docet.

Ci. Salmast. in Solim. p. 1113.

A. h. n. lib. 3. cap. 13.

ἡ γὰρ τὴν ἀσπίδα λεῖψαν, &c.] Ita Codd. Holm. & Reg. sed legendum: ἡ γὰρ τὴν ἀσπίδα λεῖψαν ἢ ἡ γὰρ τὴν ἀσπίδα λεῖψαν, quemadmodum legisse videtur Erasimus qui vertit: sic ut splendor subviridiæ paulum subluceat. At quis unquam virere margaritas vel fando accepit? vertimus nos, subpallidus, quod margaritarum colori mirifice convenit. Sic adamas pallidus ab Hesiodo dictus est, χλωρός, deinde etiam à Plinio: sic aurum pallidum à LXX. Pfalm. 67. 14. ὅπου, ἐν χλωρότητι χρυσῶν, recte vertit Italica verus interpretatio, in pallore auri; male Hilarius, & Augustinus, in viriditate. Male & Hieronymus in interpretatione Homiliæ 27. Origenis in Lucam, in viriditate auri. At in interpretatione Homiliæ 2. in Cantic. in viriditate auri, ut quidam legunt, vel, ut alij scriptum habent, in pallore auri. Catullus: inaurata pallidior statua: & in Argonauticis:

Hesiod. Scut. Here. Plin. lib. 37. cap. 4.

Quantum saepe magis lurore expalluit auri? Martialis libr. 9. Epigr. 62.

Vellera nativo pallent ubi flavæ metallo. At libr. 12. Epigr. 15.

Miratur Scythicas virentis auri Flammas Iuppiter.

Vires fortasse dixit propter smaragdos. ὁ δὲ χρυσῶν ἑστῆσαν, &c.] Ælianus de margarito Britannico: γίνεται δὲ χρυσῶν ἑστῆσαν, ἢ χρυσῶν ἑστῆσαν. Corrige ex Origene: χρυσῶν ἑστῆσαν, quod recte coniecerat Gesnerus. Idem hoc Indica etiam margarita tribuit Androsthene: καὶ ἐστὶν, inquit, ἢ χρυσῶν ἑστῆσαν, ὡς καὶ ἡ χρυσῶν ἑστῆσαν, ὡς καὶ ἡ χρυσῶν ἑστῆσαν. De margaritis Britannicis plura habes apud Plinium, Tacitum, Solinum, & Ammianum.

καὶ ἐν τοῖς πίννας.] Pinna genus est ὄστρακο-δέρμου, villos promissos gerens, fundo maris affixum, pinnophylacæ, seu pinnoterepice non semper comitatum, ut crediderunt Antiqui, sed aliquando, ut à Recentioribus observatum est. Aristoteles, Plinius, Belonius, alij. Reperiuntur pinnae in Acarnania que vocatur pinna margaritam gignit. Propter similitudinem id etiam nominis adepta sunt conchæ Indicæ margaritiferae; Isidorus enim Characenus concham Indicam margaritiferam, Pinnam appellat; Procopius vero, Ἰνδικὰ, non quod concha Indica margaritam ferens vel pinna sit, vel pecten; sed quod pinnae, vel pectini, vel etiam buccino, πύμνω, ut voluit Ælianus, & Origenes, similis sit. Theophrastus libro De lapidibus: γίνεται δὲ (ὁ μάρμαρος) ἐν ὄστρεοις πιννῶν ὄστρεοις ἑστῆσαν, καὶ χρυσῶν ἑστῆσαν. Nascitur vero (margarita) in ostrea quadam, quod simile est pinnis. Hoc autem fert Indica regio, & insula quadam ex his que sunt in mari Rubro. Androsthene apud Athenæum: ἐστὶν ἢ χρυσῶν ἑστῆσαν ὄστρεοις ἑστῆσαν. Est autem ostrea afflicta similis pectini. Plinius: luba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto: de margaritifera concha loquuntur. Pectini similem esse dicunt, sed nullus pectinem præter proferendum appellavit, & reapte pecten non est: sed nec esse pinnam vel ex eo patet quod Aristoteles pinnas semper fundo maris harere, indeque si avellantur, emori confestim doceat: Isidorus autem scribit conchas Indicas margaritiferas, quas pinnas appellat, per mare liberas vagari: τὴν δὲ χρυσῶν ἑστῆσαν ὄστρεοις ἑστῆσαν. Hæc autem in profunda maria immergi solent pinnae; æstate autem noctu debiscunt natantes. interdum vero clauduntur. Ælianus scribit extracta è mari Rubro concha, avulsoque è concha lapide, liberam illam in mare demittit, novosque in ea renasci uniones; quod certe non contingeret, si extracta protinus moreretur; moretetur autem si pinna esset. Præterea pinnae auribus carent, quas

Belon. de aquatilib. 1.

Athen. lib. 1. cap. 14. p. 1.

At in Acarnania que vocatur pinna margaritam gignit. Propter similitudinem id etiam nominis adepta sunt conchæ Indicæ margaritiferae; Isidorus enim Characenus concham Indicam margaritiferam, Pinnam appellat; Procopius vero, Ἰνδικὰ, non quod concha Indica margaritam ferens vel pinna sit, vel pecten; sed quod pinnae, vel pectini, vel etiam buccino, πύμνω, ut voluit Ælianus, & Origenes, similis sit. Theophrastus libro De lapidibus: γίνεται δὲ (ὁ μάρμαρος) ἐν ὄστρεοις πιννῶν ὄστρεοις ἑστῆσαν, καὶ χρυσῶν ἑστῆσαν. Nascitur vero (margarita) in ostrea quadam, quod simile est pinnis. Hoc autem fert Indica regio, & insula quadam ex his que sunt in mari Rubro. Androsthene apud Athenæum: ἐστὶν ἢ χρυσῶν ἑστῆσαν ὄστρεοις ἑστῆσαν. Est autem ostrea afflicta similis pectini. Plinius: luba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto: de margaritifera concha loquuntur. Pectini similem esse dicunt, sed nullus pectinem præter proferendum appellavit, & reapte pecten non est: sed nec esse pinnam vel ex eo patet quod Aristoteles pinnas semper fundo maris harere, indeque si avellantur, emori confestim doceat: Isidorus autem scribit conchas Indicas margaritiferas, quas pinnas appellat, per mare liberas vagari: τὴν δὲ χρυσῶν ἑστῆσαν ὄστρεοις ἑστῆσαν. Hæc autem in profunda maria immergi solent pinnae; æstate autem noctu debiscunt natantes. interdum vero clauduntur. Ælianus scribit extracta è mari Rubro concha, avulsoque è concha lapide, liberam illam in mare demittit, novosque in ea renasci uniones; quod certe non contingeret, si extracta protinus moreretur; moretetur autem si pinna esset. Præterea pinnae auribus carent, quas

duplices habent pectines : conchis autem margariferis Indicis unam tantum esse auctor est Androsthenes. Quidquid sit à pinnis ; πιννικοί factum est, quo nomine margaritas Indicas potissimum donatas esse scribit Arrianus in Periopl. maris Erythr. Vocis huius affinis vox : μαργαρίτα, qua margarita significatur.

ἀλλ' ἐν τοῖς περιγραφομένοις μυσί] μυσί alio nomine μύαξ, & μύπλ @ : Latine Mytilus, & Mytilus & Musculus : inde Gallicum, Moule. Ita dictum volunt ἄπο τοῦ μύθου, quod claudatur & aperiatur rufus : non credo ; nam omnes feræ conchæ & ostrea ita deberent appellari. An potius quod colore & figura muri similis sit ? Porro non circa Bosphorum tantum, sed in toto hoc etiam Boreali tractu margaritas ferunt ostrea ; ferunt & mytuli, non marini duntaxat, sed & fluviatiles, ac nigras quandoque, & sibi concolores, & vagrandes margaritas. Archangelus Lamberus in Descriptione Mengrelia, narrat in ora Colchica Ponti Euxini repertos à se uniones rufos in ostreis nigris, hoc est, in mytilis, & penitus eorum similes quos circa Bosphorum Thracium deprehendi tradit Plinius. Scribit Leo Africanus in Garetana provincia Fessani regni, ad portum Melelense, ostrea olim margaritas tulisse. Alia pleraque tum maritima, tum mediterranea loca recenset Arnoldus Bootius, margaritarum feracia.

Leo lib. 3.

Arnold. Boon de lap. & gemm. li. 2. cap. 37.

P. 212. ὁ ἵ ἀγαλαχρὶ τῆ μύραει τῆ] Margaritas pro conchis margariferis posuit. Sic Tacitus in vita I. Agricola: Feri Britannia aurum, & argentum, & alia metalla, pretium victoria. Gignit & Oceanus margarita, sed subsusta ac liventia. Quidam artem abesse legentibus arbitrantur ; nam in Rubra mari vira ac spirantia saxis avelli ; in Britannia, prout expulsa fiat, colligi. Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse, quam nobis avaritiam.

ὁ πολυμήν @ μύραεινε &c.] Hæc representat Hieronymus in eundem hunc Matthæi locum.

P. 213. περὶ τῶν λέωνων τοῦ μύρου, &c.] Ita MSS. Holm. & Reg. sed sine sensu. Scribendum videtur, τῶν λέωνων, verit enim : ad intelligendum Evangelium.

P. 214. ἀλλ' ἢ μὲν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, &c.] Tres hic imaginum formandarum rationes recenset : prima cum ceris pingitur ; altera cum statua, tertia cum cerea simulacra effinguntur. Prima colores sine prominentiis ; secunda prominentias sine coloribus ; tertia prominentias & colores continet. Qui artem ceris pingendi exercebant, dicebantur κηρογράφοι, qui fingebant statuas, ἀσθηματογράφοι, qui cereas effigies, κηροποιῖαι.

ὡς ἄς οἰοῦνται πνεῖς, &c.] Valentiniani, qui

tres hominum naturas adstruebant, πνεῦμα σαρκῶν, ψυχῶν, & ὑλικῶν. Epiphani. Har. 31. cap. 7, & 19, & seq.

διὸ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς] Et sequentia, vsque P. 215. ad hæc : βλαῦτα, ἐν ἧ τῶν, desiderabantur in nostro Codice, nec in Erasmi interpretatione comparent : ea per librarium negligentiam exciderunt, quæ nos è R. C. supplevimus.

πῶς μεταβαλεῖ ἔτι, &c.] Et quæ sequuntur, usque ad id : πῶς ἀσπίας φύστωι, à nostro Codice & Erasmi interpretatione aberant. Ea nos C. R. debemus.

σαζήνη ἢ, πλοκή ποικίλη, &c.] Vide Origenem Homil. 16. in Ierem. p. 150.

βλαῦτα] διὸ ἢ σαζήνη αὐτῆ. &c.] Hæc arripuerunt Hieronymus, & Theophylactus.

διὸ καὶ ἐν τοῖς γένεσι, &c.] Vide Homilium 7. Origenis in Levit. circa finem, ubi mare vitæ huic, pisces hominibus, retia fidei comparantur.

τὰ ἔξω τῶ βίω ἀπεσπασμένα] Male Erasmus : extra vitæ negotia : id enim esset : ἔξω τῆ βίω ἀπεσπασμένα. illud autem est : τὰ ἀπεσπασμένα ἔξω τῆ βίω, negotia que sunt extra vitam. Ita Origenes in Iohann. 11. 43, 44. τὰ ἔξω τῆ τῆ ἐθνητικῶν βίω

τῶν βίω ἢ ἐκ ἀπολογουθῆ, &c.] Origenes P. 217.

Homil. 11. in Num. Quod si ita est, erit ergo etiam inter Angelos & homines iudicium Dei, & fortassis iudicabuntur aliqui cum Paulo, & conferentur laboribus eius, & fructibus qui ex multitudine credentium veniant : & forte invenietur in laboribus superior etiam aliquibus Angelis ; & ideo nimirum dicebat : Aut nescitis quia Angelos iudicabimus ? non quod ipse Paulus iudicet Angelos, sed quod opus Pauli, quod egit in Evangelio, & erga animas credentium, iudicabit Angelos, non enim omnes, sed aliquos Angelorum. Sed hæc fufe in Origenianis Libr. 2. cap. 2. Quæst. 8.

ἐπιρ οἰοῦνται πνεῖς, &c.] Vide Thomam Aquin. p. 1. q. 108. a. 8. & q. 63. a. 9. & 1. 2. q. 4. a. 5.

γραμματικῆ πῶς ὁ μετασπασμένη @, &c.] P. 218. Origenes Tract. 24. in Matth. Qui ergo non recedunt à litera Legis, Scribæ dicuntur.

καὶ ὡς τῶν νόμων ἀναγωγικῶν, &c.] Vides P. 219. hic allegoricum sensum Veteri Legi, anagogicum Novæ ab Origene tribui : quam distinctionem amplexus est Thomas p. 1. q. 1. a. 10. cum mysticum sensum trifariam dividi docet, in allegoricum, tropologicum, & anagogicum ; quorum prior ad eas Veteris Legis partes pertineat, quibus ea quæ sunt Novæ Legis significantur ; secundus Novæ Legis historiam ad mores informandos conferat ; & tertius demum future vitæ adumbrationem in Novæ Legis involucris occultam revelet. Consulendus omnino super ea re Sixtus Senensis Biblioth.

Sanct. lib. 3. Hanc tamen ab Origene distinctionem negligi aliquando observavimus.

εἰ δὲ μὴ δαυὶδία] Erasmus. quod si in re nullum est discrimen, atque etiam sensu: videtur legisse, ei κὲ δαυὶδία.

Ἰσα. τὸ δὸς γραμματείας μοι ἐν τῷ ἁγίῳ, &c.] γραμματεία sit ἡ γραμματεία. γραμματείας autem etiam reddimus, Scriba, ut vulgatam nempe interpretationem retineremus; eum tamen hic intelligimus cum Origene, qui interioris sensus & spiritualis vel nondum capax, vel negligens, litera duntaxat adhaeret. γραμματεία igitur erit adhaesio illa litera, seu tractatio litera, ut optime convertit Erasmus, quem nos secuti sumus. A tractatione autem litera auspiciari debet is qui ad reconditionem Scripturae sensum penetrare vult.

P. 220. ἡ μόνον τὰ κλητὰ ἡμῶν δαυηλαίων, &c.] Hieronymus in hunc Matth. locum, Chrysostomus Homil. 47. in Matth. Augustinus Quaest. in Matth. Cyrillus lib. 8. De adorat. in spirit. & verit. Theophylactus in Matth. 13. 52.

Ἐπεὶ δὲ ἀποκαλύψαις αὐτῶν] Enumerat singulas Novi Testamenti partes; Evangelia scilicet, Apostolorum Acta, & Epistolas, eorumque, Iohannis scilicet, Apocalypsin. Male ergo Erasmus hunc locum ita vertit: Nova Evangeliorum oracula, & Apostolorum, & horum explanationes.

τὴν θεότητα στασιμῶτας] Marcionistas. Ἐπειδὴ οὐκ ἐστὶν ἰσοπέδιον ἡμῶν, &c.] Haec profere videtur tamquam de Novo Testamento, quae in eo tamen non reperiuntur.

P. 223. ὡς τὸ ἐν ἀποκρ.] Quam opinionem amplexi sunt Ebionitae, Vxorem duas duxisse Iosephum; priorem Escham, de qua nati sunt Iacobus, Ioseph, Simon, & Iudas; & filiae duae, Esther, & Thamar; vel, ut alij, Maria, & Salome; alteram Mariam matrem Domini, ex apocryphis iis Libris quos laudat Origenes derivata traditione, complures Graeci, Latinique Patres crediderunt. Primus eam opinionem confutavit Hieronymus adversus Helvidium disputans, & in Matth. 12. perpetuamque coluisse virginitatem Iosephum docuit. At pervulgatis variorum super ea re opinionibus, eam adde quam proponit Theophylactus: ἀδελφὸς δὲ, inquit, ἢ ἀδελφὰς εἶχαν ὁ κύριος τοὺς τῆς ἰωσήφ παίδας, ἃς εἶπεν ἐν τῆς τῆς ἀδελφῶν αὐτοῦ γλωσσῶν. τῆς δὲ κλοπῆς ἀπαμύνην τὸν δὲ κλοπῆς ἀπαμύνην, ὁ ἰωσήφ ἔλαβεν ἢ τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων αὐτοῦ, & ἐπαυδοποίησεν αὐτῶν τῆς παίδας ἕξ, πέντε αἰσ ἀρβενας, & δύο θηλείας, τὴν μέρσαν, ἢ ἰλιζατο τῆς κλοπῆς θυγάτηρ ἢ τὸν νόμον, & τὴν σαλώμην. Fratres & sorores habuit Dominus Iosephi liberi, quos suscepit ex fratre suo Clope conjuge. Quum enim improlis obisset Clopas, uxorem eius Ioseph

Hippolyt. apud Nicet. l. 2. c. 3. Epiphani. Har. 78. que est Anabaticum cap. 8. Theophylact. in Matth. 13. 56.

juxta Legem assumpsit, ex eaque liberos sex procreavit, quatuor masculos, feminas duas, Mariam, qua Clope filia dicebatur juxta Legem, & Salomen.

τὸ δαυηλαίων ἢ τὸν δαυηλαίων, &c.] Hoc est Evangelium Petri, & Iacobi Protevangelium, quod hodieque extat: neutrum autem vel Iacobi, vel Petri, sed Leucij cuiusdam opus esse docet Innocentius Papa Epist. 3. ad Exuper. cap. 7. Caetera autem, inquit, quae vel sub nomine Matthiae, sive Iacobi Minoris, vel sub nomine Petri, & Iohannis, quae a quodam Leucio scripta sunt, &c. non veris esse damanda. De Evangelio Petri librum scripserat Serapion, ad ipsum de piorum manibus excutiendum. Fragmentum eius inseruit Eusebius in Histor. Eccles. libr. 6. cap. 12. unde discimus factum fuisse ἡμῶν δαυηλαίων istud opus. Vide item Hieronymum lib. De Script. Eccles. in Petro, Iacobo, & Serapione.

τὸν ἰωσήφ ἡμῶν ἢ κατὰ δαυηλαίων, &c.] Eadem haec ipse repetit lib. 1. contr. Cels. unde repudiandi nobilis illius & luculenti de Christo testimonij, quod extat apud Iosephum lib. 18. Antiq. cap. 4. argumentum sumserunt nonnulli, & illuc pia quidem fraude, sed fraude tamen fuisse intrusum contenderunt. De eo nos alias, favente Deo, disputabimus.

ἢ πάντες τὸ ἀπὸ μαθητῶν ἐν τῇ παρῆσι ἀνημω- P. 224. δαυηλαίων] Haec praeremissit Erasmus.

κὲ ἰσοπέδιον δὲ περὶ δαυηλαίων, &c.] Origenes Ho. P. 225. mil. 2. in Isaiam: Cur non dicamus in presenti traditionem quamdam Iudeorum, verisimilem quidem, nec tamen veram, & solutionem eius quare non inveniamus? Aiunt ideo Isaiam esse sectum a populo, quasi Legem praevaricantem, & extra Scripturas annuntiantem. Et propter hoc eum secernerunt, & condemnaverunt eum ut impium. Isaiam a Manasse ferra lignea dissectum fuisse constans est Ebraeorum traditio: id praeter Origenem docet Hieronymus in Isaiam non uno loco, & in Iudaeorum libris hodieque reperitur.

Ἰσα. τὸ ἐν ἀποκρ. ἡμῶν ἢ τὸν δαυηλαίων] Eundem hunc librum designare videtur Origenes in cap. 23. Matth. Fertur ergo in Scripturis non manifestis (ἀποκρ. τοῖς) scriptum esse Isaiam, & Zachariam occisum, & Ezechielem. Et paulo post: Sed pone aliquem abdicare Epistolam ad Ebraeos, quasi non Pauli, nec non & Secretum abijcere Esaiam. Et in Epistol. ad Iulium African. Est manifestum quod dicunt traditiones sectum esse Isaiam Prophetam, & hoc habetur in quodam Apocrypho. Hunc autem librum eum esse puto, cui ἀναβητικὸς ἡσάμης titulus fuit: huius meminit Epiphanius Har. 40. quae est Archonticorum, cap. 2. λαμβάνουσι δὲ λαβας δαυηλαίων ἀναβητικὸν ἡσάμης, ἐν δὲ κὲ ἄλλων πτωχ. ἀποκρ. τοῖς Assumunt autem argumenta ex Anabatico Esaiam, & ab alijs

præterea quibusdam apocryphi. & Har. 67. quæ est Hieracitarum, cap. 3. ἐλάτῃ τὸ πλοῦτος ἀπὸ σούτων ποιεῖται δὸν τὰ ἀδελφάνου ἡσίου. Id autem præcipue ex Anabatico Esaia confirmare vult. Meminit item Hieronymus in Isaia 64. Ascensio Esaie, & Apocalypsis Eliæ hoc habent testimonium. Et per hanc occasionem, multaque huiusmodi, Hispaniarum & Lusitanie decepte sunt muliercule omerate peccatis.

P. 227. ὁποῖος ἰσοθῆν οἱ σὺδ δυνάτοι, &c.] Act. 23. 8. Iosephus passim, & alij. Hugo Grotius vir excellentis ingenij & doctrinæ, in Matth. 22. 29. scribit nihil admisisse Sadducæos quam quod in libris Mosis ἰστοῖς τῶν λῆξιν continetur; allegorias autem & tropologias respuisse: contrarium tamen hic aperte docet Origenes, quæ nempe in Lege de Angelis dicta sunt, quoad verba repudiassent Sadducæos, quoad tropologiam recepisse. Idem Grotius in Matth. 22. 27. quarit quomodo Angelos esse negarent Sadducæi, qui Mosis scripta admittebant, in quibus tam frequens est Angelorum mentio: respondet Origenes hæc ipsos ad tropologiam retulisse; at Grotius Angelos ab iis pro Dei ἀγγέλους & ἀγγελῶν δυνάμεις habitos fuisse censet.

ἰσοθῆς δὲ, &c.] Act. 23. 6. 8. P. 228. εἰσὺς δὲ ὅτι ὁ λαός, &c.] Mira est hic Erasmi indiligentia; sic enim locum integrum convertit: Verisimile est autem quod populus existimans Iohannem esse verum Prophetam, cuius tanta fuit multitudo, ut Pharisei metuerint; & quoniam videbatur id placere populo, flagitarunt à Iohanne responsum, baptisimus ipsius utrum è celo esset, an ex hominibus; non ignoraverit eum esse filium Zachariae. At meminisset non à Iohanne Phariseis, sed ab ipsis Phariseis Christum quasivisse, utrum baptisimus Iohannis è celo esset, an ex hominibus: nec præ timore populi ausos fuisse quaestioni respondere. Vide Matth. 21. 24.

ἐν τῷ ναῷ] C. H. ἐν τῷ λαῷ perperam. Vid. Luc. 1. 22. πῶς δὲ ἔν τῳ πειθαρχῶντι, &c.] Infeliciter quoque in huius loci explicatione versatus est Erasmus. Sic ille: Proinde probabile est vel Herodem, vel quempiam è plebe sic errasse, ut arbitraretur non duos fuisse Iohannem, & Iesum, sed unum & eundem Iohannem, posteaquam surrexerat ex mortuis, post decollationem vocatum fuisse Iesum. Facile perspiciet attentus Lector non id necesse habuisse Origenem ex præcedentibus concludere, quod discrete scripserunt Matthæus, Marcus, & Lucas. Præterea unde id concluderet Origenes, cum præcedentia contrarium adstruant? τὴν οὖν μετανοήσαντων ἀδελφῶν [Quid his opponent, qui Origenem in absurda illa μετανοήσαντων sententia fuisse credant, quam hic, & infra in Matth. 15. p. 259. & di-

ferte Tom. 13. in Matth. 17. p. 304. tacite Marcionem hoc errore imbutum perstringens, falsitatis insinuat: Sed nos hæc copiose in Origenianis nostris ventilamus.

ὅτι αἰσθητός ὡς εἰς, &c.] Vbi alij Codices legunt: ὅτι αἰσθητός ἔστιν ὡς εἰς ἡμῶν αἰσθητός. alij: ὅτι αἰσθητός ἔστιν, ἢ ὡς εἰς ἡμῶν αἰσθητός. ἄλλοι ἢ ἡμῶν βασιλευσάντων, &c.] Cum P. 229.

Iudaorum Regis hoc loco meminit Origenes, non Iudæos proprie dictos intellexit, sed Galilæos, qui Iudææ late sumta pars erant. Nonnunquam enim Iudææ nomine veniunt tribus duodecim; nonnunquam solæ tribus Iudæ & Benjamin. Ita Ptolemaeus libro Geograph. 5. cap. 16. Iudæam describens, Galilæam in ea, Samariam, Iudæam proprie dictam, & Idumæam comprehendit. Hoc sensu intelligendus Davidis locus: Notus in Iudæa Deus; & ille: Facta est Iudæa sanctificatio eius. Mirandum porro est censuisse Origenem nullam amplius Herodi, ejusque successoribus fuisse potestatem animadvertendi in reos; nam ad Herodem Iesum misit Pilatus, qui capitis causam coram eo diceret, postquam hunc Galilæum esse, ad ejusque ditionem pertinere intellexit, ut est apud Luc. 23. 7. Et ab eo damnando idem se tantum abstinuit Herodes, & ad Pilatum remisit, vel quo par eius comitati referret, vel quod infontem Christum reperiret. Agrippa etiam Herodis Antipæ successor, ejusque fratris filius, Iacobum Zebedæi filium capite plexuit, ut docet idem Luc. Act. 12. 2. Integra igitur fuit illis, & plane regia post Iohannis mortem reos puniendi potestas. Nihilo magis verum est, quod libr. 4. ἀπὸ ἀγγέλων, cap. 1. disserit Adamantius: Manifestissime enim ex ipsa historia apparet ex his quæ hodie pervidentur, quia ex temporibus Christi ultra Reges apud Iudæos non existerunt. Nam Agrippa regnum Herodis in partes sectum ex arte possedit. Quo mortuo Syriæ adjecta est Iudæa. Quod autem habet libr. 6. in Epist. ad Rom. ἄνομιον ἔθνος dicitur in hac parte mortuus sermo Legis, cui nulla sacrificia, nullam sacerdotium, nulla Levitici ordinis deferantur ministeria? Homicidam punire non potest, nec adulterum lapidare: hæc enim sibi vendicat Romanorum potestas: Et dubitas adhuc si mortua sit litere lex? Id pertinet ad Origenis ætatem, quæ iam regia potestas, ejusque potestatis imago in Romanos transfierat. Quo tempore quidquid Iudæorum Ethnarchæ poterant, Cæsare gratificante impetrabant, vel ipso dissimulante attentabant. Origenes ad Africanum: τοῦ τοῦ ἰουδαίου βασιλευσάντων, καὶ ἰουδαίων τὸ δὲ δρχαμὰ ἀπὸ τῶν πλάντων, ὅσα συζηροῦνται, καὶ αἰσθητός ὡς εἰς ἀπὸ τῶν δυνάμεων, ὡς μὴ δὲν ἀπὸ τῶν βασιλευσάντων τῶν ἑλλήνων, ἰσχυρὸν οἱ πνευματικοὶ γίνε[ται] δὲ καὶ κρατεία

vera. quæ. &c.] Pro. uen. uicij. Pa. tem. acobi. qua à. am. ple. bus. eruit. p. 11. uer. lib. c. de.] Ea. un. ti. de. Iose. tum. idem. tum. ante. Ho. P. 228. centi. liens. eius. esse. & c. per. ut. dis. di. ny. eo.] tur. in. um. bue. care. & c. In. tra. hoc. em. p. 2. 2. 2. 2. 2.

λαλιούτος κτ' τον νόμον, κτ' καταδικάζονται πως
πλεονεχία διαταξω. ούτε μὲν τῆς κατά τῆς ἐξουσίας, ἢ τῆς
ἐξουσίας, ἢ τῆς ἐξουσίας τῶν βασιλευσάντων, κτ'
τῶν ἐν τῇ γῆ, τῶν ἐξουσίας πολλῶν δὲ τῶν ἐξουσίας
των μεμεσσημένων, κτ' παρρησιασθέντων.

κτ' τῆς ἀρχιερείου. & c.] Licet Synedrij
potestatem valde infirmasset Herodes Ma-
gnus, aliqua tamen pristinae illius autorita-
tis & dignitatis imago supererat: propte-
reaque tanti nominis reum Hierosolymae,
hoc est in ipsius Synedrij ditione non dam-
nasset Herodes, illius injussu, vel certe illo
adversante, cui tantum tribuebat ipse Pila-
tus, ut Christi causam ipsi disputandam
relinqueret. Iohann. 18. 31.

κτ' τῆς οὐρανοῦ, & c.] Aliter sensit
ipse Origenes Homil. 17. in Gen. & cum
Origene Eusebio, plurimique alij, pertine-
re nempe predictionem hanc ad Hero-
dis Magni tempora, qui cum juxta pluri-
morum sententiam alienigena esset, & Iu-
daorum regnum dolo malo invasisset, &
regia stirpis Iuda reliquias sustulisset, tunc

Ioseph Orig.
lib. 14. & 15

ortus est Christus Dominus. Nunc vero
predictionis sensum alio detorquet ἀλλοτρο-
ποιῶς pro more suo, vultque significari Reges
Iudeorum potestate regia fruituros ad
Christi usque etatem; tuncque ipsos ea
privatum iri, propter nefarie interentum
Iohannem. Non hic eorum sententiam re-
fero quos eo adduxit Herodes vir vaferrim-
us, ut ipsum crederent vaticinatione hac
designari, verumque esse Messiam. Vide
Tertulhanum De praescript. Heret. Epiphani-
um Her. 20. Hieronymum dialog. in
Lucifer. & in Matth. 22. 16. & Nos infra
ad Comment. in Matth. 22. 15. & seq. p. 482.

ἕως ἀπὸ ἐλθῆν ὁ δόξουσι.] Origenes in Ioh. 4.
25. lib. 1. contr. Celf. & Philoc. cap. 1. legit:
ἕως ἀπὸ ἐλθῆν τὰ δόξουσι αὐτοῖς. At lib. 4. ἀπὸ
ἀρχῆν, ἕως ἀπὸ ἐλθῆν ὁ δόξουσι. & Homil. 17. in
Gen. utramque hanc lectionem agnoscit,
quemadmodum & Epiphanius Her. 20.
Athanafius, Augustinus, alijque; & ante
hos omnes Iustinus dial. cum Tryphone.
Ebraice habetur: כִּי הָיָה אֲבִיבֵי. At כִּי הָיָה
vel significat, filius eius, vel, pacificus, quod
Messiae tribuitur Esaiæ 9. 6, 7. & Hebr. 7. 2.
Quidam Samaritani Codicis auctoritate
freti legunt כִּי הָיָה, & exponunt: Donec ve-
niat cui: supple, repositum est regnum: sed præ-
ter obscuritatem sensus, repugnat η pro η,
& ω pro ω; cuius contractionis ante Da-
videm exempla nulla extant.

ἀποκτείνουσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἰουδαίων]
Non Iudaeos proprie dictos intelligit, quib.
jam olim jus vite & necis à Romanis fuerat
ablatum; suffectis videlicet Archelao in
exilium acto Praefidibus; sic enim Iudaei
Iohann. 18. 30. Nobis non licet interficere quem-
quam: (licet in reos deinceps animadver-

tisse aliquando ipsorum Ethnarchæ repe-
riantur, vel suum illis jus remittentibus
Romanis, vel dissimulantibus;) sed ipsum
Regem Galilæorum, qui & ipsi, uti supra
docuimus, dicebantur Iudaei.

κατακτείνουσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἰουδαίων, & c.] Hi-
larius: Ob hanc itaque asperam admonitionis veri-
tatem Iohannes tanquam Lex in carcere contine-
batur.

ἔστι δὲ ὁ φίλιππος ὁ υἱὸς παρράρης, & c.] Iose-
phus Antiquit. lib. 18. cap. 7. Herodem
cum fuisse vult, Antipæ illius fratrem, non
ἀποκτείνουσαν, sed Mariamne Simonis Pontifi-
cis filia natum, cuius uxorem Herodiadem
abstulerit Antipas; eumque à Philippo
Trachonitidis Tetrarcha, cuius capite su-
periore mentionem fecerat, manifesto di-
stinguit. Hugo Grotius, cupus auctoritati,
cum in aliis omnibus, tum in hoc loco
multum tribuo, ut Evangelistas, qui Philip-
pum appellant hunc Herodiadis maritum,
cum Iosepho conciliet, duplicem Philip-
pum dat, utrumque Herodis Ascalonitæ fi-
lium; quorum alter Trachonitidi præfue-
rit, alter cum Philippi nomine, Herodis
etiam agnomen habuerit, uti Antipas ille
noster, qui Herodes itidem dictus fuit, quo
ab alio Antipatro Herodis itidem magni
filio discernetur.

τὸ νόμον τὸν γάμον ἐν ἀπαθείᾳ συζωεσθῆναι πρὸς.]
Supple, νόμον. Lege eiusmodi nuptias tunc solum
permittente, cum liberi non superessent: superer-
rat autem saltatrix illa. Ita Chrysofostomus:

ἐπιβὼν ὁ ἡγεσθῆς πνεύματι ἐξουσίας τῶν γυναικῶν τῶν
ἀδελφῶν ἐγνημα, ὅτε τῶν ἐξουσιῶν ὁ ἰωάννης. Quon-
iam ergo Herodes filiam habentem fratris uxorem
duxit; propterea accusat Iohannes. Et mox: τῆ-
ς ἑσπέρης ἢ κόρης, δὲ ἢ ἀποκτείνουσα. ἢ ὁ γάμος
Quartum, puella, propter quam legitima erant
nuptia. Ita etiam Theophylactus: ἡ ἀδελφὴ δὲ ὁ
ἰωάννης τὸν ἡγεσθῆναι, ὡς ἀποκτείνουσα ἐστὶν τῶν
ἀδελφῶν αὐτοῦ τῶν ἰωάννην. ὅτι γὰρ ἡ ἀδελφὴ
τῶν ἀδελφῶν γυναικῶν τῶν λαμβανῶν τὸν ἀδελφόν,
ὅτι ἀπαίς, τὸ ἀποκτείνουσα ἐστὶν. ἢ ὁ γάμος
ὁ φίλιππος. ὅτι ἀπαίς ἐπελάττει, ἢ ὅτι ἀπαίς
παίς ἢ ἀποκτείνουσα. Reprehendebat autem Iohan-
nes Herodem, ut qui contra legem haberet fratris
sui uxorem. Lex enim jubebat fratris uxorem tunc
assumere fratrem, quando absque liberis ille decess-
isset. Hic autem Philippus absque liberis non obijt;
ei enim saltatrix illa filia erat. At non sine liberis,
cui vel unus filius, unaque filia est, ut ait Caius
Iuriconsultus: nam etiam si filia nomen
paternum non repraesentaret, hereditatem
tamen adibat, & nepotem de se fortasse da-
tura erat, qui in avi familiam inferri posset.
Sunt qui doceant Legem hanc qua frater
fratri absque liberis mortuo semen suscita-
re tenebatur, ad eum etiam pertinuisse,
cuius frater feminei tantum sexus prole re-
lictæ obiisset, propterea fancita ea lege, ne

Chryfostom.
43. in Matth.

familiarum nomina interirent ; interitura autem fuisse, si filia solum superfuissent, quæ in aliud nomen familiarque nubendo transirent : idque ex hoc Deuteronomij loco patere volunt : Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor de sancti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filiam nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israel. Ij autem quorum hic mentionem facit Origenes, non videntur sensisse Herodem Herodiadem Philippi uxorem per fas duxisse, cum liberi, masculi videlicet, non superessent : cur enim succenfuisset dicerent Herodi Iohannem? cur mox scripsisset Origenes Herodem majus admisisse flagitium, quam ij putent, si contra Legem non peccasse putarent?

ἡμεῖς δὲ μὴδὲν σαρῶς δ'είκοιτε &c.] Qui pote reperisset mortuum fuisse Philippum ante Herodiadis conjugis discessione, quem anno imperij Tiberij vigesimo periisse tradit Iosephus, hoc est, aliquanto tempore post Christi mortem, ampliore etiam à Iohannis interitu? Scribit Hieronymus in hunc Matthæi locum Aretam regem, Herodiadis patrem, ex ortis quibusdam contra generum simultatibus tulisse filiam suam, & in dolore prioris mariti, Herodis inimici ejus nuptijs copulasse. Basilus Seleucensis Orat. 18. Herodem ἀδελφὸς δὲ τῆς βασίλειας, ejusque cum Herodiade nuptias μνηστῆρας appellat: deinde sic ait: ζῶντες δὲ τῆς ἀδελφῆς τῶν γαμῶν τὸν στέφανον, & ἐπιπέσειεν τὴν βασίλειαν ἑξουσίαν, &c. Vivente ergo fratre uxorem eius abduxit, & usurpat, regno utem libidinis administravit. Theophylactus: οὐκ ἐπὶ λήθουσιν ἢ τῆς ζῶντος ἐπὶ τῆς φιλικῆς ἀφείλετο ὁ Ἡερόδης ἔτι τῶν γαμῶν, ἔτι τῶν πατρῶν. Quidam vero dicunt vivente etiamnum Philippo, abstulisse Herodem & uxorem & regnum. Euthymius Zigabentus in hunc Matth. locum: Duabus vero de causis eum increpabat (Iohannes:) primum quidem quod vivente fratre suo abstulerat violententer & illius uxorem, & tetraarchiam: deinde quod etiam quum ipsa filiam ex illo peperisset, duxerat eam, quorum utrumque contra Legem erat. Iubebat enim Lex fratris uxorem ducere, non tamen adhuc viventis, neque eam qua ab illo prolem susceperisset.

P. 230. πονηρὰ πρὸς δόξα δόξα, &c.] Herodiadem appellat πονηρὰ δόξαν, & μνηστῆρα δίδουκαλιαν, quemadmodum Herodem, ἀδελφόν τῆς βασίλειας & μνηστῆρον λόζου, uti mox observabimus: & infr. Tom. 12. in Matth. 16. 1. reges, ἐπερχομαι: eo modo quo Pharaonem, τὸν τῆς θεοσεβείας οὐκ εὐσεβῶν ἄνθρωπον appellat Philo; Afranium, dedecus, hominem infamem; Lucilium, carcerem &c, ἐργαστήριον hominem carcere dignum; & Terentium, sce-

lus hominem scelestum; & Catullus, stuporem, hominem stupidum, & latum, lupanar, meretricem; & Seneca, Hectoris conjugia, conjugem; & Iuvenalis vitia homines vitiiis inquinatos; & Martialis vitiosum appellari vetat Zoilum, sed vitium dici jubet. Ita senex decrepitus, σαρῶς Aristophani, & Machoni apud Athenæum, siliicinium Latinis nominatur. Hanc translationis formam attingit Crassus apud Cicer. 3. de Orat. Quo item in genere (translationum) & vitantes, & vitia pro ipsis in quibus illa sunt, appellantur: Luxuries quam in domum irruit, & Quo avartitia penetravit, aut, Fides valuit, Iustitia confect.

ἐπίνοια ἰδοῦ ἂν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, &c.] Is est, fortasse, Philo Iudæus. Inde porro, & ex altero, quem supra profert Origenes in Matth. 13. 55. Iosephi testimonio existimet Lector, verene scripserit nuper Vir eruditus, quem honoris causa non nomino, Auctores laudare Origenem non solere.

ἰπὶ ἀδελφίας γερῶς δ'εὐδρῶ, &c.] Origenes Homil. 8. in Levitic. Nemo ex omnibus sanctis invenitur diem festum, vel convivium magnum egisse in die natalis sui, &c. ubi prolixè docet non modo à sanctis natalitia celebrata non fuisse, sed illos etiam diem suum natalem fuisse execratos. Hieronym. Nulum alium invenimus observasse diem natalis sui, nisi Herodem, & Pharaonem, ut quorum erat par impietas, esset & una solennitas. Quid fiet ergo Agrippa Rege, quid Antiocho, quid tot alius quos diem suum natalem celebrasse tradunt historia?

ὅρα τὸν λόζον, &c.] Vertit Erasmus: vide rationem juxta quam purorum & impurorum ciborum discrimen expenditur: despiciunt autem, &c. satis commodo sensu, id enim vult: Mirare illud, maximam à Judæis haberi rationem ciborum mundorum & immundorum, juxta Legis præceptum; despici autem Prophetiam, &c. Ego tamen aliter sentio, hunc videlicet λόζον eum esse de quo supra: ἔ ἐν Ἰερουσαλὴμ βασίλειαν ἀποστῆναι ἀπὸ τοῦ ἔθνους, ὡς ἀπέστη τῶν λόζων τὰς κινήσας ἰωάννην. Et in die natali injusti sermonis in eos regnum tenentis saltant, sicut ut Sermoni motus eorum placeant. Et infra: σιωπάειν ἔ ἐ συνεβίωσεν ἰσραὴλ τὸν βασίλειον οὗ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἀποστασίας: Discumbunt, & epulantur cum malo sermone in Iudæos regnum tenente, qui in die eius natali oblectantur. Et iterum: ἔ γὰρ ἡμεῖς παρρησίας ἀρνέειν ὁ νόμος ἰσραὴλ τὸν λόζον τὰς πνευματικὰς: Nec enim confidenter vaticiniis fidem detrectat, qui nunc Iudæorum Sermo est. Ita Origenes homines perditos & nequam, μνηστῆρας λόζου appellat in Matth. 13. 36, & seq. p. 206. τὰ ζιζανία, ἀπὸ τῆς οἰκίας τοῦ κυρίου, οἱ ἄπο κελίας οὗοι τῶν πνευματικῶν: ita Iohannem supra πνευματικὸν λόζον, ita Herodiadem πονηρὰ δόξα, & μνηστῆρα.

repe-
tibus
pium
supra
Hi-
ven-
mine-
Iose-
adem,
non
entifi-
adem
lippo
te fu-
to di-
titan,
loco
hilip-
tum,
hilip-
ta fi-
ctus.
rodus
is ille
, quo
nagni
d'pe-
] solam
secre-
mus: (Phil
d'at)
ga πῆ
D'ap-
ctem
e: πῆ
e: πῆ
erant
g di
e πῆ
d'la
ad h-
e di
d'at
ghon-
fratri
tunc
deces-
obytis
ibent,
Caius
men
atem
e da-
ssiet.
rater
scita-
uiffe,
le re-
ne

32
 P. 231. *ἔφ' ὧς μάλλον ἔπιπρορεύει ἢ ἄλλοις ἔδει*] Adi Origenem Hom. 3. in Levit. Consule præterea in hunc Matthæi locum Hieronymum, Theophylactum, & Euthymium. Denique de promissis non servandis quid moralis Ethnicorum Philosophia præcipiat, discite ex Cicerone libr. 1. & 3. De offic. *ἄλλα μὲν δὲ] reuera*, ita Erasmus, quem secuti sumus, licet aliquid aliud sonare videatur vox Græca, sed Latina verba qua respondeant non habeo.

αἰετήρην εἰς ἔρημον τόπον, τὰ ἔθνη] Infra: *ἀναχωρεῖ δὲ εἰς ἔρημον θεῶν ὡς ἔθνη τόπον* Item: *καὶ οἱ ἐν ταῖς ἔθνεσιν ὄχλοι ἀκούσαντες*, &c. Locus ille erat prope Bethsaidam, Luc. 9. 10. Bethsaidam vero Galilææ urbem fuisse nemo nescit. Hæc autem loca Gentibus habitari scribit Origenes, quod magnam Galilææ partem iam inde à Salomonis temporibus Gentes occuparent. Quum enim ligna cedrina & abiegna, ingentemq; auricopiam ad constructionem Templi suppeditasset Hiram rex Tyri; viginti illi oppida in terra Galilææ concessit Salomon 3. Reg. 9. 11. Inde Galilæam Gentium dictam Isaia 9. 1. & Matth. 4. 15. docet sanior pars Interpretum.

τὸ μὲν ἦν τὸν διδάσκει, &c.] Origenes Homil. 9. in Iudic. Licet tamen etiam hoc in militia Christi, ut si forte aliquando inferiorem te viribus senseris in persecutionibus, & non æquum tibi adversum crudelitatem tyranni per fragilitatem corporis videris esse certamen, dare locum ire, & fugere de loco ad locum; nec tibi in hoc adscribitur militare commissum. Designatur hoc etiam in legibus Christi dicentis: Si vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. Summa namque rei est, Iesum quem semel confessus es, non negare. Certum est enim quod Christum confitetur ille, qui propterea fugit, ne neget. Et in Iohann. 11. 54. *αὐτὰ καὶ τὰ ἰουδαῖοις ὡσαύτως ἀναχωρήσαντες νομίμως ἐπαυμένοι τὸ λόγον ἐπιστρέφει ἡμᾶς ὑπο τὸ θυμὸν πρὸς, καὶ ἀλογιστότερον ἐπιπρόσθετα ἐν τῷ ἔθνεσιν θανάτου ἀρρωτίζεσθαι ὡς ἀληθείας καὶ μὴ τυρεῖν*, &c. Idem habent Hieronymus, & Theophylactus.

P. 232. *ἀναχωρεῖ δὲ εἰς τὸν ἔρημον θεῶν, &c.]* Origenes Homil. 9. in Levit. *Finis fontis istius eremus est, id est, locus desertus, desertus virtutibus, desertus Deo, desertus iustitia, desertus Christo, desertus omni bono.* Theophylactus: *ἀναχωρεῖ τὸν ἔρημον ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, εἰς τὰ ἔθνη τὰ ἔρημα τὰ θεῶν* Recedit post modum Iesus in desertum locum, Gentes nempe Deo vacuus.

ἀναμύσειας τὸ σαρρήτυ] Legebat Erasmus, *τῆς σαρρήτυας.*
ἡκολούθησαν αὐτῷ ὄνοι τῶν ἰσραὴλ πόλεων, &c.] Hieronymus.
ἡκολούθησαν τῇ εἰκόνι τῆς θεῆς] 2. Cor. 4. 4. Coloiff. 1. 15. Hebr. 1. 3. quo referenda sunt

quæ leguntur Sap. 7. 26. Origen. fufe super care lib. 1. *ὡς ἐπὶ ἀρρῶν, &c.* lib. 4. in fine.
ταῖς ἀεὶ τῶν ἀναμύσειων] Hæc prætermissit P. 233. Erasmus.

ἡπερὰ τευσαν ἐν ἱερουσαλήμ] MS. Alexandrinus: *ἐπὶ ἱερουσαλήμ, καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος σιών* quod secutus est Arabs. Reliquæ Editiones: *contra montem sion.*

λογαλιὸν ἔροφω] 1. Petr. 2. 2. *λογαλιὸν γὰρ]* P. 234. Vulg. *rationabile lac.*

ἔρασον ἀφ' ὅν, λόγος] Ambrosius lib. 9. in P. 235. Luc. 6. *At vero hic panis quem frangit Iesus, mystice quidem Dei verbum est, & sermo de Christo, qui cum divinitate augetur.*

καὶ ὅτι τὸ ἰσραηλιτικὸν ταῖς πέντε ἀριθμοῖς] Origenes Homil. 3. in Levit. *Quinque numerus frequenter, imo pene semper pro quinque sensibus accipitur.*

ἢ ὅτι τὸν σαρρῶκεόν, &c.] Erasmus reddit, *propheticum*, legebat nempe *σαρρῶκεόν*. perperam. Plane legendum *σαρρῶκεόν*, qui opponitur *ἐν δὲ δὲ τῶν*. Quid sit sermo *σαρρῶκεός*, quid *ἐν δὲ δὲ τῶν*, notum est. Hermogenes libr. 2. De form. orat. cap. 7. *ἐν δὲ δὲ τῶν* sermonem, *αὐτῶν, καὶ οἷον ἐμψυχοῦ* appellat: unde fortasse emendari possit Horatij Interpretes in Serm. 1. Sat. 4. *Sermones, inquit, duo sunt, ἑπικός, καὶ σαρρῶκεός. ἑπικός quo utimur cogitantes: σαρρῶκεός νεκρῶ, cui lingua suppeditat.* Annon legendum, *ἐμψυχοῦ καὶ σαρρῶκεός;*

εἰκὸς ὅτι οἱ μάλλον, &c.] Sic ego locum hunc explico. Dixit supra quinque panibus significari sensiles Scripturæ sermones; & duobus piscibus, sermonem *σαρρῶκεόν*, & *ἐν δὲ δὲ τῶν*, qui sunt veluti Scripturæ condimenta. Nunc ait eos longe felicius hunc locum explanaturus, qui magis potuerint apud se quinque panes, & duos pisces colligere; hoc est, qui maiorem Scripturæ intelligentiam fuerint adepti.

ταῖς ἀκταῖς τῶν ὀφθαλμῶν, &c.] Quasi vim ad multiplicandos panes ac pisces penes se non haberet. Nempe adjungi potest & ille locus iis, quibus Christi divinitatem visus est labefactasse, quique à nobis in Origenianis collecti sunt.

τότε διήρκεσαν οἱ ἀφ' ὅν] Ita Cod. Holm. & Catena in Luc. 9. quæ MS. habetur in Bibliotheca Mazariniana. Videtur aliter habuisse Erasmi codex; sic enim ipse verit: *tunc suscipiebant illi panes.*

οἱ μὲν ἀριθμοὶ ἄξιαι, &c.] Hæc fideliter p. 236. retulit Hieronymus.

οἱ δὲ μὴ ἄξιαι τῆς τῆς τῆς, &c.] Notum Pythiæ responsum Megarensibus datum: *ὕμεις δ' ὅ μωγαρεῖς, ἄτ' ἐν λόφῳ, ἄτ' ἐν ἀριθμῷ* quod retulit Dinias: cui allusit Theocritus Idyll. 14.

ἄμμος δ' ἄτε λόφῳ ἄξιαι, ἄτ' ἀειδητοῖς
δυσταῖοι μωγαρεῖς
 & Calli-

& Callimachus Epigramm. de Callignoto:

νόμους, ὡς μαγαρίων, ἡ λόγος, δὲ ἀειθέρος
Hæc respexit procul dubio Origenes.

αὐτὸς ὡς σαρκίνος] Ita Origenes infr. in
Matth. 19. p. 372. 376. Ita & MS. Alexand.
Reliqui Codices, σαρκίνοις.

ἔπ' ἡ γέφυρα] Vulgo: ἔπ' ἡ γέφυρα.
νομίζω δὲ ὅτι τοῖς ἄλλοις, &c.] Ambrosius
lib. 9. in Luc. 9. Hieronym. in Matth. 14.
19.

ἔγωγε τὸ οἶμα τὸν ἰδὲν λέγοντα παροικῶν]
Erasmus: Propterea, ni fallor, Marcus dixit Do-
minum hoc fecisse. Verbe: Propterea existimo
Marcum quidem posuisse. ποῖον enim pro πῶμι
frequenter usurpari sciunt Grammatici, &
sapissime apud Origenem observare licet.

ἔνατον, ἰσοῦ ἀριθμῶν & c.] Origenes infr.
in Matth. 18. 21. p. 341. ἐπὶ δὲ αἱ κ' ταὶ μονά-
δας δεκάδας, ἢ ἑκατοντάδας λόγον ἰδὲν πᾶσα ἀνα-
λογίαις ἐχούσι ὡς τὸν ἐν μονάδων ἀριθμῶν, &c.
Ab unitate ad decadem, à decade ad heca-
tondadem, à illa ad chiliadem naturalis
est numerorum progressio: ita ut quum ad
decadem, vel ad hecatontadem numeran-
do ventum est, videatur ratiocinator ad
unitatem revolvī, novumque calculum
ponere; unitatem enim illa proportione
servata representant. Ovid. 3. Fast.

Seu quod ad usq. decē numero crescente venitur
Principium spatij sumitur inde novis.

Cum ergo unitas adeo propria Dei sit, ut à
Philone & Clemente Alexandr. unitati
Deus comparatur, & à Synesio prima om-
nium unitatum unitas Deus appellatur, do-
ceatque Theo Smyrnæus in unitate Deum
manere, & Pellus unitatem in se Dei im-
aginem continere, & à Pythagoricis unitas,
θεός appellatur; centenarius profecto nu-
merus qui unitati respondet, eamq; refert,
Deo facer esse debuit. Ita de illo alibi Ori-
genes: Centenarius autem numerus plenus in
omnibus & perfectus ostenditur. & mox: Hic
ergo centenarius totius creature rationalis nume-
rus, quoniam non ex semetipso subsistit, sed ex Tri-
nitate descendit, &c. Ambrosius De fide re-
surr. In centesimis quoque & in millesimis sacri
observatio numeri minime preteritur. Hierony-
mus: Tunc per quinquagenarij numeri peniten-
tiam ad perfectum centesimi numeri culmen ascen-
dant. Cyrillus lib. 12. in Iohann. τὴν ἰδέαν
τὸν, ὡς γὰρ μοι φαίνεται, ἢ δοκεῖ καλῶς ἐχέειν, τὸ
πλήρημα τῆς ἐθῶν σημερινῶν. πληρῶσαι τὸ γδ
ὁ ἑκατὸν ἀειθέρος, ἐν δεκάδων δέ τε συνείρημα
Centenario numero, ut mihi quidem optime se ha-
bere videtur, plenitudinem Gentium significante:
plenissimus quippe centenarius numerus, decem de-
cadibus constans. At Origenes Homil. 16. in
Levitic. in malam itidem ut in bonam par-
tem centenarium numerum sumi posse
scribit. Quinquenus numerus & in laudabilibus

ponitur, & in culpabilibus... Sic ergo & cen-
tenarius numerus ad utramq; partem accipi potest.
πεντηκόντα, ἀειθέρος ἀειθέρον τὴν ἀφῆσον]
Levit. 25. 10. Origenes Homil. 2. in Gen.
cap. 6. & Homil. 5. & 25. in Num. Hiero-
nymus loco proxime laudato.
τὴς κ' τὴν πεντηκόντη ἑορτῆς] Illud est Heb-
domadarum festum, de quo Levit. 23. 15.
& Deuter. 16. 9. Pentecoste appellatum 2.
Mac. 12. 32. & apud Ioseph. lib. 2. De bell.
Iud. cap. 2.

ἢ, ἢ ἢ ἐν ὠδωβολαῖς ἡμῶν λαλοῖς;] In P. 238;
Holm. C. & infernum erat manu rectorio-
ri: optime, nam & senfus id postulat, &
Erasmus expressit.

ἢ δὲ ἔτι καὶ ταύτας παραλήφαμεν] Erasmus: P. 239:
Ceterum cuius gratia has annotationes obiter ad-
junxerimus. An aliquam vocem supplendam
reliquit Origenes, ut ἡσασθησθε, ἡσθησθε,
ἐπισημωσθε, vel quid simile? An nos in ex-
scribendo nimium præcipites vocem ali-
quam prætermisimus? An pro, ταύτας, le-
gendum, ταῦτα? Viderit Lector.

ἑβραῖοι, ὅτι πνεῦμα ἰερῶν ἑβραίων, πνευματικοί.] Ori-
genes in Num. cap. 24. Homil. 19. Iste ergo
populus etiam Hebraeus dicitur, quia transiit de
Ægypto ad terram reprobationis. Id cum Ori-
gene senserunt viri graves quamplurimi;
sed, ne hic operam meam ludam, vide
Briani VValtoni Prolegom. 3. ad Bibl. Poly-
glotta, & eruditissimum Geographiæ
Sacrae opus lib. 2. cap. 14. Part. 1. Interim
animadvertite vocem, πνευματικοί, c m alibi
fere dicantur, πνεύματι, c.

ὁ δὲ θεὸς ἡνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, &c. P. 240.
usque ad, τὰ γὰρ ἔργα] Inde liquet legendum
Matth. 14. 22. ἢ δὲ θεὸς ἡνάγκασεν ἡμᾶς τοὺς
μαθητὰς ἡμῶν εἰς τὸ πλοῖον. non ut omnes
Editiones Græca, τὰς μαθητὰς αὐτοῦ, & om-
nes, præter Vulgatam, & Persicam, Inter-
pretationes.

ἀεισθηρόν πλοῖον ἢ ἡμῶν ἰσθηρόν, &c.] Eras-
mus: certam navim significantis per additum ar-
ticulum: legerat, πλοῖον, putabatque in eo
verti disputationem hanc Origenis, quod
vocabulo, πλοῖον, præfixus esset articulus,
τὸ, apud Marcum, nam & sic ille supra:
Marcus paulum immutatus verbis sic posuit, Et
confestim compulsi discipulos suos ingredi, εἰς τὸ
πλοῖον, id est, in navim. Quasi non etiam
præfixum sit, τὸ apud Matthæum. Deinde
quomodo cohererent cum illis sequentia
hæc: ἢ γὰρ (αὐτὸν ἡμῶν) ἔργα τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ, ὡς γὰρ τὸ μέγεθος γεγραμμένων, ὡς γὰρ
τὸ ἀπλόως τοῦ μαθητῶν. Omnino Erasmus
fugit ibi ratio, legendum enim: ἀεισθηρόν
πλοῖον ἢ ἡμῶν ἰσθηρόν. Vult enim Origenes
amplius quidpiam habere Marcum qui
scripsit, τὸς μαθητὰς αὐτοῦ, quam Matthæum
qui, τοῖς μαθητῶν, simpliciter. Nec quem-

Phil. me
eis i
huius
suavit
m
Clem. Alex
Stron 1 Sy
of. Hymn
1. & 3 Theo
Sm. Math
e 40. Mich
Dell. in
Quadrati
Insim. Cah
ad Or. Orig
in Quisq
in Pythag
Orig. Num
2 in cap. 6
Gmsf.

per
nific P. 231
can-
tōn
res:
P. 234
in P. 231
omy
nly
] e du-
tūque
ddat
per-
qui
Her-
e
ostit
pno-
zōis
stis
um
bus
; &
, &
ndi-
unc
runt
col-
in-
im
se
ille
ifus
nia
&
Bi-
ha-
tit:
ref P. 236
Py-
ca
rus
li-

quam movere debet vocabulum, ἀρθεῖν, quasi, το, sit ἀρθεῖν, αὐτὸ non sit; non enim stricte ἀρθεῖν, sumitur, sed laxius paulum, & ad usque pronomina significationem ipsius extendit: magnam quippe esse pronomen inter & articulum affinitatem perhibent Grammatici, ut mirum non sit utrumque ἀρθεῖν appellari.

τὰ ἀν' ἑα κ, τῆ λέξι ἀρθεῖν ἰσοῦν] Erasmus vult horum cum precedentibus unam esse feriem, vertitque: Fortassis ut etiam dictionis modo immoraretur. At ea pertinere existimo ad sequentia, & ante, τὰ ἀν, adscribendam τελείαν εἰς μέλι, non poss, ὡς εἰς τὸ μῆλι.

οἱ ἰδὲ μὲν καὶ δις ἀποπλάσας ἐχόντες τὸ ἰσοῦν.] Adi Hieronymum, Chrysostomum, & Euthymium.

ὅστις κ' τὰς ἀρχαί, &c.] Erasmus: Quin Petrus primum dicente ipsi Jesu, Veni, &c. vel de suo adjecit Erasmus, quod supplendum credidit, vel certe aliter habebat ipsius codex ac noster, à quo nos ne latum quidem unguem, quoad eius fieri potest, rece- dimus.

P. 241. εἰς τὴν γῆν Ἰερουσαλὴμ, ἦς, &c.] Ἰερουσαλὴμ, Gennefara, & Gennassar, regio & lacus regioni vicinus. Nulla plane extat vocis huius mentio in Veteris Testamenti Ebraico contextu; in Novi Syriaca editione sic scribitur ܝܪܘܫܐܝܡ: cuius dictionis originem referre spissum est negotium. Hieronymus Libro de Nom. Ebraic. Genesar, Ortus, principium. Id emendat Santes Pagninus, & legit: Hortus principum, ܝܪܘܫܐܝܡ Interpretatur praterea Pagninus: Protectio principis. à ܝܪܘܫܐܝܡ. Sed legendum omnino in Hieronymo: Ortus principum; Hefychius: Ἰερουσαλὴμ. παλαιὴ ἀρροιστιὰ, à Chaldaeo ܝܪܘܫܐܝܡ & ܝܪܘܫܐܝܡ. Derivant alij à ܝܪܘܫܐܝܡ, quod interpretatur, vallis florida: malleum, vallis consuta, ܝܪܘܫܐܝܡ quippe furculum significat: feracem enim esse regionem hanc ad prodigium usque testificatur Iosephus lib. 3. De bell. Iud. cap. 18. & Iosephi perpetuus imitator Hegeffippus lib. 3. Excid. Hierof. cap. 26. A ܝܪܘܫܐܝܡ factum conjectant quidam ܝܪܘܫܐܝܡ, mutato à Chaldaeis Caph in Gimel, & inserto Samech: quod verum est. Itaque passim in Veteri Testamento regionem Cinnereth à Chaldaeis Paraphraasis Gennefar & Genneseareth appellatam nasciscaris. In ea autem appellatione placuerunt sibi, quod sua, ut dixi Dialecto significaret: Ortum principum; & ex tribu Nephthali, quae ibi sita est, mille principes profecti Davidem convenissent 1. Par. 12. 34. Longe vero ineptissima est sive etymologia, sive allusio, quam loco laudato affert Hegeffippus: Genesar, inquit, dicitur Graeco vocabulo, quasi generans sibi antram aqua dulcis, & ad potandum habilis. Cum igitur vocis hujus ob-

scura sit origo, minime mirum inscitiana suam hic aperte Origenem profiteri. Hieronymus vero tam stricte Origeni adhaeret, ut ipsa etiam verba quibus ignorantiam suam hic testatur, ille representaverit: sic enim habet: Si sciremus quid in nostra lingua resonaret Geneseareth, intelligeremus quomodo Iesus per tyrum Apostolorum, & navis, Ecclesiam de persecutione & naufragio liberatam transfucat ad litus, & tranquillissimo portu faciat requiescere.

τὸν πατέρα τὸν σκόπιον, &c.] Nota hic Patrem peccati, ipse Filius, & Spiritui malum opponi Deo Patri, Filio, & Spiritui sancto. Origenes in Matth. 16. 21. p. 284.

ἵνα ῥυσθῶμεν (χρησθῶμεν) ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, κ' τὸ ὑπὸ αὐτοῦ ἐν ᾧ τὸ ψεύδος ἔστι, κ' ἡ ἀδίκημα, κ' ὁ πόλεμος, κ' πάντα τὰ ἐναντία οὗς ἔστιν ὁ χρηστός. ἔπ' δὲ τὸ μετασημεῖον ὡς εἰς ἄνθρωπον πνεῦμα βεβηλοῦ πνεύματος, ἀπεποιήσθη ὅτις ῥυθῶσθαι ἐπιβέβηκε τὸ πνεῦμα, κ' τὸ πνεῦμα, κ' τὸ σάρκα, εἰς ἕνωμα τὸ παῖδος, κ' τὸ ὑπὸ, κ' τὸ ἀγίου πνεύματος. Porro Diabolum appellat πατέρα τὸν σκόπιον. Sic Paulus Ephes. 6. 12. τὴν κοσμοκρατορείαν τοῦ σκόπιου τὸν αἰῶνα. πύτων. Origenes Homil. 8. in Exod. cap. 20. Vt quoniam Patres, id est Diabolus, & Angeli eius, ceterique principes mundi huius, & rectores tenebrarum harum, & ipsi enim efficiuntur Patres peccati, sicut & Diabolus; quoniam, inquam, patres isti, &c.

κ' τὸς κελίας, &c.] Matth. 13. 38. Ioh. 8. 44. Act. 13. 10. & 1. Iohann. 3. 8, 9, 10. Origenes Homil. 8. in Exod. cap. 20. Cum à Diabolo ad peccatum suademur, semen eius efficiuntur: cum vero etiam implemus quod suaserit, tunc iam & genuit nos, nascimur enim ei filij per peccatum. Et mox: Et ut ad ea quae scripta sunt veniamus, Dominus majestatis Iesus Christus Salvator noster crucifixus est; huius piaculi auctor & pater sceleris sine dubio Diabolus est; sic enim scriptum est: Cum autem introisset Diabolus in cor Iuda Iscariotis, ut traderet eum. Pater ergo peccati Diabolus est, &c. Et in Matth. 13. 43. p. 207. οἱ ὡς ἀδελφοὶ τοῦ ὑποῦ τὸ πονηροῦ λόγου. Qui sermones Mali filios admiserant: sed praecipue in Iohann. 8. 44.

τὸ ὑπὸ αὐτοῦ τὸν ἀπνεύμητον, &c.] 2. Theff. 2. 3, 4. ἀπνεύμητον, κ' ἀπειρομήτον, &c. est proprie ἰσως, adversarius, inimicus, Diaboli cognomentum. Satanus autem Dei filij potissimum adversarium significat. Origenes lib. 6. contr. Cels. ὁ δ' ἐβραίων ὁμιλίαν σατανῶν, κ' ἰλλυμῶν τε ἐστὶν ἰσὸς πῶρον ἰσομοῦστος σατανῶν, μετὰ λαμβανόμενον, εἰς ἰλλῶσθαι φωνῶν, ἐστὶν ἀπνεύμητον. πατὴρ ὁ τὸν κελίας ἐλόγητον, κ' τὸν κελίον αὐτοῦ βίον, ὡς τὰ ἐναντία ἀπέπλεον τῆ ἀρετῆς, σαλυστῆς ἔστι, πούτερον ἀπνεύμητον τὸ ὑπὸ αὐτοῦ θεοῦ ἠγαπησώμενον, κ' ἀλήθεια, κ' σοφία. Diabolum Diaboli filium appellat Origenes, quemadmodum & Iohann. 8. 44. ὑμεῖς δὲ ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, κ' τὸς ἐπιθυμίας τὸν παῖδος ὑμῶν διέλετο, πειεῖν, ὁ κείνῳ ἀ-

θεογονίας. ὁ δὲ ἀπὸ ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ
 οὐχ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ, ὅταν
 λαλήσῃ τὸ ψεύδῃ. ἐν τῷ ἰδίῳ λαλεῖ, ὅτι ψεύδης
 ἔστι, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Vos ex patre Diabolo estis,
 & desideria patris vestri vultis facere. Ille homici-
 da erat ab initio, & in veritate non stetit: quia
 non est veritas in eo. Quum loquitur mendacium,
 ex proprijs loquitur, quia mendax est, & Pater
 eius. Scio ambiguitatem esse locum hunc, eius-
 que ambiguitatem ab Origene proponi, in
 Iohann. 8. 44. & eum ita plerisque expo-
 nere, quasi, ἀπὸ, referendum sit ad, ψεύδης.
 Hieronymus in 14. II. Legimus in Evangelio
 quod Diabolus ab initio mendax sit, & Pater eius:
 id est, mendacij, quod multi non intelligentes,
 Patrem Diaboli volent esse Draconem qui regnet
 in mari, quem Hebræi appellant Ἰαβὴλ. Nonnus
 vero ad Diabolum refert:

ὅτι τοῖσι τοῖς ἀέροι
 ψεύδης αὐτοῦ ἔστι, ψεύδης δὲ ἡμῶν ἐν ἡμεῖσι.
 quia perniciosus moribus præditus
 Mendax ipse est, mendax ex Patre.

Et revera articulus præfixus τῷ, πατὴρ, id
 videtur confirmare. Alioquin hunc locum
 roborandis dogmatis suis, quibus natos, &
 natorum natos Diabolis tribuebant, pro-
 fertur non potuissent Caiari & Archontici:
 qui, ut refert Epiphanius, hunc ita concep-
 tum legebant: ὁμοίως ἡοὶ ἔστι τὸ πατρὸς ἡμῶν τὸ
 ἀπὸ οὐλοῦ, ὅτι ψεύδης ἔστι, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ψεύ-
 δης ἔστι. Cyrillus præterea Alexandrinus lib.
 6. Comment. in Iohann. nonnullos refert
 existimare Diabolum, postquam ἐκ τοῦ
 deturbatus est, in infernum fuisse detrusum
 & alligatum: alium vero Evam & Ada-
 mum in fraudem illexisse, eumque supe-
 rioris illius filium à Christo hic appellari:
 quod commentum merito Cyrillus explodit.
 Id certe constat τὸ, πατὴρ, ad Diabolum,
 non ad mendacium ipsos retulisse.

τὸ ἐναι πονηρὸν ἀγῶνα πνεύματι πνεύμα] πνεύ-
 μα] intellige τὸ πνεύμα, de quo Luc. 7. 11.
 & 8. 2. & πνεύμα ἀγαθόν, de quo Matth.
 12. 43. & passim, πνεύμα ἀγαθόν καὶ κωδόν,
 de quo Marc. 9. 25. quæ in Spiritu sancto
 spiritibus malis adverso eiciebat Christus.
 Intellige & Spiritum illum mendacij, de
 quo 3. Reg. 22. 22, 23. adversarium Spiritu
 veritatis de quo Ioh. 14. 17, & alibi. Ter-
 tullianus De monogamia: Ergo, inquit, hæc
 argumentatione quidam novum onerosum Para-
 cleto adscribi poterit, est ab adversario Spiritu
 fuerit. Non utique. Adversarius enim Spiritus ex
 diversitate predicationis apparet. & Origenes
 Tom. 12. in Matth. p. 299. ἵπαπορήσασιν ἀπὸ
 τῆς αὐτῆς, ἅρα ἔστιν ἀρνησάμενος τὸν ἰησοῦν, μὴ σωτή-
 ρος τοῦ ἀρνησάμενος πνεύματος ἐξ ἑσῶ τοῦ διδομένου
 πνεύματι, καὶ σφραγίσας τοὺς ὁμοδοξοῦντας ἡμεῖς
 τὰ ἀξίως ἡμῶν ἐπὶ τοῦ θεοῦ βοηθησάμενοι.

ὅτι πατὴρ ἐστὶν ἡμεῖς, &c.] Aliquantisper
 ab horum sententia recedit Erasmus.

ἀεὶ ἐξω τῷ πνεύματι, &c.] Erasmus: quasi
 jam positus extra tentationem illius navis in qua
 iactabatur. An habuit Erasmi codex: ἐστὶν
 πλοῖον, ut eius interpretatio videtur postula-
 re? an id supplendum credidit?

ἅρα τὸ πνεύματι, &c.] C. H. habebat ἰσο-
 μῆτον, sed ad oram recentiori manu nota-
 tum erat, πνεύματι. Lege, πνεύματι. Era-
 mus: de his qui servati sunt.

εἰ δὲ ἔστι τις διαφορά, &c.] Fugit Erasmus P. 243.
 loci huius sententia; sic enim interpreta-
 tur: Porro num qua differentia sit huius verbi:
 Salvi facti sunt, quod de his dictum est, quantum
 ad salutem datam; nam profluvio sanguinis labo-
 ranti femina dictum est: Fides tua se salvam fe-
 cit, ipse etiam per te dispicies.

Ἐ θυσίας καὶ τῶν, &c.] Nempe cum ca- P. 244.
 put rasit Cenchræis, juxta votum prius à se
 conceptum, Act. 18. 18. vel cum quatuor
 illos viros votum habentes super se radi
 curavit, oblationemque pro unoquoque
 eorum offerri, Act. 21. 24, 26. Legale vo-
 tum appellat, quod juxta Legem factum
 fuerat. Lex autem ea habetur diserte Num.
 toto cap. 6. θυσίας dicit; quum enim ca-
 sariem deponebant Nazaræi, agno, ove, &
 ariete faciebat Sacerdos, panes azymos,
 aliaque nonnulla offerebat, capillosque de-
 tonfos comburebat. Num. cap. 6.

καθαίρειν πνεύματα &c.] Hieronymus
 iisdem pene verbis: Manus, id est opera, non
 corporis utique, sed anima lavande sunt, ut fiat
 in illis verbum Dei. Origenes infra in Matth.
 15. 19, 20. p. 255. τὸ ἡ αἰτίαις χειρὶ φαρῶν, ἢ
 κοινοῖ τοι ἀδελφοί, ἀλλ' εἰ δὲ βλήσασιν εἰ-
 πὴν, κοινοῖ τὸ ἀπίστον καρδία ἐπιποτῶν φαρῶν, ἢ
 πύρρον τὸ ἡγμενικὸν ἡμῶν ἰσχύει.

αὐτοῦ τὸς πνεύματι τοῖς τοῖς, &c.] Ea P. 245.
 dem hæc habet Hieronymus.

καρβαν ἔστιν ὁ ἐφείλδε μοι, ἑστία, δίδω]
 1277 Oblatio, donum, sacrificium. Theophyla-
 ctus in Matth. 15. 5. καρβαν ἔστιν ὁ ἐφείλδε μοι,
 ἑστία δίδω τῷ θεῷ ἀναπνεύματι ὁ ἐν χειρὶ
 αἰς τὸ θεῷ ἰσχύει ὁφείλων, καὶ ἀκων κατὰ βλά-
 ρην.

ὁ πρὸς ἡμῶν δὲ δανείσθαι ἐπιπέ, &c.] Fenerator
 ut pecuniam creditam reciperet, hæc Deo
 consecrabat, atque ita eam suo nomine in
 gazophylacium inferre creditorem cogebat,
 quod erat eam aliquomodo recipere. Filij
 autem ne pecuniam parentibus debita-
 m darent, eam Deo pariter consecra-
 bant. Igitur etiam diversis de causis, idem
 tamen filij illi nequam faciebant ac credi-
 tores; utrique enim Corban causabantur,
 illi ut mutuum reciperent, illi ne quid pa-
 rentibus darent.

ὁ ἀπὸ ἐξ ἡμῶν ὡς ἡμεῖς, &c.] Loci obscuri,
 varique ab Interpretibus accepti, clara
 hæc est, & dilucida expositio: Qua re à me
 adjutus fuisset, ὁ Pater, ea res jam Deo consecrata
 est: sive, munus est id quo à me juvaberis. Ori-

genes in Matth. 14. 36. ex Catena MS. Biblioth. Reg. ...

Chrysol. in br v. Enar in Mat. 15

P. 246.

Chrysol. in br v. Enar in Mat. 15. ...

fanguineis egentibus opem ferant.

Et scilicet ... Videtur Epicoporum avaritiam perfringere, qui cum bonorum Ecclesiae circifundorum arbitri essent, univcrsa in proprios usus convertabant, & aliorum qui ea largiti erant, pietatem in lucro deputabant.

Et scilicet ... Quodam ergo scelus illud est pauperum causam agere, & in loculos missa portare? Ne Lectorem diutius teneam, dico ego, ...

Laert. lib. 4. in Laertio. Encl. lib. 14. v. 14.

147.

147.

Et or, nec aliter Nonnus:

εἶργε δὲ κίστην
τῆ ἐπι γαλακίος ἐκείνη, καὶ ὑπὸ ποσσὶ βιάλετο, καὶ ἡλθὲ
αὐτὸς ἀνήρταξ ἐφύλαξεν κακός.
habebat autem cistam

In qua pecunia jacebat, & quacumque vole-
bat, loculo

Ipse aufererat cistam malis.

Vbi notandum obiter κίστην appellari, quam
Evangelista σαωσόκομον appellat: Persa In-
terpres vertit, *capsam nummorum*. Ita 2. Par.
24. 8. מַנְיָה, *arcam*, LXX vertunt, γλωσσόκομον,
quam à Græcis vocem mutuati sunt
Jonathan & Hierosolymitanus Interpres,
Gen. 56. 26. & Syrus, Ioh. 12. 6. & Ebraei
Magistri aliquot. Helychius: γλωσσόκομον
σημεῖον ἀποδοῦν ἑυλαίην τῆς λαοφιλίας. Sed ad rem.
ἀνὴρ ταξί, haud secus ac ἐλάττωξ, utrumque
significat, *feribat, aufererat*: quod utrumque
sive casu, sive consilio expressit Augustinus:
ministerium portabat, sive exportabat. Eadem est
apud Græcos significatio vocis φέρον. Inde
φάρ. Paulus I. I. D. De furt. Græci δὲ τὸ φέρειν
hoc est, *ferendo, φέροντες dixerunt*. Etymologus:
φάρ τὸ φέρον, φέρει φάρ. Ita apud Latinos,
fero pro aufero. Virgilius:

Omnia fert atas, animum quoque.

Item:

Postquam te fata tulerunt.

ἐἶπε δὲ ἐν τῷ τοῦ τῆς ἐκκλησίας, &c.] Epif-
copos designat, quorum munus erat, ut su-
pra diximus, bona Ecclesiastica, census
puta, decimas, & oblationes fervare, eaque
sibi, clericis, & egenis distribuere.

δὲ ἂν ὡς γαλγαννα, νομὴν ἰσχυρότα] Eras-
mus: *Ob que veluti ganganenam habenti* vide-
tur legisse, δὲ ἂν ὡς γαλγαννα ἢ ἰσχυρότα
τὸ πνευματικὸν ἀπὸ τοῦ τοῦ βίβλου.] Alludit
ad Ephes. 6. 16.

δὲ τὸν δὲ ἀναλόγου δὲ τῆς ἐξέδου] Per me
non stat quin postremum illud, δὲ τὸν, deleat-
tur. C. R. habet, ἀναλόγου. ἀναλόγου.] au-
tem foemineum sibi genus non raro vindi-
cat apud Clement. Alexandr. ipsum Origenem,
& alios plerosque.

Clem. Alex.
Sivom. 6.
Orig. com-
Celj. lib. 2.

P. 247. εἰς τιμὴν πατρὸς καὶ μητρός] Erasmus, *in sub-
sidium, in honorem*, cuius honoris pars erat
subsidium parentibus ferre, ut docetur su-
pra p. 245. Hinc I. Tim. 5. 17. *Qui bene pra-
sunt Presbyteri, duplēs τιμὴς, duplici honore digni
habeantur*: hoc est, duplici stipendio. Eo-
dem sensu Prov. 3. 9. *Honora Dominum de tua
substantia*: id est, largire. Elegantissime Ci-
cero dixit: *Curio nisi, ut medico honos habere-
tur*: hoc est operæ pretium redderetur. In-
de, *Honorarium*.

ἰσθαῖοι ἐν ὑμῶν, &c.] Ita C. C. Holm. &
Reg. Videtur legisse Erasmus: ἰσθαῖοι ἐν ὑμῶν,
&c. vertit enim: *Indei igitur filios*; quæ lectio
verissima est.

δὲ τὸν ὡς φησὶ, &c.] Ita C. H. at R. δὲ τὸν

τῆς πνευματικῆς, &c. Sic ergo locus hic con-
cipiendus est: δὲ τὸν ὡς φησὶ τὸν βιβλίον
δὲ τὸν ὡς φησὶ λόγον, &c.

αὐτὸ μὲν κατανύξιος] Ebr. מְרִירָה מְרִירָה:
optime Vulgata, *spiritum sororis*; & Aquila,
κατασοφία, *gravissimi torporis*; quod idem ha-
bet Syrus; Jonathan, *spiritum deceptionis*;
Arabs, *spiritum abjectionis*; Theodotion, ἐκ-
στρασις, vel potius, ἐκστασις. Ab hac signifi-
catione cum multum recedere videatur,
πνεῦμα κατανύξιος, Leo Castrius legendum
censet apud LXX, κατανύξις, sed fallit-
ur, nam Paulus hunc locum repetens, le-
git: πνεῦμα κατανύξιος, Rom. 11. 8. & hic
constanter Origenes. Hellenistæ dixerunt,
κατανύξις, pro, κατανύξις. Ita Psalm. 29. 13.
*Ut cantet tibi gloria mea, & non comparetur
LXX. καὶ ἡ μὴ κατανύξις*. Ebr. מְרִירָה מְרִירָה. non
ut vulgo legitur: מְרִירָה מְרִירָה, quam lectionem
tamen sequitur Thargum. Et Dan. 10. 9.
*Et audiens jacebam confectus super faciem
meam*. LXX. ἡνὺλο κατανύξις.] Ita Ebraica, & P. 248.

βιβλίον τὸ ἐσφραγισμένον] Ita Ebraica, & P. 248.

Vulgata, & reliquæ interpretationes. LXX
& Epiphanius Har. 64. βιβλίον τὸ ἐσφραγισ-
μένον πνεῦμα, quasi de suo libro locutus fuerit
Isaïas.

μόνον τὰς εἰσὶν ἐν τῷ ὦτι, &c.] Im-
puras & illotas manus ori admovere piacu-
lum erat Pharisaïs, ne scilicet labia & os
polluerent. Insuper illud exagitans
Christus, Isaïa verba apposite in illos con-
torfit: *Purus est populus iste labiis & ore
tenus; corde autem contaminatissimus*.

καὶ τὸν δὲ διδάσκοντες, &c.] τῆς ὁ editioni
consentient Matthæus, & Marcus; & illis
Origenes: *μόνον δὲ σέβονταί με διδάσκοντες
ἐν τῷ λόγῳ ἀνθρώπων, καὶ διδασκαλίας*. Aliter
Vulgata: *Et timebant me mandato hominum
& doctrinis*, & quotquot Ebraico contextui
insunt, cuius variam fuisse hoc loco le-
ctionem, ex hac interpretationum varie-
tate conjiciunt quidam. Ego aliter judico,
nam præterquam quod nulla ejusmodi no-
tatur variatio in Keri & Ketib, neque in
Varijs Lectionibus Orientalium & Occi-
dentalium, neque in illis Ben Ascher, &
Ben Nephthali; si rem propius spectes,
etiamsi verba recedant paulisper, senten-
tiæ tamen in idem recidunt, cum præfer-
tim, διδάσκοντες, hic significationem non
docendi, sed discendi obtinere videatur,

ut infra quoque notabimus.

P. 249. καὶ οἱ ὀνόματι ἑβραίων ἀποστολῶν]

Quam proxime ad Iudæos accederent Ebionæi docent Irenæus, Epiphanius, & Theodoretus. Non ab impuris autem cibis solummodo, sed & ab animatis omnibus eos abstinuisse, ac pro impuris habuisse, eundemque errorem Petro affinxisse testis est idem Epiphanius. Nec Ebionæorum duntaxat error ille fuit, quæ animata fuissent respuenda censere, sed & Nazaræorum, & Dositheanorum, & Valesiorum, & quorundam à Saturnilianis, & Marcionistis, & si Philastrio fides est, Aërianorum, & Encratitarum, & Manichæorum, & qui ex illis orti sunt, Priscillianistarum, & Apotacti- corum, seu Apostolicorum. Quam insaniam damnavit Synodus Gangr. Can. 2. aliaque subinde Concilia.

P. 250. ἐν εἰδωλείοις, &c.] Ita C. C. H. & R. εἰδω- λιον autem tradunt Grammatici esse idoli similitudinem; quam significationem hoc loco tueri non possunt. Malim igitur, ἐν εἰδωλείοις, hoc est in idolorum templis. Erasmus, in sacrificiis idolorum. Cæterum vid. Act. 15. 20. & 21. 25.

P. 251. ἐν ἑσθλοῖς ἐσθλοφορεῖν, &c.] Erasmus: contenta superstitione in rebus, ut opinor, indifferen- tibus: legebat: ἐν ἑσθλοῖς. Pro ἐσθλοφο- ρεῖν autem legendum existimo ἀσθλοφορεῖν, vel ἐνασθλοφορεῖν. ἐσθλοφορεῖν autem insolens est.

P. 252. ὑπὸ ἡβῆ φασκόντων ἢ τὸν, &c.] Valenti- nianorum, Marcionistarum, aliorumque. ἡμᾶς ἀληθῶς ἡβῆ] Ita C. C. H. & R. Priorem illam vocem prætermisit Erasmus. Legen- dum ἡμῶν.

ἡοὶ τῶ αἰῶνι ἐκείνῳ] Vides hic duos αἰῶ- νας, & oppositum αἰῶνα ἐκείνον, αἰῶνι τοῦ τῶ, ut revera duo sunt. Horum alter idem est qui αἰῶν ἰσχυρῶν, Marc. 10. 30. Luc. 18. 30. αἰῶν μένων. Matth. 12. 32. Hebr. 6. 5. αἰῶν τῶ αἰῶνι, Hebr. 1. 8. αἰῶνις ἡβῆ αἰῶνων, & sæpe αἰῶν simpliciter, vel αἰῶνι. Alter vero αἰῶν τῶ πνεύματι πύπυ, Eph. 2. 2. ἐνεσθῶς αἰῶνι ποτηρῶ. Gal. 1. 4. ὁ νεῶ αἰῶν, Tit. 2. 12. & αἰῶνι ἐκείνῳ passim. Vtrumque optime distin- xit Lucas 20. 34, 35. Vnde & hunc locum expressit Origenes: οἱ ἡοὶ τῶ αἰῶνι ἐκείνῳ τῶ γαμῶσι, ἢ ἐκγαμῶσι. οἱ δὲ καταζωοποιεῖται τῶ αἰῶνι ἐκείνῳ τυχόν, ἢ τῶ ἀσθλοῖς τῶ ἐκ- ἐκείνῳ, ἢ τῶ γαμῶσι, ἢ τῶ ἐκγαμῶσι. Sic apud Ebræos duo sunt sæcula, הַיָּמִים הַזֵּאת, sæculum hoc, & הַיָּמִים הַבָּאִים, sæculum futurum, quo vel dies Messia intelligunt, vel tem- pus quod mortem statim sequitur, vel quod sequetur corporum resurrectionem.

P. 253. εἰπεὶ δ' ἀπίς, &c.] Hoc loco multum se jactant Heterodoxi. Inde certe Petrus Mar- tyr, Philippus Mornæus, aliique nobiles il- larum partium consecraverunt rem sibi con-

fectam putant. Sixtus Senensis locum ab Hæreticis, Perronius Cardinalis & Genebrardus ab Erasmo depravatam & adulteratum suspicantur. Quem tamen integrum esse fidem faciunt calamo scripta Græca exemplaria. Neque vero cur ad ejusmodi responsonem decurratur, ratio ulla est, cum omnis inde illis arcessendi causa sua patrocinijs ansa facile præcidatur. Quamvis autem Adamantij de Eucharistia opinio, satis jam in Origenianis ventilata sit, accuratius tamen locum hunc enucleabimus.

ἢ τῶ ἰδίῳ λόγῳ ἀρχαίει τὸν χορῶν, &c.] Cum quis corporis Christi sit particeps, non sufficit sola participatio hæc, ut sancti- tatem consequatur: ut necesse est prætere- a ut nullius sibi sceleris conscius, sed pura mente ad sacramentum accedat, alioquin iudicium sibi manducat & bibit. Duo igitur requiruntur, ut qui particeps fuerit cor- poris Christi, sanctior evadat; primum ut particeps fiat, tum ut pura ejus sit mens & integra conscientia. Desuerit postremum hoc, se ipsum sancti sacramenti fructu fraudaverit. Non igitur ex se, vel in parte natura, ut reddit Erasmus, solum, nec simpliciter & absolute utentem sanctum efficit corpus Christi; alioquin etiam indigne utentem sanctum: sed adhibita pura conscientia, & certa fide utentem sanctum facit, eique fit utilis.

ἢ τῶ δὲ ἢ τῶ ἐκ τῶ μὴ φασκόν, &c.] Mox do- cuit Origenes nisi ad hunc corporis Christi esum, integer præterea & intaminatus ani- mus accesserit, futurum ut nullus inde ad nos fructus redunder; nunc subjungit nec simpliciter ex abstinentia ab hoc sacra- mento quicquam nos detrimenti capturos, vel bono aliquo privatum iri; cum illo ab- stinere debeat homo sibi nondum satis pro- batus; vel si impedimentum aliquod oc- currerit, aut ad legitimam ætatem nondum pervenerit; sed tum potius cum infineri pectoris sordes eluere negligentes hoc eis sponte abstinemus: τὸ γὰρ ἀπίον τῶς ὑπερήστως ἢ κακία ἐστὶ, ἢ τὰ ἀβελγητικὰ, ἢ τὸ ἀπίον τῶς πειραστικῶς, ἢ δὲ καμῶσιν ἐστὶ, ἢ τὰ κατορθώ- μενα.

κατ' αὐτὸ ἰδίῳ τὸ ὄλιγον, &c.] Hoc est ac- cidentia materia panis prius inharrentia, ejusque propria; quæ postquam in stoma- chum demissa, ab eoque corrupta sunt, in novam convertuntur substantiam, & partim humani corporis formam induunt, partim eji- ciuntur in secessum, juxta doctrinam S. Thomæ, p. 3. q. 77. a. 5, & 6.

ἢ τῶ δὲ τῶ ἐπισημοῦσιν αὐτὸς ὄλιγον, &c.] Ut supra ἐπισημοῦσιν, sic nunc ὄλιγον appellat sacrosanctum illum sermonem quo panis consecratur. Ita Iustinus Martyr Apolog. 2. ad Anton. Imp. ἀλλ' ὅν ἑσθλον ὄλιγον θεῶ

Sixt. Sm. Eibl. lib. 6. Ann. 66.

1. Cor. 11. 29.

P. 254.

1. Cor. 11.

σάρκο ποιηδὲς Ἰησοῦς χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ σάρ-
 κα. καὶ αἷμα ἡμῶν σωτηρίας ἡμῶν ἔσται καὶ τὴν
 αὐτῆς λόγου τῆς θεῆς παρ' αὐτῆς ὁμοιωθεὶς
 ἑορῶν, ὅτι ἡ αἷμα καὶ σάρκα καὶ μεταβολῆς ἑ-
 φοῦ ἡμῶν, ἐκείνη τὸ σάρκο ποιηδὲς Ἰησοῦ καὶ
 σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν ἔσται. Sed quemadmo-
 dum per verbum Dei caro factus Iesus Christus ser-
 vator noster, carnem & sanguinem pro salute no-
 stra habuit: ita cibum per precem verbi Dei ab
 ipso benedictum, quo sanguis & carnes nostra
 mutatione facta nutriuntur, illius incarnati Iesu &
 carnem & sanguinem esse edocti sumus. Theo-
 philus Alexandrinus in prima Epistola Pas-
 chali: Quod adhaerens non recogitat aquas in ba-
 ptismate mysticas adventu sancti Spiritus conse-
 crari, panemque Dominicum, quo Salvatoris cor-
 pus ostenditur, & quem frangimus in sanctifica-
 tionem nostri; & sacrum calicem, quæ in mensa
 Ecclesie collocantur, & utique inanima sunt, per
 invocationem & adventum sancti Spiritus sancti-
 ficant. Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 4.
 Nec linguam quippe ejus, nec membranas, nec
 atramentum, nec significantes sonos lingua editos,
 nec signa literarum conscripta pelliculis, corpus
 Christi & sanguinem dicimus; sed illud tantum
 quod ex frugibus terre acceptum, & prece mystica
 consecratum rite sumimus ad salutem spirituales,
 in memoriam pro nobis Dominice Passionis. Pre-
 cem appellat mystica verba à sacerdote
 prolata, quod iis precatio contineatur, ut
 ostendimus in Origenianis. Hoc igitur ser-
 monem utilis fit comedenti ille cibum pro
 pietatis illius & fidei modo; accidentia
 autem, materia panis prius adhaerentia, in
 ventrem abeunt, postquam in novam sub-
 stantiam converta sunt.
 καὶ τὴν τῆν αὐτῶν εὐχαριστίας.] Hic est
 enim verus ille fructus de quo in quocunque
 die comederimus, aperientur oculi nostri, & erimus
 scientes bonum & malum: hic est verus ille
 panis, in cuius fractione aperientur oculi
 nostri, & Deum cognoscemus.
 καὶ ἡ γὰρ ἡ ὕλη τῆς ἀρτοῦ, &c.] Hoc est τὸ ὕλη-
 κόν, de quo supra, accidentia scilicet quæ
 fuerunt materia panis. Ea autem nihil ad
 sanctitatem comedenti conferunt, sed ser-
 mo super panem prolatus; cum enim vi ac
 virtute illius fiat mira illa panis in corpus
 Christi conversio, quam placuit Ecclesie
 Transsubstantiationem appellari, & corpus
 Christi comedentem plurimum ad sancti-
 tatem consequendam juvet, si puro pectore
 exceptum sit, beneficium hoc sermoni illi
 mirifico super pane prolato acceptum quo-
 dammodo referre possumus.
 καὶ τὸ αὐτὸ ἔστιν αὐτῶν τῶν πνευμάτων, &c.] Cor-
 pus Christi sub typo & symbolo panis oc-
 cultum & involutum, cum accidentibus
 panis quæ corpus Christi regunt, typicum
 & symbolicum corpus dici potest; sive
 quod specie, & similitudine, hoc est typo,

& symbolo panis sit, corpus Christi revera
 sit; sive, ut vult Bellarminus, quod Eucha-
 ristia sit sacramentum, hoc est signum, seu symbo-
 lum rei sacre, nempe corporis Christi sub illo sym-
 bolo delitescens: sive, ut idem docet, quod
 ipsum verum corpus Christi, ut est in Eucharistia,
 sit typus ac symbolum sui ipsius, ut fuit in cruce, &
 ut est nunc in celo: sive quod corpus & san-
 guis Christi sint resurrectionis nostre symbola,
 ut sciscit Nicenum Concilium; vel, ut
 Concilium Tridentinum, quod Sacramentum
 Eucharistie sit pignus futura nostre gloria, & per-
 petua felicitatis, adeoque symbolum unitus illius
 corporis, cuius ipse (Salvator) caput existit, cui-
 que nos, tanquam membra, ætérissimo fidei, spei,
 & charitatis connexionē adstrictos esse voluit: si-
 ve tandem quod corpus Christi & sanguis
 sint fidei & promissionis symbolum & ty-
 pus, juxta Clementis Alexandr. sententiam
 lib. 1. Pædag. ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ ἐκώερος
 ἐν τῷ ἰωαννῶν δὲ ἀρχαίῳ, ἰπὸς τοῦ ἑλῶδου
 δὲ συμβόλων φάραγι μου τὰς σάρκας, εἶπὸν, &
 πίθημι τὸ αἷμα, ἐκάρτας τῆς πίστεως καὶ τῆς
 ἐπιτηλείας τὸ πόμπον ἀλλήλοισιν. Alibi autem &
 Dominus in Evangelio secundum Iohannem, ali-
 ter per symbola significavit: Edite meas carnes, in-
 quies, & bibite meam sanguinem, manifesto fi-
 dei & promissionis potentium allegorice desig-
 nans. Præclare Maximus martyr in Scho-
 lia ad Dionysium: ἡ γὰρ ζωὴς ἀποτίς τοῦ θεοῦ
 ἐπιτηλείας ἀποτίς, ἀλλὰ δὲ συμβόλων τῶν
 ζωῶν, ὅσον τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, &c. Non
 nudum scilicet corpus Christi contingi-
 mus, sed sub symbolis delitescens. Igitur
 symbolicum corpus idem est, quod mysti-
 cum corpus, quod est proprie sacramentale.
 πολλὰ δ' ἔστιν αὐτῶν, &c.] Videtur alius efus
 corporis Christi significari, atque ille de
 quo mox egit; ut revera duplex est, Sacra-
 mentalis alter, quum videlicet corpus Chri-
 sti ore recipimus, alter quum fide Verbum
 carnem factum comedimus. Vterque efus
 diferte explicatur capite Iohann. 6. & pos-
 terior quidem à v. 31. ad hæc verba v. 51.
 καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐστὶν ζωὴ αἰῶνος. prior vero ab his
 verbis ad v. 59. Id docent Catholici Inter-
 pretes fere omnes. Sacramentalem efum
 supra proposuit Origenes, de alio hic agi-
 tur. Id si caute animadvertisset Vincentius
 Bellocensis, hæc profecto non scripsisset.
 Sed in Commentario eius (Origenis) super Mat-
 theum cavendum est quod dicit panem illum quem
 dedit Dominus Discipulis, non fuisse verum cor-
 pus eius, exponens illud mystice de pane Dei verbi.
 οὐκ ἔχει τίλθ, &c.] Non habet mercedem,
 hoc est, ἐκείνη αἰώνιος, quæ recte factorum fi-
 nis est & merces, ut mors peccati.
 ἀνελευθερία γίνεσθαι] Videtur legisse Eras-
 mus, ἀνελευθερίας, vertit enim: si in verbo per
 illiberalem adulationem, aut lucri causa fiat.
 ἡ γὰρ ζωὴ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων, &c.] Sen-

Lib. 2. De Sacrament. Euch. c. 2.

Con. Trid. sess. 13. cap. 1. & 2.

Maxim. ad cap. 1. libr. De Eccl. Hierarch.

Vinc. B. B. Specul. do-ctrinal. lib. 18. cap. 43.

Eras. P. 255.

ab
 ene-
 alter-
 rum
 circa
 nodi
 tum
 pa-
 nvis
 o fa-
 ccu-
 &c.]
 cepi,
 andi-
 cate-
 id pu-
 alio-
 o igi-
 e cor-
 tm ut
 ens &
 mum
 fra-
 ra, ut
 ter &
 orpus
 ntem
 ra, &
 ue fit
 e do-
 hristi
 s ani-
 le ad
 e nec
 acta-
 uros,
 o ab-
 pro-
 oc-
 dum
 ceteri
 e lu-
 e pi-
 e-
 e-
 nia,
 ma-
 , in
 par-
 par-
 tri-
 &c.]
 e fa-
 panis
 e. 2.
 58

lus est: vel emolumentum ab ijs capiendum, qui recens ad Christi fidem conversi, pietatis causa dona offerunt. Quod alibi, λόγος βασιλείας, λόγος σωτηρίας, λόγος διαθήκης, λόγος σωτηρίας, λόγος καταλλαγής, λόγος ἀληθείας, λόγος ζωής, λόγος πίστεως, λόγος δικαιοσύνης, & sapissime, λόγος θεῶν illud hoc loco ἕως appellatur: quemadmodum apud Marc. 14. 4. & 4. 33. & Act. 8. 4. & passim. Igitur αἰσχρολογία τοῦ λόγου, idem est ac αἰσχρολογία τοῦ λόγου πίστεως, sive τοῦ λόγου διαθήκης, hoc est, ad Evangelij partes transire, & fidem amplecti, αἰσχρολογία τοῦ λόγου χειροῦ, ut 1. Tim. 6. 3. & αἰσχρολογία τοῦ θεῶν λόγου, ut Origenes in Matth. 19. 29. Familiaris est autem utraque locutio Origeni; qui & nonnunquam αἰσχρολογία & αἰσχρολογία simpliciter usurpat. Inde dicti αἰσχρολογοὶ qui relictis Gentilium superstitionibus circumcidebantur. Eorum autem qui recens verbum Dei receperant in nascentis illis Ecclesie primordiis insignis erat zelus, & profusissima in Ecclesiam largitas, adeo ut quotquot possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferrent pretia eorum qua vendebant, & ponerent ante pedes Apostolorum: dividerentur autem prout cuique opus erat. Incrementum deinde capiente in dies Christiana republica, cum ex eiusmodi venditionibus nonnulli incerti fructus ad Sacerdotum, & pauperum alimoniam caperentur, nec constans bonorum Ecclesie estimatio fieri posset, placuit domos ipsas & pradia Ecclesiis attribui, & quibus certi redditus quotannis provenirent. Id docet Urbanus Papa in Epistola Decretali. Præterea mos ille in veteri Ecclesia obtinuit, hodieque fere in usu est, ut Christiani ad templa accedentes, vel in concham, ut colligi potest ex Eliberitani Concilij Can. 48. vel certe in arcam ad id paratam, pro libitu & pietate stipem demitterent. Id à Paulo λογία, 1. Cor. 16. 1, 2. & λογία, 2. Cor. 9. 5, 6. appellatur; hoc est συναγωγή, proprie collecta. Insignis est Iustini locus Apolog. 2. pro Christ. εἰ ἀποεὐώ τις δὲ καὶ βολομένη κατὰ αἰσχρολογίαν ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ, ἢ βούλησιν δίδωσι, ἢ τὸ συναρξόμενον ἅμα τῶν αἰσχρολογῶν ἀποδοῖναι, καὶ αὐτὸς ἐπιμερεῖ ὄρατοις τε, καὶ χηραῖς, καὶ οἷς ἴσα ἴσους. ἢ δὲ ἀλλεῦ αἰπῶν λειπόμενοι, καὶ οἷς ἐν δειμοῖς οὖσι, καὶ οἷς παρεπιδημοῖς ἔσι ξένοις, καὶ ἀπῶς πᾶσι τοῖς ἐν γαῖα ἄσκησιμῶν ζῶσιαι. Qui divites sunt & volunt, ad libitum unusquisque suum, quod vult, largitur: & quod colligitur, apud Præsidem deponitur: ipse autem opem fert orphanis & viduis, usque qui vel propter morbum, vel alia de causa egestate premuntur, & qui sunt in vinculis, & hospitibus peregre advenientibus, & ut semel absolvam omnium inopum curam gerit: quæ ἡμεῖς fere retulit Tertullianus in Apologetico cap. 39. Coimus, inquit, ad literarum divinarum commercium, &c. & mox:

Etiamsi quod arca genus est, non de honoraria summa quasi redempta religionis congregatur. Modicam unusquisque stipem mensura die, & si modo velit, & si modo possit apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hac quasi deposita pietatis sunt. Nam inde non epulis, nec potantibus, nec ingratibus voratrinis dispensatur, sed egenis alendis, humanis, & pueris ac puellis, re, ac parentibus destitutis, iamque domesticis senibus, item naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, vel in custodijs, duntaxat ex causa Dei selecta, alumni confessionis sue sunt. Plurima alia fuerunt donorum genera vel testamento relicta, vel alia quavis occasione erogata, quæ omnia Oblationum nomine censebantur. Ad Episcopi autem curam pertinebat, clericisque eas, egenis, cæterisque dividere, necnon & illarum partem sibi servare, ut liquet ex Apostol. Can. 39. & 41. & Urbani Epist. Decret. iam laudata & Concil. Gangr. Can. 7. & 8. Cum ergo amplas opes Episcopus pro arbitrio dispensaret, Episcopatum ambibant multi, ut eas invaderent, paucillum vero egenis impertirent, & exultabant in questum esse aliorum pietatem. *ἡμεῖς ἡς αἰσχρολογία, &c.*] Sic H. C. hæc autem R. C. prætermittit: *ἡμεῖς ἡς αἰσχρολογία, καὶ ἀποεὐώ τις ἢ ἄλλον εἰς τὴν γῆν ἕκαστος τὸν ἑαυτοῦ, ἢ τὸ συναρξόμενον ἅμα τῶν αἰσχρολογῶν ἀποδοῖναι, καὶ αὐτὸς ἐπιμερεῖ ὄρατοις τε, καὶ χηραῖς, καὶ οἷς ἴσα ἴσους. ἢ δὲ ἀλλεῦ αἰπῶν λειπόμενοι, καὶ οἷς ἐν δειμοῖς οὖσι, καὶ οἷς παρεπιδημοῖς ἔσι ξένοις, καὶ ἀπῶς πᾶσι τοῖς ἐν γαῖα ἄσκησιμῶν ζῶσιαι.*] Hac omissa erant in nostro Codice, & in interpretatione Erasmi: causam præbuerat eiusdem vocis iteratio, ut alias sæpe fit. Ea nos à C. R. supplevimus. Origenes in Ioh. 2. 21, 22. *ἡμεῖς τὸν ἐπιμερόν τινος αἰσχρολογίας.* & Homil. 14. in Iosue, de Sidone agens: *Sed si, inquit, ad interpretationem nominis redeam, quod significat Venatricem, vel Venatores: & Homil. 16. sequenti: Sidonij dicuntur autem, sicut ante iam diximus, Venatores: & Homil. 13. in Ezech. Comminatio est in Sidonem, quæ interpretatur, Venatores.* Hieronymus De nomin. Ebr. Tyrus, quæ Ebraice dicitur Zor, & interpretatur, tribulatio, sive angustia, vel fortitudo. Idem, ibidem: *Sidon, venatio trisyllaba.* Tyrus à τῆς, adstrinxit, coarctavit. Inde nomen τῆς rupes: unde Tyro nomen, quod rupi imposita fit. Sidon à τῆς venatus est. *ἡμεῖς τῆς εἰσὶν αἱ πονηρὰ δαίμονες*] Hoc est, Dæmones: ita Theophylactus. *ἡμεῖς καὶ ἀεὶ θῶν ὑμῶν ἰσχυρὰ.*] Ita se habent Hebraica, Deut. 32. 8. *ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς* juxta numerum filiorum Israel: quemadmodum Interpretes omnes. Soli LXX: καὶ ἀεὶ θῶν ἀσχυρὰν θεῶν. Legerant fortasse, *ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς*, juxta numerum filiorum Dei, quod alibi quoque Septuaginta reddiderunt, ἀσχυρὰ. *Gen. 6. 2. Ab antiquissimis temporibus in Interpretibus sacris varietas hæc inolevit, ut quæ in vetustissimorum Patrum libris appareat. Origenes Homil. 28. in Num. Quia sicut cum dispergeret*

18. 4. 34. 35.

157.

158.

1. Tim. 6. 6.

P. 256.

Gen. 6. 2. Ioh. 1. 6.

dispergeret Deus filios Adam, statuit fines Gentium secundum numerum Angelorum Dei, vel (ut in aliis exemplaribus legimus) secundum numerum filiorum Israel, &c. & Homil. 13. in Ezech. secundam numerum Angelorum Dei, sive ut melius habet, secundum numerum filiorum Israel.

P. 257. ἡτοιμασθη (απεινωσθ)] A πω, unde Niphthal, πωω incurvatus, depressus, & per metaphoram, humiliatus. Ex hoc loco Theophylactus: χαλασθη δε, ητοιμασθη τη ταπεινωσθ ητοιμασθη εις βασιλεια τω ανων, &c.] Alludit ad Matth. 25. 34. Legendū videtur: ητοιμασθη εις βασιλεια, &c. ut ητοιμασθη (απεινωσθ) η ψωσθ. Theophylactus ex hoc loco: οι δε ειχον το ψωσθ της βασιλειας το δε ητοιμασθησαν.

απεινωσθ, ητοιμασθησαν] Ita scriptum erat in C. C. H. & R. Sed quis non videt corrigendum esse ητοιμασθησαν? οι δε ειχον το ψωσθ] Et alij item cæci duo, de quibus Matth. 9. 27.

P. 258. μησθ. τοιαυτε ψυχες] Hieronymus: videlicet eum qui non erat Israel, neque perffixam. Videtur legisse, τον μηδε ισραηλ.

η αλλησθ απτη εις ερησασθησαν] Sic habebat C. C. H. & R. Correxerat autem aliquis ad oram libri H. απτη εις ερησασθησαν, quam lectionem secutus est Erasmus: sic enim reddidit: quoniam cum adesset ea mensura panum, ut non possent simul & sibi comedere panes, & castelli familie, aut alij praterca panem bene confectum: indigesto & perturbato sensu, id enim plane sibi vult Origenes: Quum ea esset panum mensura, ut non possent filij simul & canes domus panem comedere, nisi forte alium a pane elaborato panem canes comederent.

μησθον διωδωσθ, κασθ δε ειχονη &c.] Sic hæc benigne possumus interpretari, humanam Christi naturam, ut pote creatam, vis infinitæ neutiquam fuisse capacem; sed à Verbo tanquam instrumentum mensuram aliquam potestatis accepisse.

απεινωσθησθ ητοιμασθησαν &c.] Exod. 22. 31. αλλοι μη δε υπολογισθησθ, &c.] Iam supra doctrinam hanc, quæ μετμεψωσθησθ asserit, ab Origene confutatam vidimus. Hieronymus tamen Epistol. 59. ad Avitum, hujus erroris reum ipsum peragit. Quo jure, disputamus in Origenianis. Hic autem Simonianorum, Basilidianorum, Marcionistarum, aliorumque cum quibus semper ad preliandum compositus est, stolidam opinionem notat, qua Metempsychosin stuebant. Origenes in Epist. ad Rom. lib. 5. cap. 5. Sed hæc Basilides non advertens de lege naturalis debere intelligi, ad incertas & impias fabulas sermonem Apostolicum traxit in Pythagoricum dogma, id est quod anime in alia atque alia corpora transfundantur, ex hoc Apostoli dicto sonatur

adstruere. Vide Irenæum lib. 1. cap. 20. Epiphaniam Her. 42. cap. 4. & 11. ubi errorem hunc Valentino, Colarbaso, Gnosticis omnibus & Manichæis, præter Marcionem, tribuit.

απεινωσθησθ ητοιμασθησαν] Sententia postulat ut το ητοιμασθησθ negandi particula præfiguratur.

η, το λυσασθησθ] Erasmus reddit: multaque P. 260. graveolentia; legebat nempe, & το δυσασθησθ. ζημασθησθ ητοιμασθησθ &c.] 2. Reg. 16. 9. Psalm. 21. 17. Ecclef. 13. 22. & alibi.

η, λογον ηρησασθησθ] Erasmus: juxta rationem ingredi, legerat proculdubio, εις ερησασθησθ, vel ηρησασθησθ quod valde mihi probatur; nam & id sensus desiderat, & confirmatur ex Theophylacto: κασθ χαλος, inquit, ερησασθησθ το χαλον, η ητοιμασθησθ η εις αυτο ιλθθησθ. Co-dices tamen H. & R. habent, ηρησασθησθ.

οι απεινωσθησθ ητοιμασθησθ χαλοσθ &c.] Ori-genes lib. 2. contr. Celf. pari sententia: οι δε ητοιμασθησθ οφθαλμοι των ανων των ψυχων, ητοιμασθησθ ερησασθησθησθ λογοσθ απτησθ, ακουουσθ απτησθ απεινωσθησθ, ητοιμασθησθ (ε. αλλασθ) μακαριασθ ζωνσθ. πολλοι ητοιμασθησθ τασθ βασιλειασθ τασθ (ως η γρησθησθ ανθρωπωνσθ) εις το αιθωρασθ, ητοιμασθησθ λογονσθ ιασασθησθ αυτωνσθ ητοιμασθησθ αλλοσθ, αλλοσθ εις ερησασθησθ.

ητοιμασθησθ ητοιμασθησθ χαλοσθ ητοιμασθησθ ητοιμασθησθ χαλοσθ] Hac desiderabantur in nostro Codice, & in interpretatione Erasmi. Ea nos è C. R. supplēvimus.

εισ ερησασθησθ] Deuter. 12. 15. & 14. 5. & 15. 22.

ετοιμασθησθ ητοιμασθησθ] Origenes Hom. 27. in Num. Homil. 2. in Cant. Cant. & Homil. 18. in Jerem. & lib. 2. contr. Celf. Cervos cum serpentibus perpetuas exercere inimicitias, eosque benigne & profigiare res est pridem decantata. Fallitur profecto Horus Apollo cum cervos vipera visa in fugam se dare scribitis hæc enim è contrario eorum presentia & odore fugari, sape & ab illis deglutiri docent Theophrastus lib. 4. De caus. Plant. & Basilius in Hexaem. imo & serpentium omne genus, quo pabulo atatis dispendium reparatur, denuoque juvenescant cervi. Tertullianus De pall. cap. 3. Isidorus lib. 2. Orig. cap. 1. Nec illud verisimile est quod eleganter descripsit Oppianus lib. 2. Cyneg. cervos in Libyæ arenis projectos à serpentibus manu facta invadi; nam nec cervos in Africa ullos esse notum est, nec credi potest ad illud animal angues hostili animo viam affectare, cuius vel odorem solum reformidant. Quamquæ scribit Michael Boymus in Flora Sinenfi ingens quoddam serpentis genus apud Sinas reperiri, tam vasta molis ut totos cervos deglutiat: nomen illi Gento. Cervum an-

helitu suo serpentes è larebris excitare & prodeuntes devorare scribit præter alios complures Ælianus lib. 2. De anim. cap. 9. cuius verba ita interpretatus est Vir doctissimus, quasi spiritus cervini amore serpentes produci vellet Ælianus: perperam, sic enim ille: *καὶ ἔλασι ὡς ἰῶσι, τὸ πρὸς ἄνω, καὶ ἀνοῦτα ἀεὶ ἀνάγει.* Quod ita reddas: *Et trahit spiritu, tanquam illecebra, & invivum producit.* ἰωγξ̄ autem non semper amoris illecebram fonat, sed & quidquid attrahendi & illiendi vim habet. Nota præterea quod ut semper, ἰωγξ̄, amoris illecebram significaret, cervi spiritum ἰῶσῑ non appellat, sed ἰῶσι, comparat, quod nempe utrumque attrahendi vim habeat; illud volentem, illud etiam renitentem, ut liquet ex sequentibus verbis: *ἔ ἀνοῦτα ἀεὶ ἀνάγει.* Addit Ælianus id fieri maxime hyeme; Symeon autem Sethi, astate, atque ita cervis à natura comparatum esse, ut devoratis serpentibus, ante coctionem potu abstineant, urgente licet ardente siti; id sibi lethale videlicet futurum præficientes: cum tamen doceat Epiphanius in Physiologo cervum serpentibus halitu suo excitis pastum, nisi intra trihorium sitim aqua restinxerit, moriturum, proptereaque scriptum esse Psalm. 41. 1. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum;* & Epiphanio consonet Hieronymus, alijque plurimi. At cervinorum cornuum ad saxa attritu, eorumque ἀποθυμιασῶν serpentes è larebris agi produunt alij. Sane Plutarchus in libro *περὶ τῶν ζῴων*, serpentes à cervis attrahi pronuntiat, rationem attrahendi silentio prætermittit: id autem nos non silebimus huic Plutarchi loco Æliani lib. 8. De animalibus sextum caput ne mutatis quidem verbis ita simile esse, ut ex eo expressum videatur. Etymologici vero magni auctor & respiratione, & cornuum attritu & suffitu serpentes à cervis trahi docet. Certe cornu cervini odorem venena depellere, & serpentes fugare tradunt Theophrastus, Dioscorides, & alij; sinistram præcipue cornu efficax esse, & utile ait Aristoteles libr. 9. De hist. anim. proptereaque cervum invidiosum animal id in terram defodere, ne quod inde homines emolumentum capiant. Quod autem ille sinistro cornu, dextro illud tribuunt Theophrastus, & Plinius; ipse vero Aristoteles Æpirotici tantum cervi cornu dextro. Nec cervi duntaxat cornu hac vi pollere, sed & illius sanguinem, & medullam, & genitalia, & centipellionem, & dentes, & hinnulei coagulum scribunt Dioscorides, & Symeon Sethi, & Plinius, & Serenus Sammonicus. Ab ea autem serpentium vel agitandorum, vel devorandorum facultate dictos Græcis ἰλαφῶς crediderim: ita Atha-

H. er. in P. anim. 41.

nasus lib. De definit. Epiphanius in Physiol. Eustathius in Iliad. J. & Etymologicum magnum: non ἄπο τῆς ἰλαφῆος ἢ ὄφτων, ut vult Plutarchus, vel ἄπο τῆς ἰλαφῆος ἢ ὄφτων, ut proponit Etymologus, cum τὸ ἰλαφῶς, quasi ἰλαφῆος, ab ἰλαφῶ dictum porius existimet Eustathius in Iliad. ε.

μὲν ἐν βλαφῆιδι ἰσὸς ἴα, &c.] Basilii in Hexacim. *ἐπὶ τοῦτο ἢ ἰλαφῶ τοῦτο ἴσος ἴσος κατὰ τὸν ὄφιν, ὡς κρείττω ἢ τῆς οὐ τῆς ἐπιπῆ βλαφῆς, ἀλλὰ καὶ κερταρῆσιον αὐτῆς ὄφιν, ὡς φασὶν οἱ τὰ βλαφῆα περιπλοῦντες, τὸ τῆς ἰλαφῆος βλαφῆα. Quoniam ergo ita cervo à natura comparatum est, ut omni serpentium injuria superior sit, imo & vipersæ esus remedium ipsi sit, ut aiunt qui res ejusmodi observant. Serpentium quorumvis vulneribus obnoxios esse ceros sed phalangiorum præcipue; cancris autem comestis, & hedera sylvestri sanari proditum est ab Aristotele, Oppiano, & Æliano. Quoniam autem, ut supra dixi, non id facile credam, quod scribit Oppianus serpentes cervis insidiari, cuius præsentiam & odorem refugiant, & exhorrescant; fieri tamen posse existimo, ut à cervo deprehensus & exagitatus serpens vim vi repellat, & mortem sibi jamjam inferendam ulciscatur. Id vero metuens cervus, ubi ad bellum anguibus inferendum se accingit, elaphobolco pascitur, eoque munitus serpentibus resistit. Dioscorides lib. 3. cap. 80. Plinius lib. 22. cap. 22.*

ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶδος πατρῶν, &c.] Marcionistas, aliosque Hæreticos perstringit.

αὐτῶν μὲν ἔστι τῆς οὐσίας τοῦτο, &c.] Inde P. 262. Chrysofomus in eundem Matthæi locum: *καὶ αὐτῶν τὸ σημεῖον τὸ μέλλον ποιῆν, αὐτῶν τὸ εἶδος πατρῶν πᾶσι τὸ σῶμα πεπεποιημένον.* Hilarius porro & Hieronymus hanc Origenis expositionem maxima ex parte suos in Commentarios transfulerunt.

καὶ οὐκ ἔστι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τῆς, &c.] Chrysofomus, Hieronymus.

ὅτι οὐκ ἔστι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τῆς, &c.] παρὰ τὸν εὐαγγέλιον quidem apud Marcum, 8. 16. sed κατὰ τὸν apud Matth. 15. 35.

ἔστι μὲν ἐν ὄφιν ἑσθον, &c.] Et illi in de- P. 263. sermo erant: Matth. 15. 33. *Unde ergo nobis in deserto panes tantos?*

καὶ τὰρα εἶπεν μὲν ἑπὶ τῶν μαθητῶν, &c.] Theophylactus.

οἱ αὐτοὶ ἀλλήλους διαπαντός, &c.] Et hæc P. 264. quoque Theophylactus.

μὴ εἰς χάριν] Erasmus prætermisit μὴ.

ἀλλὰ ἐν ἑσθον ἀναμειβόμενοι] Sic habet C. R. & id sensus postulat. C. H. ἀλλὰ ἐν τῶν ἀναμειβόμενοι.

ἴσος τὸ μὴ ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν ὄφιν, &c.] Si hæc ita legis, videtur aliquid ad sensum explendum desiderari; hæc puta quæ exhibet Erasmus: *illum fortasse non condemnasset: sin autem: ἴσος τούτου, μὴ ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν ὄφιν,*

nihil deerit, & sic interpretaberis : Pilatus autem aliquatenus ad id inclinans, cum non condemnasset.

οες τλω κ' τω ινου αζιων, &c.] At in Luca nulla hujus extat postulationis mentio : imo contrarium diserte docetur. Vide Luc. 23. 14, 15. Nec quicquam facit quod habetur, Act. 4. 27. Convenerunt enim vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel: nec enim inde probatur Herodem à Pilato Iesu mortem poposcisse.

P. 265. ενερζαζον δεσφωλις] Vide Nos supra ad p. 230. Comment. in Matth.

ως φαραω οες γαβυροδονορ] 4. Reg. 2. 4. 7. Σερασα βασιλεως αιθιοπων, &c.] תררח Ebraice dicitur ; Σερασα ab Interpretibus LXX ; Σερασης à Iosepho ; Tithac à Sulpitio Severo ; & hunc nonnulli eum esse putant qui à Strabone περαω appellatur. Sennacheribum produnt sacri Codices post vastatam Iudææ partem Rabfacem ad oppugnandam Hierosolymam misisse, ipsum Lachis obsedisse, atque inde cum in Lobnam civitatem impetum convertisset, Rabfacem Hierosolymæ obsidionem solvuisse, & ad Sennacheribum Lobnam contendisse : cum vero Tharacam Regem Chus adversum se exercitum ducere accepissent, ad Hierosolymæ expugnationem rediisse. Nam quod 4. Reg. 19. 9. legitur : Cumque audisses de Tharaca rege Æthiopiæ discentes, Ecce egressus est ut pugnet adversum te, & iret contra eum, misit nuntios ad Ezechiam, Ebrais non consonat ; illud nimirum : & iret contra eum, ex Ebrao, שרר, & reversus est ; melius LXX, κ' απεστειλεν, & Jonathan, אמ, & redit. Quæ autem tradit Iosephus Antiq. lib. 10. cap. 1. circa Pelusij obsidionem impeditum Sennacheribum à Tharaca, vel juxta Herodotum à muribus procedente obviam Sethone Rege, discedere fuisse coactum, Scripturæ sacræ non repugnant, nam Lobna Pelusium contendere potuit Sennacheribus, priusquam de Tharaca inaudisset quidquam, ejusque adventu ad se perlato regredi. Pelusiaca hac autem obsidione maxime commotus videtur fuisse Tharaca, ut Ægyptiis suppeticas ferret. Quod vero subiicit ex Herodoto de muribus, simile eius est quod Cretensibus Amaxitum obsidentibus contigisse refert Ælianus libr. 12. De Animal. cap. 5. & alij. Vnde vero accepit Sulpitius Severus Tharacam Assyriorum regnum invasisse, dicat Hariolus.

ε σεραζομαι οη υπνοον, &c.] Vide Theophylactum.

κ' ε ελω αυτω ειδεναι, &c.] Hæc item refert Theophylactus.

κ' οι ποιησαντες εεις αρχαι ιππειων] Iob. 1.

17. Chaldaei posuerunt, כושרי מוש, vertit Pagninus, tres duces : LXX. Complut. Edit. & MS. Alexandr. κ' χαλδαιοι κατασκευασε εεις αρχαις כושרי hoc loco, cuneos militum, turmas, agmina significat, ita dicta quod unaquæque suum caput, sive suum ducem habeant. Eandem obtinet significationem Iud. 7. 16. & 1. Sam. 13. 17. & alibi. Optime itaque Thargum : Chaldaei constituerunt כושרי ירדןבוא tres turmas, voce Græca, ὄχλ. servata ; & Aquila : τρισυαζα εεις & Vulgata : Chaldaei fecerunt tres turmas.

οιμοι δ' οη κ' εν τω ησασα, &c.] Cave hoc loco Erasmi interpretationi fidem adhibeas.

τα σηκρια μιμησαδς] C. R. μιμηδς. Scri. P. 266. bendum fortasse, μιμηδς. Sed tamen Origeni frequens est aoristum primum pro futuro, vel præsentis usurpare : ut pluribus probabimus infra ad p. 118. Comm. in Ioh.

εη η κ' η, &c.] Erasmus : Est autem, &c. legerat, εη, sed perperam.

ζητοι δε κ' ου παυ το &c.] Erasmus : Quin. P. 267. tum etiam quare signum : legerat : ζητοι δε κ' ου τιμητων

πρω δε εν τη κωνη γεραμικατος εστ] Ita C. H. cuius ad oram atextum erat aliena manu, γεραμη. Lege : πρω δε εν τη κωνη γεραμη εστ supple, σηκρια : ut supra : το σηκρια ιωνω, τις τω στωησε ημωβ' αυ αστασεως. Hanc lectionem secutus est Erasmus : cuius signum sit in Novo Testamento.

στωως εν τη οες ερωμαίς, &c.] Origenes P. 268. in hunc Pauli locum, capite nempe 7. lib. 6. doctrinam hanc fulse persequitur & asserit.

πιδις περδ σιων] Alludit ad Il. 1. 21. Quo. P. 269. modo facta est meretrix civitas fidelis plena iusticij? In Ebrao non apparet vox, Sion, neque in Ionathane, neque in Syro. At LXX, quos fere sequuntur Arabs, & Origenes : πιδις ερρηδ περιη πιδις περδ σιων πληρη κεισεως Vocem hanc, σιων, à LXX. perspicuitatis gratia insertam putat Hieronymus. At versu 26. capitis huius vox eadem, σιων, apud πιδις reperitur, quæ ad versum sequentem pertinebat, ut Ebraica fidem faciunt.

μυ τωδ μιμητη περιδουσα, αιδδ, &c.] Vetus & rancida controversia est, multorumque tum recentiorum Scripturæ sanctæ Interpretum, tum antiquiorum disputationibus agitata, eademne mulier, Maria videlicet Magdalene septem demoniis liberata fuerit ; & apud Simonem Pharisæum, quemadmodum retulit Lucas ; & multo post in Bethania, ministrante Martha, & accumbente Lazaro, ut scripsit Iohannes ; apud Simonem Leprosum, ut proditum est à Martha, & à Marco, Christum unxerit. Certe operæpretium non est cramben hanc recouere, cum ad unum Origenem meam

*Grot. in
Matth 26 6*

hanc omnem opellam pertinere intelligam. Illud obiter dixerim, verisimillimam mihi videri Grotij sententiam, qua non unam tantum, eandemque mulierem fuisse statuit, qua Christum apud Simonem Pharisaum, & apud Simonem Leprosam unxit; sed & Simonem Leprosam, idemque factum. Quod autem dubitat eademne haec fuerit qua Maria Magdalene, de nihilo est; ut enim fatear verba Christi de pollinctura Mariae, Marc. 14. 8. Iohann. 12. 7. praesens officium, non futurum respexisse; certe quod bis Christum viventem unxit Lazari soror; mortuumque item unguentis perfunderit Magdalene; eandem hanc Magdalenen fuisse, ac sororem Lazari, aliquam scilicet unguentariam mulierem non praeter rationem conijci potest. Addit Magdalenen videri Galileam, ex Matth. 27. 56. & Marc. 15. 40: at e Galilaea Christum secutam fuisse Magdalenen fatemur, Galilaeam fuisse negamus: subiungit daemonii liberatam fuisse Magdalenen, Lazari sororem non item; ego non peccatis solum, ut Luc 7. 47, 48. habetur, sed & daemonii liberari potuisse Mariam respondeo: pergit Lucam post narrationem de femina unctrice, subucere mentionem Magdalene addentem ei notam ab ejectis daemoniis, & non ab unctioe; & merito quidem, longe magis enim mirum est daemonii ipsam fuisse liberatam, quam Christum unxisse; & Christi, cujus historiam scribit Lucas, virtuti testificanda longe aptius illud est: tum Clementis Constitutionum demum auctoritate se tuetur, quam ego rejicio. Sed redeamus ad Origenem: illius profecto valde incerta & defultoria super hac quaestione videtur esse sententia; hoc enim quem tractamus loco, mulierem eam notat, de qua agitur Luc. 7. ut ex eo intelligere est, quod scortatricem appellat, quodque Iesu pedes lacrymis & unguentis rigantem inducit: cum autem Simonem cujus in domo hac contigerunt, quique a Luca Pharisaus dicitur, leprosum nuncupet, ita ut a Matthaeo, & a Marco dictus est, unum & eundem Simonem esse, & ut multis argumentis vinci potest, unam consequenter, eandemque Mariam videretur credidisse. Homilia certe decima In diversos, qua Origeni falso adscribitur, haec legas: *Olim te diligebat, olim a Phariseo te defendebat. & a sorore tua diligenter excusabat, olim laudabat te, quando unguentis pedes ipsius ungebas, lacrymis rigabas, & capillis tergebas, dolorem tuum mulcebat, peccata dimittebat. Olim querebat te cum non adesses, vocabat te cum abesses, mandabat tibi per sororem tuam, ut ad se veniret, Magister ad se & vocat te. At Homilia 1, & 2. in Cantic. duas ipse*

agnoscit, aliam sanctam, aliam scortatricem: *Loquitur Evangelium, inquit, quia venit mulier habens alabastrum unguenti nardi pistici pretiosi, non illa peccatrix, sed sancta, de qua nunc mihi sermo est. Scio quippe Lucam de peccatrice; Matthaeum vero, & Iohannem, & Marcum non de peccatrice dixisse. Venit ergo non peccatrix illa, sed sancta, cujus nomen quoque Iohannes inscriuit. In Matthaei autem cap. 26. aliam rursus proficitur sententiam: Ego autem, inquit, magis consentio res fuisse, & unam quidem de qua conscripserunt Matthaeus & Marcus, nullam differentiam expositionis sua facientes in uno capitulo: alteram autem fuisse, de qua scripsit Lucas, aliam autem de qua scripsit Iohannes. Lege totum caput, unde intelligas cur ita senserit. Victor Antiochenus in Marc. 14. ex interpretatione Theod. Peltani: Origenes vero aliam illam esse dicit qua apud Matthaeum & Marcum in domo Simonis leprosi unguentum super caput Iesu effudit; aliam rursus eam qua cum in civitate peccatrix esset, in domum Pharisaei ingressa, pedes illius lacrymis abluvit, & unguento perfudit: addit Victor Codex MS. Gr. Origenis nomine falso inscriptus: $\eta \alpha \nu \lambda \omega \sigma \sigma \alpha \tau \omega \nu \iota \omega \alpha \nu \eta \epsilon \delta \eta \rho \phi \omega \nu \tau \epsilon \lambda \alpha \zeta \alpha \sigma \tau \omega \nu$ & aliam apud Iohannem Lazari sororem.*

$\mu \eta \iota \sigma \tau \alpha \varsigma \alpha \nu \tau \epsilon \iota \varsigma$] Erasmus: *Quos fecerat no-*
vam & spiritualem confessionem: legerat, $\alpha \nu \tau \epsilon \iota \varsigma$
 $\eta \gamma \alpha \rho \omega \nu \delta \epsilon \lambda \epsilon \gamma \omega \nu \tau \epsilon \varsigma$] Erasmus: *Non quidem* P. 270.
fatentes quod acciderat, legerat: $\eta \gamma \alpha \rho \omega \nu \delta \epsilon \lambda \epsilon$
 $\gamma \omega \nu \tau \epsilon \varsigma$. sed veteres libri reclamitant, atque
adeo ipse sensus. $\tau \epsilon \gamma \alpha \rho \omega \nu \delta \epsilon$, vel quod idem
est, $\gamma \alpha \rho \omega \nu \delta \epsilon$, apud Hefychium, est $\delta \epsilon \lambda \alpha \kappa \rho \omega \sigma \tau \omega \nu$
Opponit itaque, $\gamma \alpha \rho \omega \nu \delta \epsilon \lambda \epsilon \gamma \omega \nu$, $\tau \epsilon \delta \epsilon \tau \eta \kappa \alpha \rho$
 $\delta \iota \alpha \lambda \epsilon \gamma \omega \nu$: hoc est $\pi \epsilon \rho \rho \omega \sigma \tau \epsilon \mu \epsilon \nu \lambda \epsilon \gamma \omega \nu$, $\lambda \alpha \beta \omega \epsilon \nu$
 $\delta \epsilon \lambda \epsilon \gamma \omega \nu$.

$\kappa \alpha \iota \tau \epsilon \iota \omega \nu \delta \epsilon \gamma \omega \nu \mu \epsilon \nu \sigma \alpha \tau \epsilon \varsigma \alpha \nu \tau \epsilon \iota \varsigma$, &c.] Chryso-
stomus: $\kappa \alpha \iota \tau \epsilon \iota \omega \nu \delta \epsilon \tau \alpha \nu \tau \omega \mu \eta \epsilon \rho \mu \epsilon \lambda \epsilon \sigma \tau \alpha \tau \epsilon \varsigma$
ita & Brev. Enarrat.

$\delta \omega \sigma \tau \epsilon \nu \mu \eta \epsilon \nu \epsilon \gamma \omega \nu \mu \epsilon \nu$, &c.] Alludit ad Matth. P. 271.
9. 15. Marc. 2. 19, 20. Luc. 5. 34, 35.

$\alpha \pi \eta \rho \omega \sigma \tau \epsilon \mu \epsilon \nu \omega \nu \epsilon \nu \mu \epsilon \nu \tau \eta \kappa \alpha \rho \delta \iota \alpha \nu \epsilon \varsigma \pi \epsilon \delta \epsilon \tau \epsilon \varsigma$] P. 272.
 $\alpha \iota \varsigma \epsilon \nu \delta \epsilon \mu \epsilon \nu \gamma \epsilon \nu \tau \alpha \varsigma \epsilon \nu \tau \eta \kappa \alpha \rho \delta \iota \alpha \alpha \nu \alpha \lambda \omega \sigma \tau \omega \nu \tau \eta$
 $\tau \omega \iota \alpha \tau \eta \mu \omega \rho \eta \varsigma \kappa \alpha \lambda \alpha \delta \eta \tau \epsilon \varsigma$, $\alpha \nu \tau \epsilon \varsigma \kappa \epsilon \delta \eta \tau \eta \mu \epsilon \nu$]]
Verba haec debemus Codici Reg. ea siquidem neque in nostro Codice, neque in Erasmi interpretatione comparebant.

$\alpha \lambda \lambda \alpha \tau \epsilon \varsigma \zeta \omega \mu \epsilon \nu \alpha \nu \tau \omega \mu \epsilon \nu \omega \nu \alpha \nu \tau \epsilon \varsigma$, &c.] Erasmus P. 273.
aliter hunc locum legerat; sic enim vertit,
Sed fermentum modo quoddam doctrina Phariseo-
rum & Sadducaeorum.

$\tau \eta \gamma \alpha \delta \epsilon \tau \omega \nu \delta \omega \sigma \tau \epsilon \mu \epsilon \nu \delta \epsilon \iota \varsigma$, &c.] Epiphanius P. 274.
in Ancorat. cap. 2. $\epsilon \tau \epsilon \alpha \lambda \lambda \theta \eta \varsigma \alpha \iota \varsigma \gamma \omega \nu \kappa \epsilon \epsilon \iota \delta \omega \nu \tau \epsilon \varsigma$
 $\sigma \omega \mu \omega \sigma \tau \alpha \tau \epsilon \varsigma \kappa \epsilon \sigma \omega \mu \omega \tau \omega \nu$ (sic enim lego, non
ut vulgo, $\sigma \omega \mu \omega \delta \epsilon \tau \epsilon \varsigma$) $\lambda \epsilon \gamma \omega \nu \tau \epsilon \mu \epsilon \nu \kappa \alpha \rho \omega \sigma \tau \epsilon \mu \epsilon \nu$
 $\tau \epsilon \mu \epsilon \nu$, $\delta \epsilon \tau \epsilon \sigma \tau \epsilon \iota \delta \epsilon \gamma \omega \nu \delta \epsilon \tau \epsilon \mu \epsilon \nu \tau \epsilon \zeta \omega \mu \epsilon \nu$
 $\sigma \omega \tau \alpha \tau \epsilon \varsigma \delta \epsilon \tau \epsilon \mu \epsilon \nu \tau \epsilon \mu \epsilon \nu \epsilon \mu \kappa \alpha \rho \omega \sigma \tau \epsilon \mu \epsilon \nu$, $\kappa \alpha \rho \omega \sigma \tau \epsilon$
 $\kappa \epsilon \delta \alpha \lambda \epsilon \tau \epsilon \mu \epsilon \nu \delta \alpha \mu \omega \nu \kappa \epsilon \mu \epsilon \nu \delta \epsilon \tau \eta$, &c. Revera enim
qui beatissimo Petro consona ac consentanea dicere
potuerint, nempe, Tu es Christus Filius Dei vivi,

scificabant. Dixi verbo tenus accedere, revera enim Catholicam verba hæc, probamque sententiam continent, eoque sunt explicanda modo quo hæc Iohannis 3. 16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Huic autem Ioh. loco lucæ affert alter ille Pauli, 1. Tim. 4. 10. Quia speravimus in Deo Salvatorem omnium hominum, maxime fidelium. Quæ quo sensu usurpanda sint, præclare & luculenter exponit Prosper, seu quisquis autor est operis De vocat. ergo. cap. 31. Gratia, inquit, Dei omnibus hominibus adfuit providentia quidem pari, & bonitate generali, sed multo modo opere, diversaque mensura. Quoniam sive occulte, sive manifeste, ipse est, ut Apostolus ait, Salvator omnium hominum, maxime fidelium. Quæ sententia subtilissima brevitate, & validissimi roboris, si tranquillo consideretur intuitu, totam hanc de qua egimus controversiam dirimit. dicendo enim, Qui est Salvator omnium hominum, confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem: adijciendo autem, maxime fidelium, ostendit esse partem generis humani quæ merito fidei divinitus inspirata, ad summam atque æternam salutem specialibus beneficiis provebatur. Bonitatem autem & amorem Dei erga se, non ortu tantum & occasu Solis, non temporum mutatione, non aëris & elementorum usu universum genus humanum experitur, ut vult Estius: alioqui non Salvator omnium hominum duntaxat, sed etiam Salvator omnium olerum & pecudum Deus iure dici queat. Quod cum ineptum sit & perdidiculus, eo recurrendum est ut fateamur Deum omnibus omnino hominibus, sed præsertim, & præcipuo quodam modo fidelibus salutem æternam optare, deque ea his conferenda sollicitum esse, quemadmodum optime docet

Efficit in Paul. 1. Tim. 4. 10.

Chryso. in 1. Tim. 4. 10.

1. Cor. 1. 18.

1. Cor. 1. 17.

Qui enim non credit jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filij Dei. Iohann. 3. 18. Hac doctrina imbutus Origenes ita scripsit lib. 7. in Epistol. ad Rom. Tamen quod & ille pro impijs mortuus est; sic enim & ipse Paulus ostendit cum dicit: Adhuc enim Christus cum infirmi essemus, secundum tempus pro impijs mortuus est: sanctus enim Spiritus non pro impijs jam interpellat, sed pro sanctis. Quod ait de suffragatione sancti Spiritus itidem accipiendum est, ut quod de Filij morte scripsit. Sed vereor ne hæc è Rufini Interpretis officina prodierint. Cave ergo ex his Origenis locis subsidium arcessi posse existimes sententiæ huic quæ Christum pro prædestinatorum tantummodo, vel certe credentium salute mortuum esse pronuntiat.

καὶ ἕχ' ἄρας ὀμῆαι, &c.] Origeni adscriptus P. 284. Commentarius in Marc. 8. 31. ἔγωγε ἀπὸ τῆς θανάτου, ἀλλ' οἰστέθ' ὑμεῖς ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν, ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν, ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν. Neque enim simpliciter docet, sed quasi rationalem monstrationem monstrat, tunc quidem incipientibus, sed effectis tamen capacibus eorum quæ perfecta sunt.

ἐν τῷ ἀντιφάσι. Ita C.H. & Vetus Interpr. Ordo tamen & sensus videbantur desiderare εὐαγγ. post θανάτου, κατακαύσει, κατακαύσει.

ὁμοίως τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ἕξ' αὐτοῦ, &c.] Ioh. 8. P. 285. 44. Vide quæ supra ad p. 242. à nobis observata sunt.

ἵνα τὸ φῶς. *** ἐπὶ δὲ] Hoc loco habet noster Codex, quod non dubito ex nimia nostra properantia contigisse: neque subsidio fuit C. R. in quo fragmentum ingens hic desiderabatur. Sed è Veteri Interprete illud explevimus.

ἐπὶ δὲ ἀναζήσια τὰ, &c.] Origenes in Matth. 17. 4. p. 300. ἡσυχίαν ἀπέειπεν ἔ ἀνάξιον τὸ ἰσού το ὄρα δὲ ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν, ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν. Origeni tributus in Marc. Commentarius, 8. 32. σὺ μὲν γὰρ νομίζεις ὅτι ἀ ἀξίον μὲν ἔστι τὸ παθεῖν, ἐγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὅτι μᾶλλον τὸ μὴ παθεῖν. Tu enim existimas me indignam esse rem, pati: ego vero tibi dico longe indigniorem, non pati. Videndus item Euthymius.

ἔ γὰρ κατακαύσει, &c.] Auctor eiusdem Commentarii in Marcum ad c. 8. v. 32. φησὶ ἔδιν θανατόν, ἔ δέξιν ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν, ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν, ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν. Dicitur nihil mirum esse, eum qui in hisce rebus Passionis revelationem non accepit, circa illud errare, vel ignavum esse.

ἔ τὸ μὲν πρὸς θεοῦ ἔδοξε, &c.] Idem Commentarius Marc. 8. 32. τὰ γὰρ δὲ δὲ μὲν τὸ πρὸς θεοῦ ἔδοξε αὐτὸ τὸ ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν, ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν, ἕξαιτέ με δέξιν, τὸ πρὸς ἀρχομῶν.

P. 286

P. 287

P. 288

P. 289

ἀπὸ τοῦ δὲ τῶν ἀντικειμένων ἀργουσι τὸ σατανᾶ, ὃ ἔστιν, ἀντικείμενος: Fortasse propter consilium illius dixit: Vade post me: sed propter contrariam ignorantiam, Satana, quod est, Adversarie.

P. 286. ὡς παλαιὴ πύλι λέγουσαν ἐν Ἰλαίᾳ, &c.] Extat mandatum illud Ecclesiast. 18. 30. è quo deprompta documenta cum mandatorum vim habere censeat Origenes, videtur librum hunc pro Canonico admisisse. Idem ipse in Matth. 22. 15. & seq. p. 481. ἰσχυροὶ ἀπὸ ἰσχυρῶν ἐργαῖς πρὸς τὸν μωσαϊκὸν νόμον διδασκαλίας, καὶ πολιτικῆς ἀπεχθονοῦντες τῆς ἑβραίων ἀγωγῆς, καὶ δογματικῆς τοῦ νόμου. ἵως θανάτου ἀγωνισαί σθεῖς τῆς ἀληθείας, καὶ κύριος πολυμωσὶ σθεῖς σὺ. Locus hic habetur Ecclesiastic. 4. 33. Idem esto de Chrysofomo iudicium, cum Scripturam eum appelleret: ἀκούσον, inquit, τῆς γραφῆς λεγοῦσης: ὡς ὁ δόκουντων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐμωσθεσθῆναι τὸ πάθος. Αὐτὴ ἡ ἑβραϊκὴ λέγουσα: Quasi qui occiderit filium coram patre: is enim locus ex Ecclesiastic. 34. 24. petitus est. Augustinus vero in Speculo Sapientiam & Ecclesiasticum à Servatoris Ecclesia, non à Iudæis receptos fuisse docet, quamvis Ecclesiasticum à Iudæis quoque admissum testetur Origenes.

ἀρνήσει δὲ ἐαυτὸν ὁ πὸν ἐκωτῆ, &c.] Quæ in eundem Matthæi locum scripsit Hieronymus ea ex his Origenis & sequentibus ad verbum omnia expressit. Vid. item Gregorium in Ezech. & Homil. 32. in Evang. & Theophylactum.

P. 288. Ἰδὲ ἐπεὶ σὶ τῷ. &c.] Vide supra laudatum à nobis Commentarium in Marc. 8. 34. ἀμφίβοτος ἢ σερῶν λέξις, &c.] Habetur item illud in eodem Comment. in Marc. 8. 35.

ὅσα ἐν αὐτῷ τῶν ἰλλων, &c.] Origenes in Luc. 9. 23.

τῷ ὄρει τῆς μακαρίτης] C. R. τῷ ὄρει τῶν τῆς μακαρ. lege: τῷ ὄρει τῷ τῆς μακ.

P. 289. τὸ δὲ ἢ τὸ δόση ἀβδουπ. &c.] Commentarius in Marc. 8. 37.

δυνατὸς διλῆναι καὶ τὸ, &c.] Hos confutat Origenes qui ex illis Luca verbis, cap. 11. Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis; & ex illis Iacobi 2. 13. Iudicium enim sine misericordia illi qui non fecit misericordiam, existimare poterant ad eluendas quorumlibet peccatorum sordes id unum esse satis, quam multa in pauperes erogare, quemadmodum Augustinus auctor est sua id arate à nonnullis fuisse creditum: sic enim ille lib. 2. De Civit. Dei, cap. 22. Comperi etiam quosdam putare eos tantummodo arutos illius aternitate supplicij, qui pro peccatis suis facere dignas elemosynas negligunt, juxta illud Iacobi: Iudicium autem sine misericordia ei qui non facit misericordiam. Qui ergo fecerit, inquit, quamvis motes in melius non mutaverit, sed inter ipsas suas elemosynas nefarie ac nequiter vixerit; judi-

cium illi cum misericordia futurum est, ut aut nulla damnatione pleclatur, aut post aliquod tempus, sive parvum, sive prolixum, ab illa damnatione liberetur. Audirent illi Apostolum 1. Cor. 13. si distribvero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

καὶ ἐν ἡοσίᾳ λέλειπται, &c.] Hieronymus.

ἑδωκεν σου ἀπὸ ἀλλήλων, &c.] LXX. ἐποίησα ἀλλαγμὰ σου ἀπὸ πρῶτον, καὶ ἀδιοτίας, καὶ σὴν-νὴν ἑαυτῶν. Ebraice: Chus & Saba. Hieronymus vero in Isaia 43. 3. Pro eubā reliqui Interpretes posuerunt ἄβω: unde fuit Regina Austri que venit sapientiam audire Salomonis; & Procopius: σάβα δὲ ἀπὸ συνήης ἑξιδωκας οἱ δουπί. Sabam autem pro Syene reddiderunt reliqui: & mox: σάβα ἢ ἐβραϊστὶ ἀδιοτίων, ἢ ἡ βασιλίσσα σέως σοδομῶνα ἀπερῆσεν. Saba autem Æthiopum gens est, cuius Regina Salomonem adijt. Idem in 1. Reg. de Sabæis: ἡ βραβυθὶν ἀδιοτίων ἐκ τῶν δὲ καίτων φασὶν αὐτοὶ τῆς θαλάσσης τῆς ἐσθίνης: ἡνομήσθη δὲ αὐτοῖς ὀμηρῆτας, κατ' ἀπὸ τῶν δὲ εἶσι τῶν ἡεθωμῶν τῶν μίση δὲ τῶν τῶν κερμένων ἢ θαλάσσης. Gens est Æthiopica: mare illos Indicum ferunt accolere; Homeritas autem eos appellant; Auxamitis oppositi sunt; medium mare inter illos jacet. Beneficium à se in Iudæos collatum Deus hoc Isaia loco commemorat, cum Sennacheribo in eos irruenti, Ægyptios, & Regem Chus Tharacam objecit. Cum autem Chus Æthiopiam nunquam non reddant Interpretes LXX. hic Sabam cum Chus conjunctam reperientes, aliquem locum Æthiopia vicinum, Syenen puta, Sabam esse crediderunt. Chus falso Æthiopiā existimari, & Sabam Arabiæ felicis metropolim esse, quæ & Mariaba appellatur, viris magnis persuasum esse scio: quod ut aliquando verum esse facile concedo, ita aliter nonnumquam se habere jure credere posse videor. Argumentum unum aut alterum de multis proferam. Either 1. 1. In diebus Assueri, qui regnavit ab India usque Æthiopiā super centum viginti septem provincias. Idem repetitur Esth. 8. 9. & 9. 30. & 13. 1. & 16. 1. Quis fuerit Assuerus ille varie ab eruditissimis disputatum est; eorumque primatiæ super ea questione sententiæ videntur fuisse quatuor; reliquæ enim absurdæ, nec memoria quidem dignæ sunt. Ac primo quidem Assuerum, cum fuisse Darium qui Hystaspe patre natus est, scripsit Iohannes Carrio in Chronico. Altera Iosephi Scaligeri sententia est lib. 5. De emend. temp. quæ Assuerum Xerxem esse statuit. Eusebius vero in Chronico, eumque secutus Sulpitius Severus lib. 2. & alij, Artaxerxem Mne-

demum lib. II. Antiq. cap. 6. Artaxerxem Longimanum fuisse docet; quam opinionem maxima doctiorum hominum pars tuetur. Vtunque se res habeat, certum est his libri Esther locis Chus non aliter explicari posse, quam quo modo in Vulgata interpretatione explicatum est, Æthiopiā videlicet. Persarum enim imperio parebant Ægyptus, & Æthiopia pars Ægypto finitima, iam inde à Cambysæ temporibus, qui eas vi armorum occupaverat, ut auctores sunt Herodotus lib. 3. cap. 7. & 97. & Iosephus lib. II. Ant. cap. 3. Cum ergo Assuerus ab India ad Chus centum viginti septem provincijs imperasse dicitur, uterque imperij Persarum, qua maxime in longitudinem patet, terminus assignatur. Quod quis de ea Arabia parte, qua Chus est, dictum putet? An ea provincia Persicæ ditionis limes dici potest, ultra quam nobilissima jacet regio, qua Persici imperij pars sit non contemnenda? Xenophon Cyrop. lib. 8. Ægyptum à Cyro subactam fuisse tradit; mox ditionis Cyri limites describens, ad usque Æthiopiā pertinuisse dicit, eandem nempe regionem, quam Chus sacre Literæ appellant: nam si Persicæ ditionis versus eam partem terminus est Æthiopia, juxta Xenophontem; Chus, juxta Codices sacros: Chus igitur & Æthiopia idem sunt. Scio adversus Persas non semel rebellasse Ægyptum, & inde id argumentum peti posse; perduellionis fortasse alicujus Ægyptiorum tempore Estheræ, Mardochei, & Amanis casus contigisse, unde cum centum viginti septem provinciarum ab India ad Chus rex fuisse dicitur Assuerus, frustra in his Ægyptum comprehendi, qua Persarum imperium iam detrectasset. At id facile retunditur, cum quatuor prædictas de Assuero sententias ex æquo impugnet, nec cum ulla stare possit. Nam si Assuerum esse dicas Darium Hytaspis filium; sive tertio Darij anno quo Vasthi repudiata est, Esth. 1. 3. sive duodecimo, quo Iudeorum excidionem Aman impetravit, Esth. 3. 7. ab India ad Chus eum regnasse liquet ex Esth. 1. 1. & 8. 9. Nondum autem Persicum imperium repudiaverat Ægyptus; id enim biennio ante Darij mortem contigisse prodit Herodotus lib. 7. c. 4. Hoc est anno trigesimo quarto Darij, juxta rationem summi viri, & cujus memoriæ plurimum debeo Dionysij Petavij lib. 13. De doct. temp. ad ann. periodi Julianæ 4193. & 4227. Sin Scaligeri doctrinam sequare, qua Assuerum Xerxem esse fancit, eosdem te in casses indues; qua enim biennio ante Darij mortem Ægyptus defecerat, eam altero à morte Darij anno recuperavit Xerxes, & toto vita

Herodot.
lib. 7. cap. 7.

decurfu legibus suis audientem habuit. Anno Artaxerxis Longimani tertio arma in eum capessivit Ægyptus; at illam intra septem annos domitam Persæ receperunt. Duodecimo ergo regni sui anno ab India ad Æthiopiā usque regnavit Artaxerxes Longimanus. Ad Artaxerxem Mnemonem quod attinet, etiamsi eius legibus nunquam paruerit Ægyptus, non eam propterea è provinciis suarum albo expunxit, nec minus ea cum centum viginti septem provincijs à nobis censeri debet: Darium enim Hytaspis filium anno regni sui primo Ægyptum tenuisse scimus, at eum ab India ad Æthiopiā super centum viginti septem provincias regnasse scribit Iosephus Antiq. lib. 2. cap. 4. Cum ergo Darius ille quo tempore præter reliquam ditionem Persicam Ægypto quoque potius est, centum viginti septem provincijs imperarit, & eius in eodem imperio successores Artaxerxes Mnemon parem provinciarum numerum tenuisse dicatur, dubium non est quin ei Ægyptus quoque annumeranda sit, quamvis jam à multis annis rebellaret; quia videlicet Princeps, ut à suo imperio descivit provincia aliqua, pro aliena eam ditione non habet, sed jus suum verbo saltem & titulo tenus tuetur. Adde futilem esse ac nullius momenti sententiam, qua Assuerum eundem esse scribit ac Artaxerxem Mnemonem; librum quippe Esther in Canone Ebraeorum contineri certum est ex Hieronymo in Prologo Galeato: at libros omnes viginti duos, è quibus Canon ille constat ante Artaxerxis Longimani obitum scriptos esse tradit Iosephus testis locupletissimus lib. 1. contr. Appionem. Artaxerxem ergo Mnemonem, ipsiusque adeo Longimani mortem præcessit Esther, ejusque nomine dictus liber. Atque hæc argumenta eos quoque petunt qui Ochum Mnemonis successorem Estheram duxisse volunt. Huc facit quod Tearco Rex Æthiopum Straboni memoratus viris aliquot eruditus creditus est esse Tharaca Rex Chus: subleste quippe & leves rationes eæ sunt quibus Tharaca Arabibus imperasse probatur. Chus igitur, ne longior sim, pro Æthiopia in sacris voluminibus aliquando usurpari constat. Quod si ita est, ut certe est, hoc sane Isaia quem tractamus loco eandem fortasse significationem obtinere non temere augurari quispiam poterit: id enim præter Interpretes LXX, disertè docet Iosephus. Saba vero non sine causa in Æthiopia à quibusdam ponitur, nam & portum Saba, & os Sabaiticum, & Sapaos populos in Æthiopia describunt Strabo & Ptolemæus. At Reginam illam πολυδρόλη

Ioseph. Ant.
lib. 10.
c. 1.

Strab. 116.
Ptolem. 1. 4.
cap. 7. & 8.

λαῖον quæ Salomōnem adiit, Arabica Sab-
bæ, non Æthiopica huius imperium obti-
nuisse antiquitate, & auctoritate & ratione
viris eruditis accurate demonstratum est.
Probabile certe est Arabes illos Rubri mar-
is accolæ primum Chus fuisse dictos, &
missos inde colonos trajecto mari alteram
deinde insedis ripam, & in Æthiopiam
quosq; penetrasse, ibiq; fixis sedibus nomen
priscum retinuisse. Hinc utrimque
Sabæi. Hinc locorum nonnullorum appel-
lationes utrimque eadem. Hinc utrumque
maris Rubri littus Arabia, Troglodytæ
Æthiopicis finitimi Arabibus contribuuntur.
Hinc ad Sabæos Arabes, & Ifricum
Felicis Arabia Regem Africanorum ori-
ginem nonnulli reterunt.

P. 290. Ἰσοὶ τῆς ὀρθοδόξου, ἐπέεον, &c.] Gentes
intelligit ad Christi fidem convertias.

ἐκ τῆς δόξης αὐτῆς] Vet. Interpre-
tatio : Nunc quidem Filius hominis venit, sed
non in gloria sua; & id sensus desiderat. Scri-
bendum ergo : ἀλλ' ὁμοίως ἐν τῇ δόξει αὐτῆς.

P. 291. ἕως ἀγγέλων γένεσιν οἱ ἐν τοῖς αἰεσί τοις
] Viro sanctitate, & illustrioribus à Deo
donis ornatos, Angelos esse credidit Ori-
genes: Sic ille Tom. 5. in Joh. 1. 6. p. 77.

ἢ ἐπεὶ ἀπαξιακῶς ἐν τοῖς αἰεσί τοῖς ἰωάννου ἔστι
λόγος ἑστωσῆς αὐτῆς πλεὺς ἰσοπέδου, ὅσα ἀγγε-
λῶν ἴσους ἡμῶν εἶναι, καὶ ἀπὸ αὐτῶν ἔργων φε-
ρόμενα, ἐπεὶ γὰρ ἀγγέλων καὶ αὐτῶν φερόμε-
νά τιν' ἰσοῦ ἔργα ἰσοπέδου τὸν ἀγγέλων μὲν φε-
ρομένων σου, δε καὶ ἰσοπέδου πλεὺς ἰσοπέδου σου ἴ-
σοσθαι σε, ἰσοπέδων μὴ ποτε εἶς τῆς ὀρθοδόξου ἀγγε-
λῶν πλῆθος ἐπὶ ἀποστολῆς καὶ ἀποστολῆς τῆς ὀρ-
θοδόξου καὶ φερόμενα, ἢ μὴ μὲν διευκρινῶν τῆ
φερόμενα πῶς ἄλλως ἐστὶν ἀποστολῆς ἢ φε-
ρομένων ἑλλειψῆς πῶς καὶ μὴ μὲν γὰρ ὀρθοδόξου
ἔργων ἀγγελοῦ τῆς ὀρθοδόξου τῆς ὀρθοδόξου
ἢ πῶς ἴσους τῆς εἰς ἀποστολῆς αὐτῆς φερόμενα
Hieronymus in præem. in Malachiam:

Scripti in hunc librum Origenes tria volumina
..... sed Angelum putans fuisse qui scri-
psit: & in cap. 1. Aggei, tacito Origenis no-
mine: Quiaam putant & Iohannem Baptistam,
& Malachiam, qui interpretatur, Angelus Domi-
ni, & Aggeum, quem nunc habemus in manibus,
fuisse Angelos, & ob dispensationem & iustitiam
Dei assumisse humana corpora, & inter homines
conversatos. Item in Epistol. ad Evagrium:
In fronte Genesios, in prima Homiliarum Origenis
reperi scriptum de Melchisedec, in qua multiplici
sermone disputans, illic devolutus est, ut eum An-
gelum diceret. Quin & omnes hominum ani-
mas Angelos fuisse, & rursus fieri scribit
Epiphanius Origenem docuisse, eamque
postmodum opinionem ex Methodio con-
futat. Certe Prophetas Angelorum nomen
etiam in Sacris Literis obtinere observa-
tum est. Sed hæc pertinent ad nostra Ori-
geniana.

Epiph.
Her. 64.
cap. 4. & 31.

τῆς ὀρθοδόξου τῆς ὀρθοδόξου.] Ita Tertullianus adv.
Marcion. lib. 5. Vt recipiat unusquisque quæ per
corpus admisit, sive bonum, sive malum: & De
resurrectione: Vt unusquisque referret, quæ
per corpus secundum quæ gessit, bonum seu malum:
ita & Chrysostrabus, & Theodoretus, & <sup>Christ. Theo-
doretus</sup> Oecumenius: item vulgo adscriptus Am-
brosio Commentarius: Facta corporis; & <sup>Augu-
stinus</sup> Augustinus: secundum ea quæ per corpus gessit;
& Primasius: Quid est secundum ea quæ per cor-
pus gessit, nisi secundum ea quæ gessit eo tempore
quo in corpore fuit: ita etiam Erasmus, & Pa-
gninus, & pleræque Nov. Test. editiones.
Nonnullæ tamen habent: τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς
quam lætionem secutus est Vulgatus In-
terpres: Vt referat unusquisque propria corporis;
& Faustus Reicensis Part. 3. Tom. 5. Bibl.
Patr. Syriaca autem Editio, ܩܪܘܝܢܘܬܐ, in cor-
pore suo, quemadmodum Arabica, & Æthio-
pica, hoc est, ὄψα τῆς σαρκὸς, prætermisso
articulo τῆς.

ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῆς &c.] Ita & pag. 296.
Quidam Novi Testam. Codices habent: ἐν
τῇ βασιλείᾳ αὐτῆς, alij: ἐν τῇ δόξει αὐτῆς. utram-
que lætionem Origenes complexus est.

ἀπὸ καὶ, ἢ καὶ ἱερουσαλὴμ] A pag. P. 292.
ἀπὸ καὶ, ἢ καὶ] Quid hic dandi casum
postulet non video: cum enim hæc præce-
dant: οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς ἢ εἶπε μωσῆς τῆς
pläne dici debuit, ἀπὸ καὶ. Lætionem tamen
MSS. retinimus. Ita infra p. 317. καὶ ἐστὶ
ταῦτα δ' ἀπὸ ποτὸς ἕνεκα τῆς ἱερουσαλὴμ
μνηστὴρ ἀπὸ σαρκὸς ἕνεκα, ἢ τὰ καὶ ἀπὸ
ταῦτα pro ἕνεκα.

ἢ πῶς ἴσους, & πῶς ἴσους, &c.] Similiter P. 293.
pag. seq. ἀπόκαυτον καὶ τοῖς πῶς ἴσους ἢ
καὶ πῶς ἴσους, &c. Inde est quod Ebraicus In-
terpres vertit קָרִיב אֲדַוְּרֵךְ לְךָ, quamvis
Græce habeatur, ἢ καὶ πῶς ἴσους ἢ πῶς ἴ-
σους, quæ erat Petrus referens, quod ad ἐ-
κκλησιαστικὰ ab aliis refertur.

ὁμοίως τῆς ζωῆς, &c.] Vulgata: vita vestra.
ὁμοίως τῆς ζωῆς, &c.] Ambrosius lib. 7. in
Luc. 9.

ὅτι τῆς συντέλειαν τῆς αἰῶνος.] Vetus In- P. 294.
terpr. Vt melius esset Discipulis hoc tempus quod
est ante consummationem sæculi, quam illud futu-
rum. Legendum fortasse: τὸ μὲν τῆς συντέλειαν
τῆς αἰῶνος. Codicis tamen nostri lætionem
interpolare religio fuit.

ὁμοίως τῆς ζωῆς, &c.] Loci illius sub-
obscuri sententia hæc est, Quoniam vocem
hanc, donec, ad verbum ita exigendam esse
contendis, pari ego jure contendam reli-
qua itidem striete & presse esse explican-
da. Cum ergo scriptum sit Christum om-
nibus diebus futurum cum Discipulis; à
Discipulis occidente Sole, cum videlicet
finitur dies, abiturum eum concludam (ut
ille qui, quemadmodum à Cicerone lib. 1. de
Offic. scriptum est, cum viginti diebus essent
G ij

habuit.
o ama
n intra
derunt.
India
xerxes
onem
s nun-
propre-
punit,
septem
Darium
sui pri-
cum ab
viginti
is Iose-
go Di-
nam di-
pocum
eius im-
succesi-
vinci-
dubium
anume-
nis re-
ut à suo
ro alie-
is fura-
Addo
centri-
bit ac
quippe
ntineri
zo Qui-
e qui-
exeris
dit lo-
contr.
nemo-
ortem
us li-
oque
cello-
facit
aboni
credi-
bletz
vibus
satur.
ithio-
usur-
te est,
eam-
non
enim
et lo-
n æ-
por-
is po-
bo &
Spil-

cum hoste pacte inducie, noctu populabatur agros, quod aierum essent pacte, non noctium inducie.) Hac autem suspicione exolvere nos Christus voluit.

P. 295. κατέπιεν ὁ θυγάτηρ ἰησοῦς] Isaia 25. 8. ὕδα πικρὰ πινα. LXX. κατέπιεν ὁ θυγάτηρ ἰησοῦς. Vulgata: Precipitabit mortem in sempiternum. Ex variis vocum significationibus duplex illa prodiit interpretatio. ὕδα proprie est, voravit, absorpsit. Quia autem omnia absorbet mare, inde ὕδα, καταπινομένη saepe reddiderunt Interpretes LXX. necnon Aquila, Theodotion, & Symmachus. At καταπινομένη Hieronymus non semel exposuit, precipitare. Item πικρὰ, torbur sonat, & consequenter aternitatem, qua nihil validius.

P. 296. ἀλλὰ πῶς * * * ἀποθνήσκουσιν] Lacunam MS. H. bona fide representamus. E veteri interpretatione qua hoc loco deficit nulla nos profecuta sunt auxilia. Quod si qua conjectura fides est, dum veteres libri defuncti, auctor sum legendi: ἀποθνήσκουσιν ἄλλοι ἀπὸ τῶν πνεύματων ἀποθνήσκουσιν, ἀλλὰ πῶς πῶς μόνον ἀποθνήσκουσιν * * * ἀποθνήσκουσιν] Ita habent exemplaria nonnulla. Vulgo legitur: ἀποθνήσκουσιν. ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ κειμένῳ, &c.] Ambrosius lib. 7. in Luc. 9. Theophylactus.

ἴδῃ δὲ τὰ μὴ ἐλαττωμένα. &c.] Locus petitus est ex 2. Cor. 4. 18. μὴ σκοπῶμεν τὰ ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ τὰ μὴ ὀφθαλμοῦ: τὰ γὰρ ὀφθαλμοῦ φθάνουσιν, τὰ δὲ μὴ ὀφθαλμοῦ αἰώνια. Vetus Interpres Comment. Origen. in Matth. Consideras iam non que videntur, temporalia enim sunt: sed que non videntur, quoniam sunt aterna. Mendosa itaque est MS. H. lectio, qua sic fortasse emendanda est: ἴδῃ δὲ μόνον τὰ μὴ ἐλαττωμένα ἕως τῆς ἡμέρας, &c.

P. 298. ὡς τὸ φῶς] Ita Syriaca editio, ita & Arabica, & Æthiopica, & Persica, & omnia fere Græca exemplaria. Quaedam autem, ὡς γῶν, quibus adhæsit Vulgata. Marc. 9. 3. ὡς γῶν. ἡμεῖς δὲ τῶν ἰσχυρῶν λέγει] Ambrosius lib. 7. in Luc. 9. Theophylactus, Euthymius. ἡμεῖς δὲ τῶν ἰσχυρῶν] Lege: ἡμεῖς δὲ τῶν ἰσχυρῶν, &c.] Theophylactus.

μωσῆς ὁ νόμος. &c.] Origenes lib. 6. contra Cels. ἐδεῖξεν ἡμῶν τὸν ἰσοδόν ἄγγελον αὐτῶν, καὶ τὸν λαμψομένον τῶν ἐνδοξοτέρων αὐτῶν καὶ ἕξ αὐτῶν γὰρ μόνον, ἀλλὰ ἔτι τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γένος, ὅς ἔστιν ἐν δόξῃ ὁφθαλμοῦ καὶ ἰσοῦ μωσῆς. ἐδεῖξεν δ' ἡμῶν καὶ πᾶσαν ἀποθνήσκουσαν, ἀλλὰ μὴ τὸ ἐκαστοῦ ἀποθνήσκουσαν, ἀλλὰ αἰάλα καθολικῶς εἰς ἕσπρον, ἢς ἐκαστοῦ ἡλίας λέγεται. Et Homil. 6. in Levit. Docet te Evangelium, quia cum transfertus esset in gloriam Iesus, etiam Moyses & Elias simul cum ipso apparuerunt in gloria, ut scias quia Lex, & Propheta, & Evangelia in unum semper conveniunt. Quod iteratur lib. 1. in Epist. ad Rom. Vide item Hieron. & Theophyl.

εἰτα ἐπὶ καὶ τοῦ ἄλλου, &c.] C. H. habebat: εἰτα ἐπὶ. Hac non sunt Marci, neque item Luca; sed partim Marci, partim Luca. Sic Luc. 9. 29. Ἐξήκοστο ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν, τὸ εἶδος, &c. Marcus autem: καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρεα ὑψηλὰ κατ' ἰσταν μόνον, καὶ μεταμορφώθη ἐμπροσθεν αὐτῶν.

ἔπειτα γὰρ λέγει πνεῦμα ἁγίων] Legitur apud Ioh. P. 299. ἔπειτα γὰρ λέγει πνεῦμα ἁγίων. Postremam hanc vocem neque Vulgatus Interpres, neque Syrus, neque Peria, neque Origenes agnoscunt.

ὁ οὐδὲ τὰ θυτὰ τῶν ζῶντων] Codex noster: ὁ οὐδὲ τὰ ζῶντες. ἔξαροσάου] Quod qui pote congruat cum ἀποθνήσκουσιν, quod sequitur? Lege: ἔξαροσάου. Sed fortasse Aoristo usus est Origenes pro Futuro, quod alias ipsi usu venire observavimus.

προφάσι τῶν ἁγίων.] Ita Codex noster. P. 300. ster. Lege: τῶν ἁγίων σκευῶν. Ver. Interpres. trium tabernaculorum obtentu.

δὴ κατέβηκεν δὸς τὸ ὄρος, &c.] Origenes P. 301. nes supr. in Matth. 13. 36. p. 205. καὶ πῶς φιλανθρωπίας αὐτῶν ἵστον ἔχει κατὰ πῖνιν τὴν ἀκρίαν, καὶ ἀπὸ τῆς φιλίας οὐκ ἐκ δὲ διαμαρτίας ἦσαν αὐτῶν.

μὴ τεραντίς τὴν αὐτῶν λέγουσιν] Vox, ἔρασι, si quid conjicio, expono, manifestum facio, hæc sonare non videtur, vulgarem licet significationem recti nueri mus sed, late & perspicue intelligo. Id confirmat locus alter Origenis in Matth. 21. 46. p. 470. ἡ φθάνοντες, ἀλλ' ὅτι τὴν ἐκ μὲν ἡμεῖς γινώσκοντες τῶν ἐκ μὲν ἡμεῖς ἄπο γινώσκοντες, ἔτι ἂν ἔκατοντες ἀπὸ αὐτῶν, ubi eadem videtur significatione pollere.

ποιήσωμεν ὡς εἶπες οὐλοῦσαι * * * ἀφ' ἑαυτῶν μίας, P. 302. &c.] Ita Codex uterque, H. & R. Locus manifesto lacunosus, nec subsidio est Ver. Interpretatio, qua & ipsa ibi manca est.

ἔλαττωσαν γὰρ οἱ ἀκούοντες, &c.] C. R. ἔλαττωσαν γὰρ αὐτῶ ἀκούοντες. Lege: ἀπὸ οἱ ἀκούοντες. Vide Theophylactum.

Ἰδοὺ δὲ πῶς γραμματικῶς φέρεται, &c.] Ita P. 304. C. C. H. & R. At nonnulla supplet Vetus Interpres: Ideo falsam existimantes traditionem Scribarum propter huiusmodi visionem de Elia, dicebant: Quid ergo dicant Scribe, quoniam oportet Eliam venire primum? Tu enim nobis manifestatus es ante Eliam, & primumquam ille ad hanc vitam humanam venisti. Ad hoc respondit Iesus, &c.

ἐν τοῖς ἡλίαις, &c.] Hac representat Pamphilus in Apoiog. pro Orig. iisque & aliis ex Origene deprimtis testimoniis utitur ad depellendam ab Origene calumniam, qua μεταστομίουσιν adstruere dictus est. Qua de re videnda sunt quæ supra à nobis ad pag. 228. & 258. observata sunt. Consulenda ad hæc quæ scripsit Origenes Tom. 6. in Iohann. 1. 19, 20. idem profere-

P. 305

P. 306

P. 307

P. 308

uens argumentum, eorum quæ nunc habemus in manibus confimilia. Origeniana vero potissimum libro huic præfixa, quibus copiose hæc disputantur a nobis, adiri velim.

ἢ δὲ ἀμβροσίας] Ita MSS. H. & R. Vet. Interpr. legit : εἰ δὲ ἀμβροσίας. quemadmodum & Pamphilus : quod fecuti sumus.

ἢ τῆς κόσμου φθοῆς] Ita Codex uterque, sed legendum fortasse, φθοῆς, pag. seq. ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι τῆς κόσμου φθοῆς

P. 305. εἰ γὰρ ἐν ἀμβροσίᾳ, &c.] Notanda hic & castiganda Rufini Interpretis perfidia, qui hæc ita reddidit in Apologia Pamphili : Non enim ad peccandam locus erit.

ἀπαντα γὰρ τῆ φύσεως, &c.] Omnes, verbi gratia, homines, qui à Deo creati possunt, vel omnes Angelorum aut beatorum cogitationes per totam æternitatem futuræ, infinite sunt, & tamen cognoscuntur à Deo ; sed tales illæ cognoscuntur, quales sunt ; non sunt autem infinite collective, ut Scholæ verbis utar, sive, ut loquitur Aristoteles ; ὡς πῶς ἢ sed distributive, sive ὡς ἐπὶ εἰρησ. Quod ait ergo Origenes res infinite non posse cognosci à Deo, quia cognitione hæc finirentur, sic intelligito ; non posse eas cognosci ut hoc aliquid, quia hæc cognitione circumferberentur ; sed ut aliud, & aliud, quod rebus cognitio finem nullum statuit.

Arifin. nat. dicitur lib. 1. cap. 8.

P. 306. σὺ φῶς δὲ οὐδὲν ἢ γερᾶν δὲ γερᾶν, &c.] Origenes in Iohann. 13. 21.

ἢ πνεύματι δὲ πνεύματι, &c.] Vide Origenem Tom. 7. in Ioh. 1. 19, 20. p. 105.

P. 307. ἢ παταξῶ τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ] Malach. 4. 6. Vulgat. Percutiam terram anathemate. Hieronymus in hunc Mat. locum : Igitur antequam veniat dies iudicij, & percutiat Dominus terram anathemate, sive omnino, vel subito, ut LXX translulerunt, hoc enim significat ἀπὸ τοῦ.

συνεπιπέσει ἢ ἡλιας τῆ ἐσθῆτος, &c.] Origenes in Iohann. 1. Tom. 5. p. 85. εἰσὸς ἡλιόθεν ὡς πῶς ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ, ἢ διωπτείας χειρὸς ἐπιδημίας ἐλδοσέως ἡμετέρας τὴν ἰσχυρίαν, ἢ ἡλιας ἀπὸ τοῦ ὡς, πῶς ἄλλου τὸν γερῶν φασεῖται ἐπὶ τῆς τῆ ζωῆς ἢ ἡλιό. Proinde probabile est futurum ut ante secundum & diviniorem Christi adventum veniat Iohannes, aut Elias ad testificandum de vita, paulo antequam Christus manifestandus sit vita nostra. Vter venturus sit, dubitat : sed venturum alterutrum affirmat. Priorem Christi adventum præcessisse typicum Eliam, hoc est Iohannem ; alterum præcessurum, verum ipsum Eliam, constans est Patrum, omniumque consensu probatissima & receptissima Ecclesiæ opinio : ut satis mirari non possim, quæ Calvinum, atque adeo Catholicis nonnullis succurrerit in mentem venisse iam Eliam, Iohannem scilicet, nec ullum deinde venturum Eliam affir-

Calvin in Mat. 11. 14. 17. 11.

mare. Sic enim habetur Malach. 4. 5. Ecce ego mitto vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis : at quis unquam primum Christi adventum, diem magnum & horribilem dixit ? quis posteriorem ita non appellavit ? & Matth. 17. 11, 12. Elias quidem venturus est primum, & restituet omnia ; dico autem vobis quia Elias jam venit. An de eodem diei potuit, Elias venturus est, Elias venit ? an apertius significari potuit venisse Eliam ; typicum scilicet, ante priorem adventum ; venturum alterum, verum scilicet Eliam Thesbiten ante adventum postremum ? Hæc erudite disputantem audi Tertullianum De anima cap. 35. Spero huiusmodi hæreticos, Helia quoque invadere exemplum, tanquam in Iohanne representati, ut metempsychosis patrocinentur, prænuncio Domini : Helias jam venit, & non cognoverunt eum. Et alibi : Et si vultis audire, hic est Helias qui venturus est. Nunquid ergo & Iudæi ex opinione Pythagorica consulebant Iohannem, Tu es Helias ? & non ex predicatione divina, Et ecce mittam vobis Eliam Thesbiten ? Sedenim metempsychosis illorum revocatio est anima jam pridem morte sancta, & in aliud corpus iterata. Helias autem non ex decessione vita, sed ex translatione venturus est ; nec corpori restituendus, de quo non est exemitus ; sed mundo reddendus de quo est translatus ; non ex postliminio vita, sed ex supplemento prophetia ; idem & ipse & sui nominis, & sui hominis. Sed quomodo Helias Iohannes ? Habes Angelii vocem, Et ipse, inquit, præcedet coram populo in virtute & spiritu Helia, non in anima ejus nec in carne. Hæc enim substantia sui cuiusque sunt hominis. Spiritus vero & virtus extrinsecus conferuntur ex Dei gratia, ita & transferri in alterum possunt ex Dei voluntate, ut factum est retro de Mosis spiritu : & De resurrect. carn. cap. 22.

ἢ ἀποκαταστασῶν] Ita MSS. H. & R. idest : hi qui restituti fuerint : ita infr. in Matth. 19. 29. p. 392. εἰ δὲ διώκαται νοῦς σου τὸν κόσμον κατακαταστήσῃς, ἢ ἡμεῖς τὸν κόσμον ἀποκαταστήσῃς, hoc est, restitutum. Quod idcirco à me notatur, quia activam solum verbo huic significationem Lexicographi tribuunt.

ἀπαρτὶς ἀεζυμωσας] Videtur positum P. 308. pro, ἀεζυμωσας.

καὶ ἰσοπέδησεν τὸν πνεῦμα τῆς ἀποκατάστασης, &c.] Cum hæc in Novi Testam. libris non habeantur, ex apocrypho aliquo Evangelio deprompta esse iudicamus, qualia multa circumferbantur olim, ut ex Gelasij Decreto discere est, Decr. Part. 1. Distinct. 15. vel è Novi Testam. exemplaribus excidisse, quod alias etiam contigisse infra observabimus.

εἰ μὴ ἀπὸ τῆς ἐκ ἐπισημοῦς ἀποκατάστασης] Ita exemplar aliquod habuisse scimus, Matth. 17. 11. Vulgo legitur : καὶ ἐπὶ τὸν κόσμον ἀποκατάστασης

ἐκ τῶμαθ' αὐτῶν, &c.] Thren. 3. 38. Septuaginta Sixtina Editionis, & Manuscriptus Alexandrinus: ἐκ τῶμαθ' ὁ ἕψισα σὰκ δ' ἐλεῖδον τὰ κηκὰ & τὸ ἀγαθόν. Complutensis Editio: σὰκ δ' ἐλεῖδον κηκὰ, & τὸ ἀγόν. Pro κηκὰ legit Origenes κηκὰ, & negandi particulam sustulit.

ἡ δὲ πῖνα αἰτίας ὡσαύτως δὲ δεικνύει, &c.] Hieronymus: Quia propter peccata sua à Demone fuerat oppressus.

P. 312. εἰ δὲ ὁ τοῦδ' ἐρεῖ τῶ ὄρει πύττω, &c.] Origenes in Ierem. Hom. 12. πῶτα ἢ ὄρη ποταμῶν; οἱ τὰ ὑψώματα ἰπαρῶντες κ' τῶν γυνώσκων τὸ δὲ δὲ ἡσυχώσας ὄρεσ σκοπεῖν ἔστιν· οἱ ἀρχόντες τὸ αἶον· οἱ κρητάρουμμοι, ὄρη εἰσι ποταμῶν· κηκὰ τὸ δαμνῆτον ὁ σαλευμασμός ἐστὶν· λέω, ἄρα ἢ ἐλεῖν ὁ σὸν ἰρεῖτα τῶ ὄρει πύττω, &c. & Homil. 2. 2. in Luc. & in Iohann. 4. 12. Hilarius Can. 17. & 21. Hieronymus in Matth. 17. 20. & in 21. 21. & in Zach. 4. 2. Opus imperf. Euthymius in Matth. 17. 20. & 21. 21.

P. 313. αἰωνίως ἔσθ' ὡς ἐρη] Ita C. R. at C. H. τὸ σὰκ pratermittit: sed perperam, supra enim traditionis illius mentio nulla facta est.

ὡσαύτως ἀνδραποῦνον πεισιμῶνον· ἢ κ' ἐλεῖ κόσμου] Hic opinionem suam de morte à Christo non pro hominibus duntaxat, sed & pro aliis rebus creatis obit apud Origenes: non enim postremum hoc illi ab adversariis obiectum crimen est. Contraria est autem Tertulliani doctrina cap. 14. De carn. Christi, Nullam mandatum, inquit, de salute Angelorum suscepit Christus à Patre. Quod Pater neque repromisit, neque mandavit, Christus administrare non potuit. Id dogma ex duobus Apostoli locis ortum videtur accepisse; altero ad Ephesios, 1. 10. ubi omnia dicuntur instaurari in Christo, quæ in cælo, & quæ in terra sunt; & altero ad Colossenses 1. 20. quo omnia in Christo reconciliata fuisse scribit Apostolus, ipsumque pacificasse per sanguinem crucis suæ, sive quæ in terris, sive quæ in cælo sunt. Quorum veriore sensum erudite declarat Augustinus in Enchirid. ad Laurent. cap. 61. & Hieronymus in Epistol. ad Ephes. cap. 1. Hieronymum quidem Origenianis huius erroris insinuat Rufinus Invect. 1. sed crimen illud pro virili contra diluit Hieronymus. Hæc à nobis affatim in Origenianis tractantur.

P. 314. κ' τῶν αἰχμαλωτῶν] Ita Sixtina Editio & MS. Alexandrinus: at Ebraica, & Complutensis editio, & Vulgata: ἔκ' ἰρruit Saba. Thargum: ἔκ' ἰρruit Litiis regina Smaragd. Smaragd locus est in Sabæis, quibus mulieres imperabāt. Ex hoc loco Smaragdus nomen sumfisse verisimile est, quorū magnus fuit in Sabæis proventus, ut tradit Plinius. κ' τῶν ἰσραηλῶν] Sic editio Sixtina & MS. Alexandrinus: at Complutensis editio, & re-

liqui Interpretes: Chaldaei fecerunt tres turmas. σφίλια τῶν ἐκ μυστηρίων δαυκαρυμυδῶν] Hæc ita fere distinguit Origenes: aliter Novi Testam. Codices, 1. Cor. 2. 7. πορῖον θεῶν ἐκ μυστηρίων τῶν δαυκαρυμυδῶν. Vulgat. Sapientiam in mysterio, quæ abscondita est: quemadmodum Interpretes reliqui.

ἢ τὸ μέσον κ' ἀσφαδερῶν] Ita C. C. H. & R. P. 315;

Lege: ἀσφαδερῶν μέσα & ἀσφαδερῶν, ea Stoici appellabant, quæ neque bona ex se, neque mala sunt; neque honesta, neque turpia; sed quæ ut Censorinus scribit, bonorum malorumque media censentur, & quæ, ut Comicus ait, perinde sunt, ut illius est animus qui ea possidet:

Qui uti scit, ei bona; illi qui non utitur recte, mala.

Hæc fufè persequitur Cato apud Cicero- nem 3. de finib. & Gellius lib. 2. cap. 7. & Laërtius sæpe. & Origenes libr. 4. in Epist. ad Rom. cap. 5. vers. 3. Mortem autem in indifferentibus & mediis esse ponendam, ipsamque nec bonum esse, nec malum discernit Origenes in Iohann. 8. 44. ἐστὶ οὖν ἂν τὸ μέσον θάνατος σημαίνεται, κ' τὸ ἐκ τῶν ἀδύνατον θάνατος, ἢ τῆ ἀσφαδερῶν ζωῆ, κ' μὴτε ἀγαθόν ἔσθ' αὐτῶν, ἢ τε κακόν· & in Ioh. 8. 51. ὡσαύτ' ἐστὶ τῆ ζωῆ ἀσφαδερῶν, ἢ μὴτε ἀγαθόν, μὴτε κακόν τυχεύματα, καθ' ἑαυτὸν λέγουμεν ζῆν κ' τῶν ἀσφαδερῶν, κ' τὰ ἀλογα ζῆα. κ' ἴτινα μὴ ἀσφαδερῶν, ἀλλ' ἀγαθόν..... ἔτι τῶν μὴ ἐκαστῶν τῆ ἀσφαδερῶν (ἢ ἀσφαδερῶν) ζωῆ θάνατον, ἀσφαδερῶν ἐρεῖς· & libr. 8. contr. Cels. Γραῖς δὲ τῶν ἐπὶ τὸν μέσον θάνατον φερούσας ἰδού· & libr. 5. in Epist. ad Rom. Potest quis compendiosius dicere in his, quia hic mortem communem hanc dicit ἔκ' mediam? & mox: Sed ἔκ' quod alibi idem Apostolus corpus mortis nominavit, is qui hæc asserit huius media mortis intelligendam dicit. & libr. 6. Mors quidem in Scripturis unum quidem nomen est, sed multa significat. Etenim separatio corporis ab anima mors nominatur. Sed hæc neque bona dici potest: est enim media, quæ dicitur indifferens, id est communi. Idem habet Cicero loco laudato, & Seneca Epist. 82. & Laërtius in Thalete, & Aristippo.

ὅτι κ' αὐτὸν οἰμαὶ δερματῶν] Vetus Interpres: Quem ipsam piscem arbitror adjuratum: pro, δερματῶν, legerat, ἄσφοκῶν.

ἐκ τῶν ὁ ἔσφαδερῶν λέγουμεν ἰσραηλῶν] Vetus Interpres: in quibus erat, &c. C. C. H. & R. ἐκ τῶν. Si legis, in ὁ, referetur ad piscem: si, ἐκ τῶν, referetur ad homines. ἰσραηλῶν autem ille Christus est, ita ab antiquis Patribus appellatus, quod vocum illarum, ἰσραηλῶν & ἰσραηλῶν, sigla, ἰσραηλῶν, efficiant. Tertullianus De baptismo, Optatus Milevitanus lib. 3. contr. Parmen. Augustinus lib. 18. De Civit. Dei, cap. 23. Prosper De prædict. part. 2. cap. 39. Ἰσραηλῶν Sibyllarum Oracula libr. 8.

P. 317.

ἡ γὰρ χαλκὸν τῆ ἀλλοφύτων μυστοποιεῖ] Valentinianorum triplicem hominum naturam fingentium. Vide Nos supra ad Comment. in Exod. 10. 27. p. 18.

ὅτι οὐκ ἐστὶν ἡ ζωὴ αὐτοῦ, οὐδὲν ἔχει] Cum pro omnibus mortem ita obierit Christus, ut neminem sanguinis sui fructu carere velit, eumque omnibus consequendum proposuerit; nos profecto capere illum possumus, si velimus. Et quemadmodum infra hac Matthæi verba explicans Origenes: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est, continentiam iis à Deo dari docet, quicunque illam ex animo postulaverint; idem potiori jure de aterna salute putandum est. Quod autem ex Augustini libr. 4. contr. Julian. cap. 8. objiciunt, qui aliter sentiunt; falsum esse Deum omnes homines salvos fieri velle, si & ipsi velint; adverterent hac adversus Iulianum pronuntiarum, qui ea voluntate salutem aeternam ab hominibus exoptari posse putabat, quæ Dei gratiam præveniret, ipsiusque auxilio minime indigeret; cum præsertim idem Augustini. Retract. libr. 1. cap. 10. verum esse agnoscat omnes homines salvos esse posse, si velint.

καὶ ὅτι ἐν ποσειδίω ἡ θαλάσσιος, &c.] Hieronymus lib. De nom. Ebr. Capharnaum, ager vel villa consolationis.

χαλκὸν δ' ἂν ποτε, &c.] Hefychius: δισπραχμος, φιλάρχμος; alio sensu, sed non abs re tamen. Vide Theophylactum.

ἔτι διπραχμοῦ μὲν ἀνα σωμα ἔχοντος] Legendum fortasse: ἔτι φιλάρχμου, vel ἔτι φιλάρχμου μὲν ἀνα σωμα ἔχοντος. Quamquam, ne quid dissimulem, Origenem rebus intentum, verborum negligentem, & Grammaticæ legi minus audientem fuisse arbitror. Vide supra p. 292. περὶ τῆ ἀλλοφύτων μυστοποιεῖ... ἀξιοδότην κ, τῆ, &c.

P. 318.

ὡς ἂν ἡ ἀλλοφύτων, &c.] Duplex statuere didrachmum videtur Origenes, sanctum alterum, alterum profanum; quemadmodum duplicem siclum, sanctum, & profanum statuerunt Recentiores: ἡ γὰρ αὐτὴν, hoc est siclum, διπραχμοῖς sexagenum reddunt LXX, ut pro eodem ab iis habita videantur: at cum alij reclament contra, unum duntaxat fuisse siclum, eamque siclorum divisione tanquam recens inventum, & Veteribus, Iosepho puta, ac Hieronymo, rem inauditam, exagitent, inde contrariæ duæ profulexerunt sententiæ, quarum altera duplicem agnoscit siclum; sanctum alterum, sive sanctuarij alterum vulgarem, sive profanum, sive regium: alia vero uno tantum usos siclo Ebraeos decernit. Qui priorem tuentur sententiam, inter quos familiam ducit R. Selomo Iarchi, sibi non constant, nam de utriusque sicli pretio & pondere incerti sunt;

vulgatissima tamen opinio ea est, quamque G. Agricola, Rob. Cenalis, Mich. Neander, Casp. VVaserus, Petr. Gassendus, alijque complures, siclum sanctuarij quatuor drachmis Atticis, sive solum appensum fuisse; profanum duabus drachmis: ac sanctum quidem siclum τετραδραχμον, cum ex Exod. 30. 13. Num. 3. 47. aliisque sexcentis Scripturæ locis adstruunt, tum vero testimonio uti possunt; Iosephi Antiq. lib. 4. cap. 10. ὁ δὲ σικλὸς τοῦ σικλοῦ ἐστὶν ἡμισία ἐβραίων ἀνὰ ἑκάστην δὲ ἡμισίαν τεσσαράκων δραχμῶν. Philonis lib. 1. De spec. Leg. Hieronymi in Ezech. 4. 10. Siclus, id est stater siclus in apud habet quatuor drachmas Atticas. Hefychij: σικλὸς, τετραδραχμον ἀπὸ τῶν δραχμῶν Mach. 10. 42. Et super hac quinque milia siclorum argenti, qua accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos: quod sic à Iosepho redditur: τὰς δὲ μυρίας δραχμῶν, ἀπὸ ἑκαμβριανῶν ὅτι τὸ ἰσραὴλ οἱ βασιλεῖς; tum etiam ex Epiphano lib. De ponder. & mens. σικλὸς δὲ λιβρῶν καὶ κοδραντιος, τέταρτον μέρους ἐστὶ τῆς ἑκτάδας, ἡμισίον δὲ τῆς τετραδέκας, δύο δὲ δραχμῶν ἕξον. Siclus qui & quadrans appellatur quarta pars est, dimidium vero stateris, duas drachmas valet. Hefychio: δισπραχμὸς δὲ ὁ σικλὸς. δύο δὲ δραχμῶν ἀπὸ τῆς. Valet autem Siclus duas drachmas Atticas. & Isidoro Origin. lib. 16. cap. 24. Siclus, qui Latino sermone Siclus corrupte appellatur, Ebraicum nomen est, habens apud eos uncia pondus: apud Latinos autem & Græcos quarta pars uncia est, & stateris medietas, drachmas appendens duas. Unde cum in divinis Literis legitur, siclus, uncia est: cum vero in Gentilium libris, quarta pars uncia est. At eam prolixè confutat doctrinam Iohann. Bapt. Villalpandus, nec nos in referendis varijs, multiplicibusque argumentis, quibus tum ab eo, tum etiam ab alijs impugnari solet, tempus conteremus. Id tamen Lectorem monitum velim, in eo peccare Villalpandum, quod adversus Græpium disputans, qui Epiphanijs laudatum locum protulerat, ut duplicem probaret siclum, in Epiphanio & Isidoro vocibus σικλὸς & siclus, substituendum putat, siclicus: non enim de Romanorum nummaria re, sed de Ebraeorum siclo his locis agunt Epiphanius & Isidorus. Peccat item Villalpandus: cum scribit LXX Interpretes pro Ebraico nummo alium Græcum substituere voluisse, qui illi in eotantum esset similis, quod magis in ore, & manibus omnium Græcorum didrachmum tunc versaretur, haud secus quam tetradrachmus siclus in oculis ac manibus olim Ebraeorum: tantine enim LXX Seniores fuit usitatum, notioemque nummum proponere, ut à vero propterea dimidia tota parte recesserint? Quasi vero pro tetradrachmo à quo refugiebant, duo didrachma reddere non potuerint. Longe doctus,

G. Agricola. De p. m. Metall. mon. lib. 2. Rob. Cenalis. De pond. mens. Mich. Neander. in Synopsi De pond. & mens. Casp. VVaserus. De exim. mens. Ebr. lib. 1. cap. 6. Hieron. in Epist. ad Gal. De mens. De mens.

Ioseph. Antiq. lib. 13. cap. 5.

1017.3

1017.3

doctius , acutiufque fuper ea re differtit Dion. Petavius in Animadv. ad Epiphan. De ponderib. & menf. Scribit ille unius duntaxat generis ficlum fuiffe, τρεῖς δραχμῶν videlicet; at inde alterum præterea excogitatum fuiffe à nonnullis, quod cum δραχμῶν apud Interpretes LXX pro ficlo legerent, & ab accuratiffimis aliis Auctoribus ficlum quatuor confiare drachmis accepiffent, duos ficlos, δραχμῶν & τρεῖς δραχμῶν admittendos cenfuerint; LXX autem Seniores propterea δραχμῶν pro ficlo retuliffe, quod Alexandria & in Alexandrinorum gratiam feriberent, apud quos cum talentum, tum drachma duplam habuere ad Atticum talentum & drachmam rationem, ut ex Herone & Felfo probat: cum ergo ficlus τρεῖς δραχμῶν Atticum pendeat, didrachmum folummodo Alexandrinum exaqualle. Hæc Petavius, quæ ex iam laudato Ed. Brerevoodij De ponder. & pret. veterum numm. libro depromta folerter confirmavit. Cum dixerit ergo Suidas δραχμῶν viginti pendere obolos ex Exod. 30. 13. didrachmum Alexandrinum intellige, licet Atticum ille forfan in animo habuerit, erraveritque. Cæterum exiftimo δραχμῶν illum ficlum ἴψι ὀ anſam Hefychio, Epiphanio, & Hlidoro dediffe, cur ficlum duabus drachmis æſtimaverint; at novam illam ficli diviſionem in ſanctum & profanum à recentioribus excogitam, partim è variis Scripturæ locis profluxiſſe, quorum nonnulla ficlum ſanctum, ficlum profanum alia inducere oftendimus, & præſertim ex 2. Reg. 14. 26. ibi enim cum pro ducentis ficlis regij ponderis, LXX centum ficlos reddiderint (prout habetur in Editione Complut. in Editione enim Sixtina legitur ἑξακοσίαι σιαλίαι) centum ſanctuarij ficlos intellexiſſe creduntur; partim etiam è variis Iofephi, Epiphanij, aliorumque ſupra prolatis teſtimonijs, quorum nonnulli ficlum τρεῖς δραχμῶν, δραχμῶν alij fuiſſe adſtruunt. Sed jam redeamus ad Origenem. Non didrachmum ille ſimpliciter pro ſanctis, ſed didrachmum ſanctum dari ſcribit, & didrachma ſancta à prophanis diſtinguit: an ἴψι ὀ, quibus ſe addixit, interpretatione, & locis Scripturæ ſupra laudatis adductis, duo ficlorum genera ſibi finxit, ita ut à recentioribus deinde factum eſt? an luſit duntaxat in verbo, & allegoriæ occaſionem pro more ſuo arripuit? pro ſanctis, inquit, juxta legem Dei didrachmum ſanctum datur; primogenitos Iſrael intellige, pro quibus quinque ficli conferabantur Num. 3. 47. non quod didrachmum ſanctum quinque ficlos pendere velit, ſed quod ficli illi ἴψι τὸ διδραχμῶν ἄγιον, vel, ut Vulgata, ad menſuram ſanctuarij fuerint pen-

ſitati. Præterea didrachmum ſanctum pro ſingulis filiis Iſrael ſolutum fuiffe docet Origenes, ex Exod. 30. 13. nempe didrachmum ficli, qui τρεῖς δραχμῶν erat; LXX autem: τὸ ἕμμου τὰ διδραχμῶν ὅτι ἴψι τὸ διδραχμῶν τὸ ἄγιον, hoc eſt, didrachmum didrachmi Alexandrini, quod ficlo appendebatur.

δοκῆν ἔν μοι ὄν, &c.] Brevis Enarratio P. 319. Chryſoſtomo tributa, Theophylaſtus, Euthymius.

ὁ ποταπὸς δὲ ὁ μείζων] Ita C. C. H. & R. at legitur pagina ſequentē: Δικνὺς ὁ ποταπὸς τῆ πικτικῆ μείζων. ὁ ποταπὸς ergo & ὁ ποταπὸς confundit. Ita Hefychius ποταπὸς & ποταπὸν idem eſſe prodit: ποταπὸν, inquit, ποταπὸν, ὁ ποταπὸς. At ποταπὸς & ποταπὸς uſurpantur pro ὁ ποταπὸς, & ὁ ποταπὸς, ut ὁ ποταπὸς pro ποταπὸς. ποταπὸς ſæpe occurrit in Nov. Teſtam. necnon apud caſtiſſimos Græcæ ſapientiæ magiſtros; nihilominus tamen à Phrynicho in Ecloga rejicitur: quem locum quoniam à viris eruditis Henr. Stephano, & Iohanne Nunnefio male acceptum & intellectum video, hic exponere non pigebit. Sic ergo Phrynichus: ποταπὸς δὲ τὸ μὴ ἐπιπῆς, ἀδύμῳν γὰρ. δὲ δὲ τὸ δὲ λίγρον, ἐπὶ γῆρας θῆος: ποταπὸς δὲ τὸ μείζων, ἢ ἀδυνατῶν. ἐστὶ γὰρ εἶδος, ὃν τὸν ποταπὸς δὲ ὄντι, ποταπὸς τὸν ἕσπον ἐπιπῆς: ἢ ἐπιπῆς γῆρ ἔν ὄντις ἐσπῶν, πῶς τίς οὐ δοκῆν ἴψι; Hæc ἀόριστα eſſe vult Stephanus, & in excuſpendo ſenſu mire ſe torquet: Nunnefius autem ita à Phrynicho improbari vult, ſi aliter quam ſignificandis moribus adhibeatur. Fallitur uterque; id enim ſibi vult Phrynichus: ποταπὸς vox eſt reiſcula, ποταπὸς non item, modo ad cognofcendum genus eo utare. At ποταπὸς etiam vox adulterina eſt, nec probæ notæ, ſi tamen ea uti velis, utere ad mores ſignificandos, ut ποταπὸς τὸν ἕσπον ἐπιπῆς: ἢ ἐπιπῆς: quamvis melius & tutius ſit ita interrogare: πῶς τίς οὐ δοκῆν ἴψι; Ita intellexit Thomas Magiſter: *Thom Mag. κατὰ τὸν ὄν*, inquit, *ὁ ποταπὸς ἔστιν ἐσπῶν, πῶς τίς οὐ δοκῆν ἴψι; ἢ, ποταπὸς.* Melius igitur eſt de moribus ſic interrogare, πῶς τίς οὐ δοκῆν εἶναι; quam, ποταπὸς.

τίς ἢ ὁ πάντων μείζων οὐκ ἰγνώσκον] Ita C. P. 320. C. H. & R. & ita poſtulat ſententia. Vitioſe vero Interpretatio vetus: *Et quis maior eſſet ſciebant.*

μείζων ἰγνίς σὸδρα σὸδρα] Infra eadem hac pag. μίχας ἰγνίς το κχ ἀπῶς, ἀλλὰ μὲν ἀρεθῆτικῆς πῆς, σὸδρα, δις κατελιγῆτικῆς & in Matth. 19. p. 385. ἀρεθῆτικῆς ἢ ἀρεθῆτικῆς. . . . μείζων εἶναι, ἕως ἢ ἀρεθῆτικῆς μίχας γῆρ) σὸδρα, σὸδρα. Ita legit Origenes: ſic autem hodie habent LXX Seniores exemplaria: καὶ ἀρεθῆτικῶν μείζων ἰγνίς, ἕως ἢ μίχας ἰγνίς το σὸδρα.

εἴποι δ' αὐτὸ ἴψι τὸ, &c.] Iohannes Chry-

inque
Denz
Pett
n fan
re ſe
dua
clum
um
is ad
i poſ
o ſi
dij
Leg
ſi ſtat
hij: al
n vero
5. & 1.
ſia ſic
ratione
reddi
lavo
phanio
24) ἔπ
ov δὲ τ
o qua
miliſim
ycho:
s. Falt
Hlidoro
tino ſer
novus
Laiſi
ſtat
com in
m vov
At cam
Bapt.
varijſ
is tum
ſolert
tozem
ſpan
arans,
lorat,
tio &
tuen
napo
ſi ſic
s. Pec
LXX
ſer ſim
m Gra
ſecū
natio
niori
mūm
milia
ro ce
no di
Gonge
ctius,

Brerev. De pond. h. prec. vet. numm. lib. l. cap. 1. p. 3.

Thom Mag.

in Eclog.

stoffomus in eundem hunc Matthæi locum, & in cap. 19. v. 13, 14. &c. Brevis Enarrat. Bafilii Seleuc. orat. 28. Theophylactus in Marc. 10. 15. Euthymius, Hilarius, & Hieronymus.

καὶ ὁ πατήρ γε θεωρεῖσθαι. &c.] Vocem illam *πατήρ* contraxerat librarius Codicis Holmiensis in *πῆρ*, quemadmodum & ille Regij Codicis, qui tamen Codex pro *ὁ πατήρ* habebat ad oram *ἑσῶν*, quod verissimum est. Sic ergo totum illud comma emendandum est: *καὶ ὅσοι γε θεωρεῖσθαι τῆ ἱερωσύνης αὐτῆς τῶν κληρικών κατὰ τὴν ἀρχαίαν, ποσῶντο μέλλον ἱερωσύνης, καὶ ἐπι λούοντες ἐν ἱεροῦ κῆποις, ὡς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς ἀρχαίας.* His consentit Vetus Interpres qui sic habet: *Ei quanto amplius appropriaverit pueris, recedens ab huiusmodi motibus, tanto amplius ceteris continentibus, & ad perfectum continentie ascendere non valentibus major habetur.*

P. 321. *τίς ἀποδοθεὶς νοήσεν.]* Ita C. C. H. & R. leg. fort. *νοήσῃ.*

εὐὸν ὁ πατήρ ὅμοιο τῶν ἰλιχίαν, &c.] Veterem interpretationem hoc loco quoad eius fieri potuit, secuti fumus, nec à Codic. tamen Mss. deservimus: inde factum, ut cum scripsimus: *Si ergo discipulus Iesu ratione adductus, &c. subjunxerimus tamen: Ij potissimum in nomine Iesu, &c. Nam si mendosa non est ea quam retinimus lectio dicendum est τὸ, discipulus, hic ἡ συναφή usurpari pro, discipuli: at, j, post, μέλαινα, vim non habere adverbivam, ut loquuntur *πρηνῶς*, sed pro, *dis*, positum esse, vel *παρημῶν*, ut nonnunquam factum ab antiquis indicat Budaus in Commentarijs. Observavimus præterea à grammaticis regulis discedere Origeni esse proclive.*

P. 322. *πῶς ὁ πατήρ ὡς, &c.]* Ita C. C. H. & R. Vet. Interpres: *Omnia qui Iesu quasi filio Dei credit. legebat πῶς.*

ὅπου τὸ πῶς τῶν ἀντίρροπων, &c.] Vide Nos supra ad Orig. Comment. in Matth. 13. 43. p. 207. & in Origenianis.

εἰσι γὰρ καὶ μύλοι ἀβροσσοί, &c.] μύλον ἀβροσσοί appellat eum de quo Exod. 11. 5. Trufatiles dicebantur eiusmodi mola, quod hominum, fervorum puta, ancillarumve manibus truderentur. Manuales Hieronymus appellat. Asinariae autem mola, seu versatiles, ex erant quae a fellis & iumentis agebantur ac vertebantur. Ovidius 6. Fast.

Et qua pumiceas versat a' ella molas. ἀλλήθυστοι ἐν ἐοί μύλοι.] Ita habent Codices nonnulli Matth. 24. 41. & Vulgata: *Duae molentes in mola, & Arabs, & Persa.* At pleraque exemplaria, *ἐν τῶν μύλων*, quod habent & Syrus, & Aethiops.

P. 323. *ὅπου ἀναλήψῃ.]* ἐν τῇ ἀναστάσει, &c.] Satis

luculenter hinc apparet credidisse Origenem ipsos etiam impios resurrectionis fore compotes; quod planum quoque fecit Pamphilus in Apologia. Vide Nos infra ad p. 494. Comment. in Matth. 22. maxime vero in Origenianis.

ἐπαρῆσαν δὲ σαρκαστοὶ, &c.] Animas nempe quas ante corpora conditas fingebant, pro recte maleve gestis varios dignitatis vel ignominiae gradus consequi censebat Origenes, corporibusve humanis, vel etiam terinis, si ita fuissent promerita, supplicij causa illigari: ut satis demonstrevimus in Origenianis, libr. 2. cap. 2. quast. 8. & 9. Hic ergo docet adversarias illas potestates, si offensivas causam parvulis in Christo præbuerint, in corpus humanum depressum iri, ac poenas sibi debitas exolutum. Hinc apparet pro eo, *τὸ φανερόν σῶμα τοῦ σώματος (υψέλω ἀναλήψῃ), καὶ κατὰ τὸν ἄνω κῆρον αὐτῶν ἐπι τὴν ἀνάστασιν ἑστῆσιν.* Legendum, *ἀναλήψῃ*, & *κατὰ τὸν ἄνω κῆρον*: & paulo post, *ἐν τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ*, quod sive per incuriam librarij contigit, sive per Origenem ipsius proferantiam.

ὅσα ἂν εἴδησεν, &c.] Hieronymus.

ἴσθαι ἡν ὅτι ἀναλήψῃ, &c.] Origenes contr. Cels. lib. 1. *ὅσα τῶν ἑστῶν ἐν τῇ ἀνάστασει λέγει, καὶ τὸν ἄνω κῆρον ἀπέλαληκε. ἑστῆσιν αὐτῶν. ἐν τῷ ἀνω κῆρον ὅτι τῷ ἑστῶν, περὶ τὸν πατέρα καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀπέπεσαν τὸν ἰουδαῖον, ἢ ὅτι περὶ ἀπέπεσαν τὸν τῶν ἁγίων, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸ δὲ τῶν ἁγίων ἐστῆσιν ἄλλοι.* Si Veterem Interpretationem cum ipso Origenis contextu hoc loco contendas, parum fidam esse comperies. At dum Auctoris huius corrumpendi & adulterandi licentiam sibi tribuunt Interpretes, in iisque præcipue Rufinus, cumque ad mentem suam accommodare fatagunt, vel hunc Patribus, eorumve Conciliis damnandum, vel Criticis mutilandum propinarunt. Cujus insigne nobis dat exemplum hicc locus. Sic habet Vet. Interpres ad hæc verba: *ἴσθαι ἡν ὅτι, &c.* Quoniam autem in Græco Spiritus sanctus neutri generis est, & non masculini quemadmodum apud nos, & tres casus habet similes, nominativum, accusativum, & vocativum, propterea transferentes in Latinum sermonem, &c. Quæ cum legisset vir aliqui sagax, & critica nare pollens Bellarminus, totum opus Latini Auctoris esse coniecit: sed inani conjectura, ut probamus in Origenianis.

ἀλλὰ ἡν καὶ ἐπὶ ἀναστάσει τὸ ὄνομα αὐτῆς τῶν παιδῶν.] Locum hunc Lucæ sollicitat Theodorus Beza, legendumque coniecit: *ἐπὶ τῶν παιδῶν*. cui ad stipulari videtur Syrus & Arabs: sed Origeni adsonant Vulgata, Persa, & Aethiops, & editiones Novi Testam. univærse: item Ambrosius: *Quicumque receperit puerum istum.* Euthymius:

Reb. Bellar. De Script. Ecclef. in Origene

P. 325.

Beza Annot. in Luc 9. 48.

Andr. Euthym. Theophyl. in Luc 9. 48.

I. Thom. Mart.

Luc 9. 48.

Qui susceperit puerum hunc. Theophylactus: δε εαυ δεξην) το το παιδιον. at deinde tamen sic ille: δε εν, ομοι, δεξεν) το το παιδιον.

ὁ τις εστι μαζας, ἀνιζηυδου, &c.] Origenes infra p. 333. ὁ τις εστι μαζας. Is se in aliquibus exemplaribus legisse profitetur, 351. At omnes hodie omnino Codices & Interpretationes sic habent, prater Vulgatam & Arabicam, qua præfens tempus agnoscunt.

ἐν τῇ, ἢ ἄπας ὁ οὐρανός, πνευματικῆ ἰδία ἐπιδουκνυδου. C. R. ἐπιδουκνυδου. Lege: ἐπιδουκνυδου.

ἁετιζουδου σαυτα τον κοςουον αυτις. Hæc non aliunde deprompta puto quam ex Esth.

P. 326. ἀπο τον γαρ λαρην το ελεγενη, &c.] Syderibus non animam solummodo & sensum, sed & Dei cognitionem hoc loco tribuit Origenes. Quod argumentum supra iam exhaustimus in Origenianis.

ἁετι οσων προσητα τον πατερα μου. &c.] Euthymius in Iohann. 17. 9. Non pro mundo universo precor, sed pro his qui credunt in me, nam qui in me non credunt, nolunt ut pro eis orer. Non easdem pro universo mundo preces ad Deum fundit Christus Dominus quas pro Prædestinatis: pro his enim ita Patrem orat, ut votis suis potiri omnino velit; seculus autem pro illo: salutem quippe illius à Patre postulat, modo & dignum se illa præstet. Quod de oratione Christi, id ipsum de lumine eius omnium mentibus affuso diserte habet Origenes Homil. 1. in Genes. Ita tamen illuminamur, si non simus mentibus cæci. Nam sicut Sol & Luna corporalibus oculis cæcos quamvis illustrent, illi tamen recipere lumen non possunt; ita & Christus lucem suam præstat mentibus nostris: sed ita deum nos illuminabit, si nequaquam cæcitas mentis impediatur. Præclare vero distinctionem nostram confirmat Homil. 9. in Levit. Stamus enim nos, inquit, pro foribus, operientes Pontificem nostrum commemorantem intra Sancta sanctorum, id est apud Patrem, & exorantem pro peccatis eorum qui se expectant, non pro omnium peccatis exorantem. Non enim exorat pro his qui in sortem veniunt ejus hirci, qui emittitur in desertum. Pro illis exorat tantum qui sunt fors Domini, qui eum pro foribus expectant. Dixit pro sanctis exorari Patrem, sed pro sanctis & impiis orari intelligit. Id ex S.

S. Thom. in Johann. Thoma sententia confirmatur: Dicendum, inquit, quod Christus quantum est de se, pro omnibus oravit; quia oratio sua, quantum est de se, efficax est, ut valeat toti mundo: sed tamen non in omnibus sortitur effectum, nisi in sanctis & electis Dei; & hoc propter impedimentum mandatorum. Quod ne inaniter & gratis dici putent qui pro quisquiliis, futelis ac tricis habent quidquid profert Schola, audiant Christum pro reprobis etiam orantem: Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciant. Nam quam-

vis Act. 2. 23, 36, 37. quosdam ex iis qui Christum crucifixerant ad fidem converterit Petrus, non quocumque tamen sceleris huius fuerunt participes, ad Christi doctrinam traduxisse verisimile est.

ὁ τις μετ'αρχιμαποσ] C. H. ὁ τις μεταρχιμαποσ. P. 327. C. R. ὁ τις μεταρχιμαποσ.

συμμορον τις δεξεν τὸ χριστου] Vetus Interpr. ut fiat conforme corpori gloria Christi. Phil.

3. 21. συμμορον τὸ σωματι τις δεξεν τὸ χριστου.

Ἐ αιανη εστι αυτα ιλαθειν, και αιανη η εστ. P. 328. τὸ εστι τὸ ε.

] Paul. 1. Cor. 11. 9. Hieronymus: Cum necesse sit in isto mundo fieri scandala, unusquisque suo vitio scandala patet. Item: Necesse est quidem venire scandala; va tamen ei est homini, qui quod necesse est ut fiat in mundo, vitio suo facit ut perse fiat. Vide animadversionem sequentem.

μη τοιολογε η φθοσ μαλ, & εα κα τρονολογε τα σκαυ δαλα εη. at δεσποτις σπουδ τα] Vetus Interpr. Ne putes in natura aliqua, vel in substantia esse scandala, qua homines quarunt per quos operentur. Legebat ma, quod pertinet ad σκαυ δαλα, & vera lectio est. Sin legis mas, quod minus mihi probatur, Valentinianorum utique, aliorumque eiusdem sectæ hominum hæresum Origenes tetigerit, qui χενοις homines, ad exitum conditos à Deo, & destinatos esse persuasum habebant. At vide quæ in hunc quem tractamus Matthæi locum eleganter sane & facunde peroravit Chrysostomus. Vide item Brevem Enarrationem, Euthymium & Theophyl. sed ante omnes Ambrosium in Luc. 9. lib. 6. Non potes dicere quia esciam non dedit, quia dai omnibus. Non potes dicere quia noluit te bonum facere, ante quem posuit bonum & malum, ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. Multum enim refert inter eum qui ex necessitate invitatus aliquid agit; & inter eum qui ex voluntate quod bonum est eligit. Si enim invitatus hoc ago, dispensatio mihi credita est: si volens, mercedem habeo. Et tamen propositionem hanc: Quid, quid sit à nobis sive boni sive mali, mera necessitate sit, approbare studet Theodor. Beza in lib. Quæst. Christian. & in Annot. major. in Novum Testamentum, quam à VViclefo, & Lutero traditam, & à Calvino propagatam hausit. At eam damnavit Concilium Tridentinum Sess. 6. Can. 6. Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere Anathema sit.

ει δε τις ειν το ελα σωματι ηη σωμαζουον, &c.] Origenes Homil. 2. in Cantic. Per hæc ergo edocemur quomodo sponsa Christi qua est Ecclesia, etiam sit corpus eius & membra. Si ergo audias Sponsi membra nominari, Ecclesie membra dici intellige. In quibus sicut sunt aliqui qui dicuntur oculi, pro intelligentia sine dubio ac sententia lumine; & alij aures, pro audiendo verbo doctrinæ; alij manus, pro bonis operibus religiosisque ministris.

Origenis fore e fecit infra ad axime
tempe
ut, pro
tis vel
at Ori-
lenam
applicij
mus in
8. & 9.
estates,
Christo
creatum
Hinc
de quibus
paulo
nou le-
quod in-
ducent,
regit, si-
us.
cigenet
ta iustis
moyse
negy i
nosu, i
o nra-
rem li-
s con-
fidam
s huius
am sibi
recipue
am ac-
ribus,
Criti-
is infi-
s. Sic
: ierit
spiritu
guem-
cies, no-
proprie-
: Que
ca na-
Latini ad hunc
jectu
ad N. P. 331
ze fol-
con-
nden-
onant
tiones, ad hunc
olius
muis.

rijs, ita sunt a'q & qui vena eius appellentur. Vide item Hieronymum, & Iohannem Chry-
stostomum Homil. 18. in Matth.

P. 329. *δυνα) ρδ & το αβρητικας ρδρ &c.]* Vetus Interpr. Potest tamen & sic intelligi, ut actus anima peccans, manus intelligatur; & incesus anima peccans, pes: & visus anima peccans, oculus. *ο σκανδαλιζω: δε θαλμος* responderet *το εδοξα κηδ' αδω, το περι κηδ' ρεις* vero nihil habet ad quod referri possit: supra tamen id legitur: *ιδε τις ρειρ ρευματισας εβα το αβρητικων* Itaque sic locum hunc concinnare queas: *δυνα) γαρ ε, το αβρητικας ρδρ, ην εστις ο σκανδαλιζω, σκαμνικον της ψυχης, ε, το αβρητικως περιδονκο της ψυχης, &c.*

δυνα) γαρ αδ' εωρδ' ως ρεστα &c.] Theophilus Antioch. Hilarius in Matth. 5. 29. Pacianus Epistol. 3. ad Sympronian. contra Novatian. Hieronymus in Matth. 5. 29. & 18. 8. Chrystostomus in Matth. 5. 29. & 18. 8. Brevis Enarratio, Anastasius Nicen. Quast. 60. Theophylactus, & Euthymius in Matth. 5. 29.

P. 330. *τις, ην εστις επιο, μεγαλοπυα]* Ita C. R. Holm. *τις εστις μεγαλοπυα*, vitiose.

αεροπυα το ηλικια &c.] Male reddidit Erasmus post Vulgatam, Luc. 2. 52. *Cretebat aitate & sapientia*, pro, *cretebat statura & sapientia*, quamvis reliqua Interpretationes antiquae *ηλικιας* exposuerint, *staturam*. Similiter emendanda Vulgata Ephes. 4. 13. At Matth. 6. 27. & Luc. 19. 3. suam illa significatione tribuit voci *ηλικια*, qua superiori-
bus quoq; locis obtinebat. In ea exponenda idem saepe peccari deprehendas. Cebes in Tabula *της περιδ' α* describens eam esse fingit, *μεση η κη περιδ' η εδη ηλικια*. Perperam Interpres reddidit *aitate*, quodque stolidius est *κακεμνη* etiam corrumpere tentavit in *κακμνη*, ut significaretur aetas ad senium vergens; cum notetur statura media, statura, & certum statum adeptam. Hesychius: *κακεμνη*, *εταλ' εδ' η*. Pollux *αεμνη κακεμνη* appellat ventum constantem & certum. *Αεμνη* factum, *αεμνη*: ut ab illo *κακεμνη* sic ab hoc *αεμνη*. Eadem utriusque vocis origo, idem intellectus. Boethius in descriptione Philosophiae, eius staturam esse ait, *discretionis ambigua*, *η δεμνη κακεμνη ηλικια*.

ε ρδ αβη υπη ο στωπρ ε. α] Ita C. C. H. & R. Vetus Interpr. Et ipse Dominus Iesus de quo Gabriel vultur: & revera id a Gabriele dictum est Luc 1. 15, 32.

P. 331. *εομνησας αερος π. ο αγγελ &c.]* Non ad hac verba quae habentur Exod. 32. 34. id responsi dedit Moyses, sed ad illa: *ιωτος αερ περιδ' ομα σου, κη κη παυτω σε*, Exod. 33. 14.

επονησε δε ην τυα &c.] Vniuscuiusque hominis custodia Angelum tribui ex sacris

litteris universi Patres tradiderunt. Nihilominus tamen sententiam hanc pro infana traducere Magdeburgensibus Centuriatoribus nulla religio fuit, neque Calvino ipsi, qui in eam multis invehitur locis, quamvis in Institutione rem incertam relinquat. Non unum autem Angelum, bonum nempe & custodem, sed & alterum, malum & insidiatorem nobis esse praefectum non semel pronunciat Origenes noster, praefertim vero Homil. 20. in Num. & Homil. 23. in Iesu Nave, & in Matth. 17. & 19. & Homil. 13. & 23. & 35. in Luc. & lib. 1. *αει αρχων*, cap. 8. & lib. 3. ubi doctrinam hanc se ab Herma Pastore, & Barnaba Epistola accepisse proficitur. Huius opinionis profici Iudaei fuere auctores, quae ab iis ad Empedoclem, Euclidem Megarensem, Platonicos, Stoicos, & recentiores Iudaeos manavit. *ε ρδ*, inquit Plutarchus. *αε ο ρδ' αι δε ες φουα*

Crisostom.
De die Nat.
cap. 3.

Plutarch.
lib. 1. de
Socrate

απανη δαίμωνι αυδ' ο συμφορατατι οδους ηρωμνηρ μυσταζωρος το βια αγαθε.

α δ' ο μαλλον, ως ημπε δουλις, δι' ηλ' ην ες ηεσον ηαυρ' ηρωμνηρ αερα λωμυατα κη κη παρρον) μοιαι κη δαίμονες.

ην ε' ησαν ρθον τε, κη ηλοση τυαωπης, εθεις ε' αιμα πωσα, κη αμυονη ιμερπης, κη ρδισω ε' αιρη τε, εδοσατε, εθραμ τε, νημορπης ε' ερεσασα, μη λαλιας προς ε' αταφρα

Non enim verum est quod dicit Menander: Vniucuique in lucem cum primo editur Genius bonus vite magister totius Adstitit.

Sed Empedocli potius probanda est sententia, qui unumquemque nostrum, postquam est natus, arripit gubernaque a duplicibus suis Geniisque docet:

Hic iterum: Chthonia, & cernens procul Heliopea,
Et grato Harmonie vultu, Derisque cruenta,
Callistoque, Aeschyreque, Thooaiz, Dinaeque,
Nemeres & amena, nigro fructuque Asapha.

Hae vero accurate in Origenianis a nobis disputantur.

επιταρθ' ας πυτοι, &c.] Voces illas Vetus Interpres non agnoscit, nec sane quo regantur verbo dicere possit. Fortasse legendum: *επιταρθ' ας πυτοι, αε κη αεριγρω* vel, *επιταρθ' ας πυτοι αεριγρω*

αε τι λαβετο μου εν κοιλιας] Psalm. 138. 13. *αε τι λαβετο μου εν γαστρο: μη εδε με.*

εν ετα π' ε' ηγαπημ' οιο] Ita habent Codd. nonnulli Iudaei. 1. & Syrus, & Vulgat. at alia exemplaria. & Arabs Interpres, *ηγαπημ' οιο* praefertur.

*πτε εν ναυα * πη κημνη τις απεσας]* Cum ex Veteri Interpretatione, tum ex oratione pendula, & imperfecta huius loci sententia, hiatum quem designavimus, deprehendere licet: quamvis Holm. Codex Regio consentiat.

P. 330

P. 334

P. 335

P. 336

ἴτα καὶ τὸν ἴδιον χειρογράφον, &c.] Origenes in Num. Hom. 20. In quo etiam suspensio mysterij admiratione permovetur, quod in tantum Deo cura de nobis sit, ut etiam Angelos suos culpari pro nobis & confutari patiat. & Homil. 35. in Luc. Quam ob causam Angeli pro nobis solliciti sunt, scientes quod si nos bene gubernaverint, & ad salutem usque perduxerint, habent etiam ipsi fiduciam videndi faciem Patris. Quomodo enim si per curam eorum & industriam salus hominibus comparatur, faciem Patris semper attendant: sic si per negligentiam eorum homo conuertit, etiam sui periculi rem esse non nesciunt. Quis huic errori color oblini potest, non video; pateremur, si hominum peccata Angelos pudore suffundere dixisset Origenes, quemadmodum Theophylactus; φωνή. Ἐὰν δὲ διὰ τοῦτον ὅτι ἐν καὶ πατρὶς ἀγγέλους ἐχρησάτω, ἀλλ' οἱ τῶν ἀποστόλων ἀγγέλους, ὡσαύτως αἰχμωμένοι εἶναι τὸ ἡμεῖς ἀποβήσασθαι, ἢ δὲ αὐτοὶ ἐχρησάτω, ὡς ἂν τὸ σπασθῶν τὸν τῶν θεῶν, καὶ διὰ τὸ πᾶσα τὰ ἔργα. Inde autem apparet, quod & si Angelos habeamus omnes, Angeli tamen recorum: quasi propter nostram timiditatem pudore suffusi, ἢ si quoque non audent videre faciem Dei, nec pro nobis forsitan orare. Hæc vero disputantur in Origenianis.

P. 333. τὸν τῆς ἱθάκης ῥόσον] Quamnam Rhodæ orationem hic significet, non video: nam Act. 12. non aliud ipsa dixit, quam stare Petrum ante januam: Illi autem dicebant, Angelus eius est.

ἱμασσοθῶν τὸν παῖδα σου] Vulgo legitur apud Matth. πατερός υἱός.

τῆς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομα τοῦ δεῦ] Vulgo legitur: τῆς ἀγαπῶσι τὸν ὄνομα σου. & ita ipse Origenes sup. p. 327. Cur autem in referendis à Scriptura locis tam sæpe ab exemplari recedat, hæc causæ sunt; quod inconsultis libris festinatione impeditus, & confusus memoriæ ea recitaret; tum quod ipsa exemplaria variis subinde modis interpolata & mutata sint.

ἐργαίε εἰς τὰς κτ' λουαίνον ἡμιλίας] Quorum nulla extant in iis quas in Lucam habemus Homiliis vestigia. Vnde aliquas intercidisse certum est.

P. 334. τῆ εἰς τὸν ἑλὴν χειρὸς ἐπιθῆναι] ἐπιθῆναι si modo locus sanus est, usurpatum puto pro εἰσθῆναι, quanquam nullo auctore. Qui meliora proferet magnam à me inibit gratiam.

P. 335. σαθῆτε] παῖ ῥῆμα] σαθῆ παῖ ῥῆμα. Matth. 18. 16.

ἵνα μὴ κριθῆτε, ἵνα αὐτὸ ἔλαβῃ, &c.] Vetus Interpres: Nolite judicare, ut non iudicemini: Item, Nolite ante tempus quid iudicare, donec veniat Dominus. Legendum fortasse: κατὰ τὴν μὴ κριθῆτε, ἵνα μὴ κριθῆτε. καὶ τὸ ὅτι κατὰ κατὰ τὴν κριθῆτε, ἵνα αὐτὸ ἔλαβῃ, &c.]

P. 336. διὸτως γὰρ ἔδθη ἡ εἰς μεθεπίστασ, &c.] Augustinus De verbo Domini, Homil. 15.

Anastasio Nicæno. Quæst. 61. & alij Origenem secuti; ligandi & solvendi potestatem Christi discipulis tributam ad eos omnes pertinere volunt, quicumque fraterna peccata reprehendunt: quemadmodum supra horum Christi verborum ad Petrum: Tu es Petrus, &c. omnes Christi discipulos facit participes. De his actum est à nobis in Origenianis, & supra ad pag. 275. Comment. in Matth.

τὸ δὲ ἠκούσας αὐτῶν] C. H. δεδωκότος. R. δεδούκους.

ὡ γὰρ ὁ λόγος εἶπε τὸν παῖδα, &c.] Ludit quoque in eadem distinctione Homil. 1. in Ezech. 1. 1. Aperti sunt caeli: Non sufficit unum calum aperiri; aperiuntur plures, ut descendant non ab uno, sed à plurimis caelis Angeli ad eos qui salvandi sunt. Minime vero distinctionem hanc patitur Syriaca lingua, qua Christus utebatur. Inde tamen discere licet, maxima præ cæteris Petrum auctoritate fuisse præditum ac dignitate.

ἀδελφοὶ ἀμνασθε &c.] Editio Complur. P. 337. ἀμνασθε, & ita scribendum erat, sed quod εἰ affinem olim τὰ μ figuram obtineret, propterea sæpe invicem permutantur. Editio Compl. 2. Reg. 6. 4. prætermittit τὸ, ἐν ἕξει, quod exhibet Sixtina; in quem locum videndus Nobilius. Univerſæ Editiones habent ἐπισκοποῦτε, non ἱμποροῦτε.

ἀσπρ, ὅς ἐπιλειδοῦς, παρὶς] Vetus Interpres: P. 338. Quæ interpretatur, eruditio. Lege ergo, παρὶς. Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Ασίρ, qui interpretatur, eruditio. Hieronymus de nom. Ebr. Ασερ, beatitudo hoc est, ἁγιότης. Idem ibid. Ασίρ, vincit hoc est, ἁγιότης. At Origenes Ebraice lingue parum consultus ἁγιότης cum ἁγιότης, quod est ejusdem significationis, ac eisdem fere soni, confundit: ἁγιότης autem præter communem hanc significationem, sonat etiam, eruditio, in iis iis, quem postremum sensum secutus est Origenes.

ἠλιμα ὅς μεταλαμβάνει] εἰς τὸν χριστὸν ἐπίστασ] Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Helcana qui in lingua nostra dicitur, Possessio Dei. Hieronymus de nom. Ebr. Elcana, Dei possessio. Vetus Interpres: Quod intelligitur Dei creatura; legebatur: ἐν ἀπὸς. C. C. H. & R. habent ἁγιότης. pro δεῦ.

λίγιστος ἀντιπῆς συναγωγῆς] Ita C. C. H. & R. Lege: παῖς. Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. Abiafaph, qui in Latino sermone indicat Congregationem patri. Hieronymus de nom. Ebr. Abiafar, patris mei collectio. lege, Abiafaph.

ἴβ τὸ δυνάσασθαι λατρεῖν τοῦ δῶν] Psalterium apud LXX aliquando vocatur ἴβ, ut Psalm. 48. 5. nonnumquam & ἱερουσαλμ, ut 2. Reg. 12. 13. Jerem. 52. 18. sæpissime vero ἴβ, responderet; id est, nabilium, ἰαβλα, seu

AD ORIGENIS COMMENTARIA

62

ναβλι. לבב autem dua fuerunt formae, altera quae לבב proprie dicta fuit, altera נבלי, sive נבלי, id est, nablium decachordum. Id liquet ex Psalm. 91. 4. לבב נבלי וקלי נבלי, hoc est, ut reddit Hieronymus : In decachordo & Psalterio. Quod hic נבלי decachordum simpliciter appellat, נבלי decachordum dicitur Psalm. 32. 2. & 143. 9. id est, nablium decachordum. נבלי dictum est ab נבלי decem, quod decem chordis constaret. לבב etiam simpliciter usurpatum quandoque נבלי significat, si modo Hieronymum audimus. Psalterium quoque, inquit, Hebraice Nablon, Graece autem Psalterium, Latine Laudatorium dicitur, de quo in Psalm. quinquagesimo quarto (lege LVI. pro LIV.) dicitur: Exurge Psalterium cum cithara. Est autem cum chorali decem chordarum psallam tibi, forma quadrata. Hariolator Drusius, quum hoc Psalmi 32. 2. loco אמריעא nescio quod comminiscitur, nulla fretus auctoritate, sed Interpretum omnium auctoritatem pessundans: Ebraeos enim quibus se tuetur, male intellexit. Vniuersi autem Interpretes, Syrus, Arabs, Chaldaeus, & Aethiops, tum & ipsi LXX אמריעא illud neque Psalm. 32. 2. neque Psalm. 143. 9. agnoscunt. De priori hac, quam diximus, nablij forma Iosephus lib. 7. Antiq. cap. 12. הנה כי נבליעא היא צוֹרֵדַתִּים חַמְשָׁמִירִים, תְּשִׁבֵּה לַיְתֵרִים, הִיא נבליעא, דִּלְכַוִּינָה עַל־הַיָּם, בְּכִסְּוֵי נְאֻמֵּי אֲרָם. Cinnira decem chordis intenditur, & plectro pulsatur. nabla duodecim sonos continet, sed aequis carpiunt. נבלי confundit Chaldaeus Interpretum cum לבב ad Psalm. 91. 4. In decachordo & Psalterio נבלי עֵבֶר פִּי הַיָּם וְעֵבֶר פִּי הַיָּם נבליעא Super os citharae decem chordarum, super os nabli, & in recitatione citharae. Athanas. Kircherus in Mufugia Tom. 1. lib. 2. cap. 4 par. 1. Decachordi, Nablij, & Cinnira figurae proponit ex antiquo Codice Vaticano.

P. 340. *οὐδὲν δὲ ἐκ τῶν ἀποστόλων ἐπίστον, &c.*] Hieronymus, Theophylactus. *ἁρπαξὶ δὲ ἐκ τοῦ κῆτερος, &c.*] Theophylactus. *μὴ δὲ τὸ ἀνὴρ ἀποστόλων ἐπίστον, &c.*] Euthymius.

P. 341. *καὶ δευτέρως πνα ἀποστόλων*] Ita C. H. Optime C. R. *καὶ δευτέρως πνα ἀποστόλων* quam lectionem in interpretatione secuti sumus. *μήποτε ἐν κη τῶν ἀποστόλων* &c.] Theophilus Antioch. Tertullianus De oratione, cap. 7. Hilarius. *τὸ πνα ἀποστόλων*] Ita C. C. H. & R. lege: *αὐτῶν*: ita Vetus Interpr. *Finem ei peccatorum esse.* *ὁδὸν δὲ ἑπτακονταίου πνα*] Ita C. R. & Vetus Interpr. Mendosus ergo Codex noster: *ὁδὸν δὲ ἑπτακονταίου*

P. 342. *ὁ δὲ πασίνοια τῆς ἀδελφότητος, &c.*] Theophylactus hac retulit fere ad verbum.

ἐκαστοῦ αἰῶνος ἀν κη, μὴ πλάττειν] Ezech. 18. 24. & 26. & cap. 33. v. 12. Chrysostr. Theophylactus, Euthymius.

ὑποδὲ ἐκ τῆς ἀποστόλων] Ita & pag. 348. nec aliter antiqua Novi Testamenti exemplaria Matth. 18. 28. nec Vulgat. nec Aethiops. At recentiora: *ὑποδὲς κη, ἡ ἀποστόλων*, quemadmodum Syrus, & Perfa, & Arabs.

ὁ δὲ τῶν ἀποστόλων, &c.] Hac Theophylactus P. 343. fere *ἀποστόλων*.

κὴ, ὡς περὶ αὐτὸν ἐστὶν ἡ ἀνοσοφία, &c.] Origenes lib. 6. contr. Cels. *ἡ ἀνοσοφία, ἡ ἀνοσοφία, ἡ ἀνοσοφία*, *καὶ ἀνοσοφία, καὶ ἀνοσοφία, καὶ ἀνοσοφία, καὶ ἀνοσοφία*; vide & Euthymium.

τὰ κη ἀνοσοφία, &c.] Homi. P. 345.

num omnium animas ante ipsa corpora fuisse conditas; at illas Prophetarum, virorumque sanctitate nobilium ipsos esse Angelos censuit Origenes. Postremum hoc ad pag. 291. iam ante observavimus; nunc vero prius illud animadvertere licet; sed & apertius infra ad cap. 20. p. 404. *ἡ ἀνοσοφία καὶ ἀνοσοφία, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑξω τῶν ἀνοσοφίας*. Item lib. 1. *καὶ ἀρχὸν*, cap. 7. & lib. 2. cap. 9. & lib. 4. cap. 2. & in Iohann. 4. 38. ubi Angelorum ministerio & ope animas hominum corporibus immitti docet; & in Ioh. 8. 38. & sexcentis locis; praecipue vero lib. 1. contr. Cels. ubi Pythagoram, Empedoclem, & Platonem doctrinae huius auctores agnoscit. Videndus Laërtius in Pythagora & Empedocle; & Plato in Phaedone, & 10. De legib. & in Epinomo. & 10. De republ. & in Tim. & aliis plerisque locis. Hanc Plato sententiam à praeceptore suo Socrate, hic ab Italicis Philosophis, hi à Pythagora acceperunt. At eam passim in Origenis obterit Hieronymus; maxime Epistol. ad Avitum. Sed & aliquando dissimulato Origenis nomine; in Epistol. puta ad Demetriad. & in Jerem. 28. Sed de his supra factus actum est in Origenianis.

ἀποστόλων δὲ κη, ἀποστόλων, ἀποστόλων, ἀποστόλων] Malim: *οὐδὲν δὲ κη ἀποστόλων*: cni suffragantur Vetus Interpr. *Qui dispensatores verbi habentur*; & C. R.

ἐκαστὸν ἐκάδος ἐλάου] Luc. 16. 6. alij legunt, *ἐκάδος*. Vulgat. *centum cados olei*; alij *ἐκάου*, vel *ἐκάου*. Origenes & Iosephus Antiquit. lib. 8. cap. 2. *ἐκάου*. Ebraice נא. A *ἐκάου* proclivis mutatio fuit in *ἐκάου*. Certe *ἐκάου* & *ἐκάου* nomine diversa, re & capacitare unum sunt; bathus enim metretam, hoc est cadam, sive *πεσομίον*, sive amphoram Atticam, sive hydriam Romanam capit. *ἐκάου* quidem legitur apud Epiphanium, sed vitiose.

ὁ δὲ τῶν κη τῶν ἀποστόλων] Qui à Matth. 18. P. 346.

P. 34 P. 34 P. 35 P. 35 P. 35

quæ confudit Vulgatus Interpr. Psalm. 95.
 6. *sanctimonia, & magificencia* *ἁγιασμοῦ, LXX.*
ἐν τῷ ἁγιασμῷ αὐτοῦ. Vulgat. in *sanctificatione*
eius; perperam: optime Hieronymus: in
sanctuario eius, & Thargum *ἁγιασμοῦ, in san-*
ctuario eius, & Syrus quoque, & Arabs. Sui-
 das: *ἁγιασμοῦ ὁ δὲ τοῦ τῶν δαβὶδ· ἐχρησθη* ieu-
 dalia *ἁγιασμοῦ αὐτοῦ, & ἁγιασμοῦ, ἢ ἁγιασμοῦ*
ἐν αὐτῷ πεπετυμῆναι γαρὼναι σημειῶν] *συνεὶ, τα ἄρρητα, ἢ ἀνεξήγητα μυστήρια* He-
 fychius.

ἡμεῖς μὴ δουλεύοντες] Ita C. C. H. & R.
 Lege: *δουλεύοντες*.
ἀρετῆς γὰρ, φησὶ κύριος] LXX. Esai. 3. 1.
ἀρετῆς.

γίγαντες καὶ πύργων ὡς] LXX. Esai. 3. 2. *καὶ*
ἰχθυοῦντες.

ὁ πτωχὸς φυλάκιον ἐν σκευῶν ἁγίων] Alias, ἐν σι-
 κινῶν ἁγίων.

Ἐλευθερίας τὸ χρονονόμος] Coloss. 2. 14. τὸ
καθ' ἡμᾶς χρονονόμος.

P. 360. *ἄπο τοῦ ἁγίου * ἀνεχόμενοι*] Ita C. C. H. &
 R. locus tamen videtur hiulcus, ideoque
 asteriscos addidimus.

ὡς ἅλιος γυνῶν ἡ πικρὰ] Leg. fort. ἡ ἅλιος
ἡ γυνῶν ἡ πικρὰ ἀλλ' ὡς πικρὰ, vel quid simile.
 C. C. H. & R. consentiebant, nos asterif-
 cum inferimus.

P. 361. *ἡμεῖς δ' ἄνθρωποι, &c.*] Origenes libr. 2.
ἐπι ἀρχῶν, cap. II. *Potesse autem & tertio sensu*
illud intelligi de divitione ista, ut quoniam uni-
cuique fidelium, etiam si minimus sit, in Ecclesia
adesse Angelus dicitur, qui etiam semper videte
faciem Dei Patris à Salvatore prohibetur. Et hic
qui utique unus erat cum eo cui praeerat, si is per
inobedientiam efficiatur indignus, auferri ab eo
Angelus dicitur: & tunc pars eius, idest humane
natura pari avulsa à Dei parte cum infidelibus de-
putatur, quoniam communitio appropiata sibi à Deo
Angeli non fideliter eum custodit. Eadem pro-
modum reperias Homil. in Jerem. juxta
 Hieronymum secunda.

P. 362. *ἐγὼ δὲ ἠκούσαμεν ὅτι ὁσὶν αἰὼν τοῦ ἁγίου*
δόξασται, ἀπόστολοι ἀγγελιοὶ, &c.] Ita C. C. H.
 & R. A loci huius manifesto mendosi cor-
 rectione manum abstinuimus: eum tamen
 non infeliciter sic emendes: *ἐγὼ ἢ ἠκούσαμεν*
ὅτι ὁσὶν αἰὼν τοῦ ἁγίου, ἢ ὅσων δόξασται, ἀπόστολοι
ἀγγέλοι, ἢ ἄγγελοι, ἢ ἄγγελοι, ἢ ἄγγελοι
ἢ ἄγγελοι, ἢ ἄγγελοι, ἢ ἄγγελοι, ἢ ἄγγελοι
ἢ ἄγγελοι, ἢ ἄγγελοι, ἢ ἄγγελοι, ἢ ἄγγελοι
 Grammaticorum filij.

ἡ δὲ καὶ τὸ ἅγιον τοῦ ἁγίου, &c.] Orige-
 nes Homil. 17. in Luc. idem prolixè docet.
 Nullus autem, opinor, dubitat, quin ab
 Ecclesiæ magistratibus depulsos eos hic sig-
 nificet, non solum qui duas uxores simul,
 sed & qui ordine duxerint, idque juxta
 Apostolicum præscriptum, *τὸ ἁγίον τοῦ ἁγίου*
ἀρχὴν τῆς ἐκκλησίας, ἢ πνευμα-
τικῆς ἐκκλησίας, ἢ πνευματικῆς ἐκκλησίας
 Hanc consuetudinem iam inde ab incuna-

bulis retinuit Ecclesia, & in explicando
 Paulo 1. Tim. 3. 2. de Episcopis, & Tit. 1.
 6. de Presbyteris, & 1. Tim. 3. 12. de Dia-
 conis, & 1. Timot. 5. 9. de Viduis, Origeni
 consentiunt universi Patres, si unum for-
 tasse Theodoretum, alterumne excipias.
 Quod autem in 1. Timot. 5. 9. à contraria
 parte stans Beza Patrum omnium, dum eos
 sibi adverteri sentit, auctoritatem floccifa-
 cit; & Chrysofomi tamen, quem sibi fa-
 vere putat, patrocinio gaudet, parum
 æquus certe est.

ὡς ἐν συμβόλοις] An ordinationum facer-
 dotalium morem his temporibus usurpa-
 tum fortasse intelligit; quæ collatis Eccle-
 siæ suffragiis fiebant, ut ipse indicat ad fi-
 nem libr. 8. contr. Cels. & Cyprianus Epist.
 68? An ipsam ordinationem Symboli no-
 mine afficit, quemadmodum Baptifinum,
 quem τὸ σὺμβολον τῆς βαπτιστικῆς ἀρχῆς
 lib. 3. contr. Cels? & quo nomine afficitur
 Eucharistia, ut supra ostendimus ad pag.
 253. & Sacramenta omnia? Alia sane mens
 est Origenis, quam pagina sequenti aperit
 his verbis: *ἰπὶ συμβόλοις ἔστι καὶ ὁ βαπτιστικὸς, καὶ*
ὁ φρηστικὸς, καὶ ὁ εὐχαριστικὸς, ἀλλ' οὐκ ἔστι
τὰ ὀνόματα τῶν τεσσάρων, &c.

χρῆμα, φησὶν, ἴστω μὴ ἐλαττω] 1. Timot. 5. 9.
χρῆμα, καὶ ἀλαττω

ὁ ἀπὸ τῶν ὀφείλων ἀποδοῦναι] Hanc lectio-
 nem sequitur Vulgata, 1. Cor. 7. 2, 3. *Ἐκ τῶν*
ὀφείλων ἀποδοῦναι, & ἄλλοις, & eandem
 quoque exhibet unus Bibliothecæ Reg. co-
 dex; & Alexandrinus, & Clem. 3. Strom.
 Alias semper legitur, *τὸ ὀφείλον ἀποδοῦναι*
τῶν ὀφείλων, ἢ ὅσων χρονονόμος] Ita & pag. seq.

ubi mendose habebat Holm. *τῶν ὀφείλων*
 ὅσων χρονονόμος. Ita & MS. Alexandr. & Æthiops In-
 terpres, 1. Cor. 7. 39. At Codd. omnes sic
 habent: *τῶν ὀφείλων, ἢ ὅσων χρονονόμος* Sic
 vulgatus Interpr. & Syrus, & Arabs.

ὅς ἀνὰ δόξαν τῶν ἁγίων, &c.] Hunc locum qui P. 364.
 apud Mattheum extat cap. 5. v. 32. con-
 fundit cum eo altero Matth. 19. 9. de quo
 agendum erat: *ὅς ἀνὰ δόξαν τῶν ἁγίων αὐ-*
τοῦ, εἰ μὴ ὅτι πορεύεται γαμήσιον ἀλλ' ἢ μνηστῆρα
εἶπ' ἰπὶ τῆς συνοφαιτεῖς τὸ, &c.] Orige-

nes infr. p. 371. *μεγάλη ἡ δύναμις τῆς χάριτος*
τοῦ δόξασται τῆς χάριτος δόξασται, ὅτι ἐάν τις
χρησθῆται ἀλλ' ὅς δὲ δόξασται, δέξεται δι' ὅσων
ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἡμεῖς, καὶ δόξασται
αὐτῆς χρησθῆται, ἢ δόξασται ἐάν τις ὅς
τῶν ἁγίων ἐσπίληται. Insignis apud eun-
 dem locus extat Hom. 3 in Genes. *Verum,*
 inquit, *Ecclesia Christi, gratia eius qui pro se cruce-*
fixus est, roborata, non solum ab illicitis, nefan-
disque cubilibus, verum etiam à concessis & licitis
temperat: tanquam iam virgo sponsa Christi, castis
& pudicis virginibus floret, quibus vera circumcisio
carnis præputij facta est, & vere testamentum
Dei, & testamentum æternum in æternum in eo-

66 in tempore interfecto, pili humore moderato nutriuntur; tum maxime cum moram facit humor a capite in mentum proruens, dum genitura excernitur, a pectore distans: & lib. De genitura: οὐδὲν ἔστι παρ' αὐτῶν τῶν κειμένων εἰς αὐτὴν ἰσχυρῶς ἰδὲν καὶ ἀφίαν, ὀλίγοι δὲ καὶ ἀδυνάτοι, ἀπορροὴν ἔχοντες τῆς πλῆθους τῆς γένουσ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς τὰ ἄλλα εἰς τὸν τοπαῖον μυστῶν· αὐτῶν δὲ ἡ δόξα, καὶ τῆς τοιαύτης ἄλλης ὑποδοχῆς ἐστὲν ἡ γένουσ'. Quicunque vero secundum aures secti sunt; hi semen quidem excernunt, sed exiguum, & imbecille, & infacundum: profluit enim maxima pars genitura a capite, secundum aures, in dorsi medullam. At ipse transitus, facta per sectionem cicatrice solidatur: & libr. De aere, locis, & aquis: εἰσὶ γὰρ οὐρα τὰ ὀφθαλμοὶ, αἱ δὲ αὐτῶν ἐπιπέται, ἀπορροὴν γίνονται οἱ ἐπιπέται δὲ τῶν. Sunt enim prope aures venae, quas si quis secuerit, infacundi evadunt, qui secti sunt.

P. 370. οὐδὲν ἔστι παρ' αὐτῶν τῶν κειμένων εἰς αὐτὴν ἰσχυρῶς ἰδὲν καὶ ἀφίαν, ὀλίγοι δὲ καὶ ἀδυνάτοι, ἀπορροὴν ἔχοντες τῆς πλῆθους τῆς γένουσ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς τὰ ἄλλα εἰς τὸν τοπαῖον μυστῶν· αὐτῶν δὲ ἡ δόξα, καὶ τῆς τοιαύτης ἄλλης ὑποδοχῆς ἐστὲν ἡ γένουσ'. Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. Marcion sane cui per allegoriam placet nihil intelligi; quomodo, &c.

ταῦτα τῶν τοῦ τοῦ ἐδελήσαντος] Lege: ἀδελφῶν. ὁ δὲ γὰρ ἑστὶν ἡ ἀρετὴ, &c.] Hieronymus, Theophylactus.

ταῦτα τῶν τοῦ τοῦ ἀποκαταστάσεως] πρὸς, illud est quod Varro muliebres locos appellat, & Cicero simpliciter locos; & hoc sensu usurpat ab Aristotele lib. 7. Histor. Anim. cap. 3.

P. 371. καὶ ἐξ ἡμῶν οὐδὲν ἔστι παρ' αὐτῶν τῶν κειμένων εἰς αὐτὴν ἰσχυρῶς ἰδὲν καὶ ἀφίαν, ὀλίγοι δὲ καὶ ἀδυνάτοι, ἀπορροὴν ἔχοντες τῆς πλῆθους τῆς γένουσ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς τὰ ἄλλα εἰς τὸν τοπαῖον μυστῶν· αὐτῶν δὲ ἡ δόξα, καὶ τῆς τοιαύτης ἄλλης ὑποδοχῆς ἐστὲν ἡ γένουσ'. Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. Marcion sane cui per allegoriam placet nihil intelligi; quomodo, &c.

ἀποκαταστάσεως] 2. Esdr. 2. 1. II. 757. ΓΡΩΡ. LXX. οὐδὲν ἔστι παρ' αὐτῶν τῶν κειμένων εἰς αὐτὴν ἰσχυρῶς ἰδὲν καὶ ἀφίαν, ὀλίγοι δὲ καὶ ἀδυνάτοι, ἀπορροὴν ἔχοντες τῆς πλῆθους τῆς γένουσ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς τὰ ἄλλα εἰς τὸν τοπαῖον μυστῶν· αὐτῶν δὲ ἡ δόξα, καὶ τῆς τοιαύτης ἄλλης ὑποδοχῆς ἐστὲν ἡ γένουσ'. Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. Marcion sane cui per allegoriam placet nihil intelligi; quomodo, &c.

ἀποκαταστάσεως] 2. Esdr. 2. 1. II. 757. ΓΡΩΡ. LXX. οὐδὲν ἔστι παρ' αὐτῶν τῶν κειμένων εἰς αὐτὴν ἰσχυρῶς ἰδὲν καὶ ἀφίαν, ὀλίγοι δὲ καὶ ἀδυνάτοι, ἀπορροὴν ἔχοντες τῆς πλῆθους τῆς γένουσ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς τὰ ἄλλα εἰς τὸν τοπαῖον μυστῶν· αὐτῶν δὲ ἡ δόξα, καὶ τῆς τοιαύτης ἄλλης ὑποδοχῆς ἐστὲν ἡ γένουσ'. Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. Marcion sane cui per allegoriam placet nihil intelligi; quomodo, &c.

Isaël, & de semine regio, & de Phortomim pueros, in quibus non esset macula, puleros facie & intelligentes sapientia: Et argumentantur; si de semine regio electi sunt Daniel & tres pueri; de semine autem regio Eunuchos fore Scriptura praedixit, hos esse qui Eunuchi facti sunt. Idem in Dan. 1. 3. Unde & arbitrantur Ebraei Danielem, & Ananiam, & Azariam fuisse Eunuchos; impleta illa Prophetia que ad Ezechiam per Isaiam Prophetam dicitur: Et de semine tuo tollent, & facient Eunuchos in domo Regis. Eadem esse videtur Theodoretis sententia, quum enim ad Nabuchodonosoro ministradum assumti sunt pueri tres una cum Daniele, tunc completum fuisse dicit illud Esaiæ vaticinium. Item R. Eliezer in Pirke, cap. 52. Isti autem fuerunt Daniel, Chanania, Michael, & Azaria, qui facti sunt Eunuchi in Palatio Regis Babel, neque generarunt filios. At Epiphanius ob mortum castitatem, & integritatem pro Eunuchorum habitum fuisse Danielem existimat, Eunuchum revera non fuisse: καὶ ὡς ἀνὴρ σὺν φρεσίν, inquit, ὡς καὶ δοκεῖν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι ἀσπίδων τῶν. Et erat vir castus, ut Iudæi phadonem eum esse crederent. Quæ verbo tenus refert Chronicon Alexandrinum. Ita & Pseudodorotheus, qui nihil aliud esse videtur, quam operis Epiphanij De vitis Prophetarum interpolator: Et vir castus, inquit, ita ut videretur Iudæis phado. Iosephus autem rem videtur in medio reliquisse: ὁ δὲ, inquit, ἦν βασιλευσίων βασιλῶν ἰσχυρῶς ἰδὲν καὶ ἀφίαν, ὀλίγοι δὲ καὶ ἀδυνάτοι, ἀπορροὴν ἔχοντες τῆς πλῆθους τῆς γένουσ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς τὰ ἄλλα εἰς τὸν τοπαῖον μυστῶν· αὐτῶν δὲ ἡ δόξα, καὶ τῆς τοιαύτης ἄλλης ὑποδοχῆς ἐστὲν ἡ γένουσ'.

P. 37

P. 37

P. 37

P. 37

Epiphanius in vit. Dan. Epiphanius ob mortum castitatem, & integritatem pro Eunuchorum habitum fuisse Danielem existimat, Eunuchum revera non fuisse: καὶ ὡς ἀνὴρ σὺν φρεσίν, inquit, ὡς καὶ δοκεῖν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι ἀσπίδων τῶν. Et erat vir castus, ut Iudæi phadonem eum esse crederent. Quæ verbo tenus refert Chronicon Alexandrinum. Ita & Pseudodorotheus, qui nihil aliud esse videtur, quam operis Epiphanij De vitis Prophetarum interpolator: Et vir castus, inquit, ita ut videretur Iudæis phado. Iosephus autem rem videtur in medio reliquisse: ὁ δὲ, inquit, ἦν βασιλευσίων βασιλῶν ἰσχυρῶς ἰδὲν καὶ ἀφίαν, ὀλίγοι δὲ καὶ ἀδυνάτοι, ἀπορροὴν ἔχοντες τῆς πλῆθους τῆς γένουσ' ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς τὰ ἄλλα εἰς τὸν τοπαῖον μυστῶν· αὐτῶν δὲ ἡ δόξα, καὶ τῆς τοιαύτης ἄλλης ὑποδοχῆς ἐστὲν ἡ γένουσ'.

ἀπὸ τῆς ἀσπίδος σου] Aldina editio, Complut. & MS. Alexandr. Esai. 39. 7. καὶ τῶν τῶν σου ὡς ἐγγύς σου ἀπὸ τῆς ἀσπίδος σου.

ἀποκαταστάσεως] Editio Complut. & Aldina Esai. 56. 3. ἀποκαταστάσεως καὶ ἐπιπέται, ἀποκαταστάσεως ἀποκαταστάσεως. Editio Sixt. ἀποκαταστάσεως καὶ ἐπιπέται ἀποκαταστάσεως.

καὶ ἐπιπέται ἀποκαταστάσεως] P. 372. Quamvis id habeant C. C. H. & R. nihilominus quin ea vox, τῶν ἀποκαταστάσεως, ἐlimbo in contextum irreperit, nullus dubito. Vetus Interpr. Sciendum quoniam non est quando non offeruntur pueri Iesu. Infra pag. 372. τὰ τοιαῦτα δὲ παρὰ τῶν ἀποκαταστάσεως τῶν, καὶ αὐτῶν ἀποκαταστάσεως τῶν.

ἢ ὡς ὁ ἄρχ. ὁ ἀρεσιφρον αὐτοῦ καὶ ἑρέφην.] Verba Marco tribuit, quæ Luca sūt 18. 15. ca tamen infra accurate distinguit: καὶ ἡ τὸν μὲν- κων ἴνα ἀ-ληθῆ ἂντων, καὶ δι τὸν εἰπόντα ἑρέφην αὐτῷ ἡ δουκῆν ἴνα ἀληθῆ ἂντων.] Lacunofum magis locum crediderim, qui sic fortasse re- larciendus est: ἢ ὡς ὁ ἄρχ. ὁ ἀρεσιφρον αὐτοῦ πωδία, ἢ ὡς ὁ λυκάς. ἀρεσιφρον αὐτοῦ καὶ ἑρέφην.

P. 373. ὅτι πᾶσι οὖν τὴν λέξιν ἀλαμβίμην, &c.] Nempe illa est ἀπαθρία & ἀειμωρία qua roboratos ho- mines perfectos nullis peccatorum illece- bris percelli posse Origenes censabat. Hoc ipsi objicit Hieronymus in Epistol. ad Cte- siph. cap. 2. & aliis locis, qui in Origenianis nostris excutiantur.

ἢ ἀπαθρία π καὶ ἀειμωρία] Legendum for- tasse: ἢ ἀπαθρία π.

μάθηται πικρὸν ἑξείρεται νοεῖν] C. H. νοεῖν τό- ἑξείρεται ὁ θεὸς καὶ τὰ μὴ ὄντα] Ita fortasse legendum est, quomodo habetur 1. Cor. 1. 26, 27. ἀλλὰ τὰ μωρὰ τὰ κόσμου ἑξείρεται ὁ θεὸς, ἴνα τοῖς σοφῶς καταισχύνῃ, καὶ τὰ ἀσθενῆ τὰ κόσμου ἑξείρεται ὁ θεὸς, ἴνα καὶ ἰσχυρῶν τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ ἀσθενῆ τὰ κόσμου, καὶ τὰ ὀκνητὰ ἀσθενῆ ἑξείρεται ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα: cum præsertim hunc Origenis locum id proxime sequatur: ἀρεσιφρον τὰ μωρὰ τὰ κόσμου, καὶ τὰ ὀκνητὰ ἀσθενῆ, καὶ τὰ ἀσθενῆ, & sic habeat vetus Interpr. Elegit Deus, & que infirma, & que ignobilia, & que non sunt, ut ea que sunt destrueret.

εἶτα ἀρεσιφρον] C. C. H. & R. ἀρεσιφρον.

εἶδον τὸ πωδίων] Ita antiqua omnia exem- plaria Matth. 2. 11. ita Euthymius, & Inter- pres Syrus, & Arabs, & Persa, & Æthiops: at vulgo editur, εἶδον, quod sequitur Vul- gata.

ὁ δὲ λαβὴ τὸ πωδίων, & τὸ μὴ πτερά αὐτοῦ] C. H. τὸ μὴ πτερά καὶ τὸ πωδίων αὐτοῦ.

P. 375. ἰσχυρὸν ἦτο] 1. Thess. 2. 7. ἀλλ' ἰσχυρὸν- σχυρὸν ἦτο. ita Syrus, & Arabs: aliqua tamen exemplaria exhibent ἰσχυρὸν σχυρὸν ἦτο, perperam duplicato. Sic legunt Æthiops Interpres, & Vulgatus.

ὁ δὲ πᾶσι π δὲ πωδίων νοεῖν] Ita C. C. H. & R. Leg. δὲ πωδίων.

P. 376. ὁ δὲ πᾶσι ἢ ἀμφοτέρω] Postrema ea vox in C. C. H. & R. deformata erat: eam asserui- mus ipsius Origenis auctoritate nixi, qui ea utitur Tom. 19. in Iohann. 8. ἕως ἂν καὶ ὅτι τὸ πᾶσι ἢ μὴ ζῆτουμένων ἐν πᾶσι συμφορῶν κα- τῶν τῶν

τὴν με ἑσπέρως ἀπὸ ἀγαθοῦ ἢ εἰς ἕτερον ὁ ἀγαθός.] Ita habent antiqua pleraque exemplaria Matth. 19. 17. Ita Vulgat. Interpr. Quid me interrogas de bono? unus est bonus, Deus. Ita Æthiops, & Hieronymus, & Theophyla- ctus, & Euthymius. Sic autem vulgo editur: τί με λέγεις ἀγαθόν ἢ εἰς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς ὁ θεός: quemadmodum habent Marcus & Lucas, unde posteriorem hanc lectionem in Mat- thæum transiisse, & inde antiquiorem exe-

gisse verisimile est. Quanquam & minime recens est, ut pote quam Syrus, & Arabs, & Persa repræsentent. Origenes vero utramque lectionem sequitur, sed priorem, tanquam ἐ Matthæo; posteriorem, tan- quam ἐ Marco, Lucave petitum: ὁ μὲν ἂν μάθηται, inquit, ὡς ἀπὸ ἀγαθοῦ ἢ εἰς τὸν ἑσπέρως τὸ σπέρμα ἐν τῷ ἀγαθῷ ποιήσω; ἀνέ- γραψεν ὁ ἡ ἄρχος, καὶ δουκῆν φασὶ τοῦ σπέρμα εἰρηκέναι: τί με λέγεις ἀγαθόν; ἢ εἰς ἀγαθός, εἰ μὴ εἰς, ὁ θεός. Augustinus De conc. Evangel. libr. 2. cap. 63. Potest autem videri distare ali- quid, quod hic secundum Matthæum dicitur. Quid me interrogas de bono? secundum alios autem: Quid me dicit bonum? Nam Quid me interrogas de bono? ad illud magis referri potest quod ait ille quærens, Quid boni faciām? Ibi enim & bonum no- minavit, & interrogatio est. Magister autem bone, nondum est interrogatio. Commodissime ergo intel- ligitur utrumque dictum, Quid me dicit bonum, & Interrogas me de bono?

τὴν πωδίων καὶ εἰπόντα] Sic habent C. C. H. & R. perperam: lege, πωδίων, infra pag. 377. ζῆτουσαν ὁ σπέρμα τῶν πωδίων καὶ τὸν ἑξείρεται. Item: εἶπεν αὐτῷ πωδίων καὶ τὸν ἑξείρεται & pag. 378. πωδίων, τὸ ἀγαθόν ποιήσω, &c. & deinde: τὸ πωδίων καὶ ἀπὸ ἀγαθοῦ.

καὶ ὁ σπέρμα δὲ ὡς εἶπεν τὸν θεὸν τὸ ἀγαθόν, P. 377.

ἀπὸ, &c.] Origenes lib. 1. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 2. Superest quid sit imago bonitatis eius inquirere: in quo etiam, ut opinor, intelligi convenit ea que su- perius de imagine ea que per speculum deformatur, expressimus. Principalis namque bonitas sine dubio ex qua Filius natus, qui per omnia imago est Pa- tris, procul dubio etiam bonitatis eius convenienter imago dicitur. Non enim alia aliqua secunda bo- nitatis existit in Filium, præter eam que est à Patre. Vide & recte ipse Saluator in Evangelio dicit: Quoniam nemo bonus nisi unus Deus Pater: quo scilicet per hoc intelligatur Filius non esse alterius bonitatis, sed illius solius que in Patre est; cuius recte imago appellatur, quia neque aliunde est, nisi ex ipsa principali bonitate; ne altera bonitas, quam in Patre, esse videatur in Filio; neque aliqua dif- similitudo, aut distantia bonitatis in Filio est. Pro- pter quod non debet velut blasphemix aliquod ge- nus putari in eo quod dictum est: Nemo bonus nisi unus Deus Pater; ut propterea putetur vel Chri- stus, vel Spiritus sanctus negari quod bonus sit: sed, ut superius diximus, principalis bonitas in Deo sen- tienda est Patre, ex quo & Filius natus, & Spiritus sanctus procedens, sine dubio bonitatis ejus natu- ram retinent, que est in eo fonte de quo vel natus est Filius, vel procedens Spiritus sanctus. Iam vero si qua bona alia in Scripturis dicuntur, vel Ange- lus, vel homo, vel thesaurus, vel cor bonum, vel arbor bona, hæc omnia abusive dicuntur, acciden- talem, non substantialem in se continetia bonita- tem. Atque hæc ad purgandum Origenem valerent, si non Librorum illorum ἀπὸ ἀρ- χῶν, interpres Rufinus in præfixa illis Præfa-

blatio sine ratione, propter rem qua videtur expe-
tenda. Laërtij verba refert Suidas. Cicero
lib. 2. de finib. Sed hoc inter. st. quod voluptas
etiam dicitur in animo vitiosa res, ut Stoici putant;
qui eam sic definiunt, sublationem animi sine ra-
tione, opinantis se magna bono frui. & Tuscul. 3.
Bifariam quatuor perturbationes aequaliter distri-
buita sunt: nam dua sunt ex opinione boni, quarum
altera voluptas gestiens, idest prater modum elata
laetitia opinione presentis magni alicuius boni.

ἡ δὲ ἡμετέρα ἐστὶν ἡ δὲ ἡμετέρα.] Verba hæc in
contextum irrepisse probat Regius Codex,
qui ea non agnoscit.

P. 385. ἡ δὲ ἡμετέρα ἐστὶν ἡ δὲ ἡμετέρα.] Leg. fort. ἀπὸ τῆς.
ἡ δὲ ἡμετέρα ἐστὶν ἡ δὲ ἡμετέρα.] Ita C. H. at
R. ἡ δὲ ἡμετέρα ἐστὶν ἡ δὲ ἡμετέρα. Vetus
Interpr. Qui tamen similes sunt Apostolis, aut
paulo inferiores: videtur legisse ἡ δὲ ἡμετέρα
ἐστὶν ἡμετέρα ἐστὶν ἡμετέρα.] Leg. fort. supra,
αὐτὸν ἡμετέρα ἐστὶν ἡμετέρα. Caterum vide Hierony-
mum & Theophylactum.

P. 386. τὸ λεγόμενον ἐν τῷ πνεύματι πνεύματι πο-
ρεύει.] Osce 4. 12. & 5. 4.
τὸ λεγόμενον ἐν τῷ πνεύματι πνεύματι πο-
ρεύει.] Plato in Phæ-
dro: εἰπέ τῷ θεῷ ὡς τὸ ζωῶν τὸ ζωῶν. πολυ-
πλοῦν πνεύματι, & μάλλον ἐν πνεύματι. quem
locum repetit Plutarch. adv. Colot. Sextus
Empir. lib. 7. adv. Logicos, cap. de hom.
Suidas, Apollolius, Gregorius Cypr.

P. 387. τίς γὰρ ἀγαθὸς &c.] Vetus Interpr. Erat
enim habens possessiones multas quas diligebat.
Legebatur, λέγει γὰρ.
τίς γὰρ ἀγαθὸς ἐστὶν ὁ πνεύματι ἐστὶν ἡμετέρα
τοῦ πνεύματι.] Vetus Interpr. Difficultatem autem
intuitus utriusque divinis, &c. sententia valde
congrua, unde corruptum Codicum no-
strorum scripturam emendare non piguit.
Talis illa erat in C. R. τὸ δὲ ἀγαθὸς τίς
ἐστὶν ἡμετέρα τοῦ πνεύματι. & in C. H. infr. p.
388. τὸ δὲ ἀγαθὸς τίς ἐστὶν ἡμετέρα τοῦ πνεύματι
ἐστὶν ἡμετέρα τοῦ πνεύματι πνεύματι.

P. 388. ἡ δὲ ἡμετέρα ἐστὶν ἡ δὲ ἡμετέρα.] παρομοιωθεὶς il-
lud Sospitatoris dictum à trito inter Ebraeos
adagio de camelo, vel elephante, & acus
foramine profuxisse volunt plerique: at-
que inde factum ut Origenes hoc loco, &
lib. 6. contr. Celsi. Hilarius, Hieronymus,
Chrysofomus, Syrus Interpres, & Arabs
tortum illud & gibberum animal hic intel-
lexerint. At camelus etiam funem nauti-
cum crassiores significat; atque id docet
Aristophanis Scholiastes: καμήλος ἢ τὸ παρὰ
ῥοιῶν δὲ τὸ ἰ, quod non Auctoris nullius
idonei sententia firmatum est, ut pronun-
tiat Beza, & adstruit Drusus, sed Glossa
veterum: Camelus, fomiculus; Suida in
καμήλος. καμήλος ἢ inquit, τὸ παρὰ ῥοιῶν
& Theophylacti in hunc Matth. locum:
τινὲς δὲ καμήλος, ἢ τὸ ζῶον φασὶν, ἀλλὰ τὸ παρὰ
ῥοιῶν, ἢ καμήλος (ὡς καμήλος) ὡς τὸ ζῶον φασὶν ἀγ-
νώσας. Quidam vero camelum, non animal di-

cunt, sed crassum funem, quo utuntur nautæ ad
præficiendas anchoras: ut & in Marc. 10. 25. &
Luc. 18. 5. & Euthymij; & ipsius verilo-
quij: nam ἡμετέρα Syriacæ & Arabice utrum-
que significat, camelum pecudem, & fun-
nem. Inde Latinum Camelus, Hispanicum,
Gumena, Italicum, Gomens, & Gallicum, Go-
mene. Vocabulum autem Cable, quo ad ru-
dentem signandum utuntur Galli, & Belgæ,
fit ad Ebraico קָבֵל, ejusdem significationis;
quæ vox in linguas omnes Ebraicæ affines,
Syriacam, Chaldaicam, Arabicam, & Æ-
thiopicam propagata est. Liqueat ex supra-
dictis merito dubitari posse, an pecu-
dem hoc loco camelus significet, quum
præsertim cum funiculis tenuioribus, filif-
ve quæ acubus inferuntur, comparationem
videatur instituisse Servator noster, non
cum deformi hac pecude, cui cum acu nul-
la omnino res est. Fayet huic opinioni Al-
coranus, in cuius Suratta De limbis profer-
tur hic Evangelij locus, in eoque non fun-
is, sed pecus intelligitur.

ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ οὐλοῦτος.] Orige-
nes Tract. 25. in Matth. p. 79. Quomodo
autem non existimentur ceci, quos latet magnitudo
& tortuositas camelorum, idest actuum perverso-
rum?

ἡ παρὶς τὸ πνεύματι πνεύματι] ἡμετέρα
πνεύματι quid sint ipse exponit Origenes, ἐπὶ
τῷ πνεύματι. Ita ἡμετέρα πνεύματι Stoici appel-
labant, bona ad finem ultimum pertinentia.
Laërtius lib. 7. in Zenon. ἐν τῷ ἀγαθῷ
τὸ μὲν ἢ πνεύματι, τὰ δὲ πνεύματι. qua eujusmo-
di sint ipse deinceps explicat: & Cicero lib.
3. De finib. sequitur illa distinctio, ut bonorum alia
sint ad illud ultimum pertinentia, sic enim appello
quæ πνεύματι dicuntur. Origenes in Psalm. 4. 6.
καὶ ὡς ἐς ἡμετέρας δὲ ἐοικῶσιν ἡμετέρα
ἀγαθὰ, καὶ δαλαμαβαθὴν ὅτι οὐκ ἐπὶ πνεύματι ἡ-
μετέρας ἀγαθὰ, ἀλλὰ πνεύματι πνεύματι δὲ καὶ τὸν
ἡμετέρας ἀγαθῶν, ἢ τὸ οὐλοῦτος ἡμετέρα.
εἰ καὶ μὲν ἐν τῷ πνεύματι. &c.] Augustinus P. 389.
in Psalm. 103. Conc. 3. Gregorius Homil.
5. in Evang. Brevis Enarratio Chrysofosto-
mo tributa, Euthymius.

τὸ ἀδύνατον ἀπὸ ἀδύνατον.] Leg. fort. ἀδύνατον.
ἀλλὰ ἐστὶν ἡμετέρα, καὶ γυναικα.] Vel uxorem igitur
non retinuit, vel si eam circumduxit, ut
ex 1. Cor. 9. 5. concludunt nonnulli, non
ut uxorem, sed tanquam sororem, seu su-
veneamus, seu ἀγαπητήν. (sic enim mulieres
illa appellabantur) abdicato omni conju-
gali officio, retinuit. Id præclare adstruit
Clemens Alex. lib. 3. Strom. & Hierony-
mus lib. 1. in Iovinianum.

ἡ πέτρα ἡμετέρα ἡμετέρα τῆς] Petronillam
ergo ignorabat Origenes, de qua Augusti-
nus contr. Adimantum, cap. 17. ex libro
quodam apocrypho, qui fortasse in Epistola
est Pseudo-marcelli; Martyrologium Ro-

ad pe-
nterpe-
ni est se
extremum
Apostolo-
e, & si
ipitula-
i. Nam
eum qui
dilexit
firmasse
pleviffe.
Ephraim,
Hic. P. 31.
igenes
cap. 10.
6. Phi-
ferim
oipiar
Ephraim
ni fuit
i. Cui-
Vetus
placati
necesse
est
2. 44-
Hic. P. 31.
Phil. P. 31.
es. Phi-
natioem.
perone,
est effi-

- man. Viuardus, & alij.
- P. 391. *ὁμοίως δὲ τῆς παλιφθορίας, &c.*] Origenes Homil. 8. & 12. in Levitic. Hilarius cap. 20. in Matth. *ταῦτα δὲ κ' ἔχ' ἡδὲ τὴν ἕρπην, &c.*] Origenes Hom. 8. & 12. in Levit.
- P. 392. *ὡς κεν ἴσαι πρὸς πρῶτον πύθ' σωζομένων δά- ναι.*] Alludit ad Habac. 3. 5. *Ante faciem eius ibit ῥαβ.* Symmachus, & Hieronymus vertunt, *Mors: Aquila, pestis, Ionathan, Angelus mortis; LXX. autem: πρὸς πρῶτον πύθ' σωζομένων*] λόγος, quemadmodum & Theodotion, & Arabs. *ῥαβ* nempe pro puncto- rum varietate, *moriet, & verbum* significat. *θεὸς κ' ῥαβος ἀν'*] Sic H. C. at R. *θεὸς ῥαβος ἀν'*, cui consentit vetus Interpr. *Deus enim erat verbum in gloria sua.* *κ' ἔχ' ἔπειθ' τὸν υἱόν, &c.*] C. R. κ' ἔχ' ἔπειθ' ἀπὸ τὸν υἱόν, &c. id quod vetus Interpr. habet: *quando non alium ab eo intellexerit Filium hominis.*
- P. 394. *κληρονομία αὐτῶν*] Nempe ζωνή. At vetus Interpr. *recipiet ea, nempe πολλαπλάσια.* *κ' γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ πύθω, &c.*] Iustinus martyr, vel quisquis est auctor Quaestio- num, & Responfionum ad Orthod. Responf. 110. Theophylactus, Euthymius. *ἑαρεῖς ἐν γῆρι κελῶ*] Ita infr. p. 499. ita & LXX Gen. 15. 15. ita Ambrosius, & Augu- stinus. At in editione Aldina, *ἑαρεῖς*, desi- deratur. Complut. *ἑαρεῖς*, quemadmodum & Onkelos, & Syrus, & Arabs, quod verum est: *Ebraice enim contextus habet, ῥαβη.*
- P. 395. *ποσούτοι ἐχόντες κληρονομίαι*] Sensus inde aliquis idoneum extundat, & erit mihi ma- gnus Apollo. Leg. fort. *σοῦ το ἐχόντας κλη- ρονόμοις* vel *ποσούτοι ἐχόντες ἀχρεῖς κληρονομίαις*, vel aliquid eiusmodi. *ὑπὸ τῷ λόγῳ ἦν πατέρων πόσιπ*] Rom. 11. 17.
- P. 396. *καὶ γὰρ οἱ υἱοὶ ὑπὸ ἡμῶν ἐθνῶν, καφαλή, &c.*] Hieronymus, Remigius. *σέθεν, ὡς πῦρον λέγων ἦν τῆ, &c.*] Vetus Interpr. *si potes dicere, &c. leg. λέγει.* *πολλοὶ υἱοὶ ἀγγέλων, οἱ σέθεν ἦσαν ἀθροῖπον,* &c.] Peccare posse Angelos, & Christi mortis beneficio gaudere, & iudicium in eos olim statuendum esse Origenis senten- tia fuit, ut apparet ex Homil. 1. in Levit. Homil. 20. & 25. in Num. Homil. 4. in Ezech. Homil. 13. in Luc. & Tom. 1. in Io- hann. & saepe alibi. Hoc excusare conatur Genbrardus in Collectaneis Origeni præ- fixis cap. 6. Angelis sane omnibus primam gratiam morte sua promeruisse Christum; & ijs qui in integritate perseverarunt, be- neficium illud sanguine suo impetrasse, per Ecclesiam credere licet. Id quidem Cyril- lus lib. 9. De adorat. Augustinus lib. 1. De consensu Evangel. cap. 35. alijque Patres videntur censuisse. Ac facilius sane veniam

Origeni condonabit benignus Lectōr, si ad ea attenderit, quae scripsit Hom. 2. in Levit. *Vide ergo ne forte Iesus, quem Paulus dicit pacifi- casse per sanguinem suum non solum quia in terris, sed & quia in caelis sunt, idem ipse sit vitulus, qui in caelis quidē non pro peccato, sed pro munere oblatu- est; in terris autem ubi ab Adam usque ad Moysen regnavit peccatum, oblatu sit pro peccato, & hoc est passum esse extra castra. Verum hæc in Ori- genianis expenduntur.*

ὡς λαβίων δὲ εἰς τὸ τοῦ τῆς πρῶτης ἐπιστολῆς] Legendum videtur, *τῆς πρῆς πρῶ- της ἐπιστολῆς*. Scripserat librarius *πρῶ*, quod cum syllaba priore sequentis vocabuli pro- pter soni similitudinem facile coaluit.

πρῶτη ἀχρηστία ὡς ὑγιᾶς εἰρηδικῶν τῶν λόγων] Ita C. H. At Reg. habet *πρῶτη ἀχρηστία*. Lege *πρῶ- τη ἀχρηστία ὡς ὑγιᾶς εἰρηδικῶν τῶν λόγων*. Confirma- tur hæc lectio ex eo Origenis loco contr. Gels. lib. 6. *πρῶτη ἀχρηστία δὲ τῶν λεγομένων λόγων ἔσ' ἐξ ἀνασῆς*

ἢ οὐκ οἶδ' ἂν ὅτι ἀγγέλους κενεῖν;] Ad An- gelos apostatas referri vult Augustinus, & alij: ad ipsos vero cœlestes Angelos Orige- nes, & Tertullianus lib. De fug. in perfec. cap. 10. *Times hominem, Christiane, quem timeri oportet ab Angelis; siquidem Angelus iudicaturus es; quem timeri oportet a Damonis, siquidem & in Damonis accepisti potestatem.*

λαμβάνοντες ἢ ἐν ἀρχῇ] Ita codex uterque P. 397. R. & H. lego: *λαμβάνοντες τὴν ἀρχὴν*. Vet. In- terpr. *accipientes principatum.*

οὐ μὴ ἀξίως τῆς τοιαύτης τῶν σωθῶντων τῶν ξιῶς ἔκ κολλήσεως] Vetus Interpr. *Qui non sum digni tali ordine saluatorum, sed rapta. Lege: ἀλλὰ κολλήσεως, nam & sensus id postulat.*

κ' τὸ ἐγκραταφθῆναι, ἦτοι, ἕως τοῦ πηλῆρημα, &c.] Pœnis damnatorum finem imponit. Vide Nos in Origenianis.

κ' ὅτι κ' ὑποκλήροισιν ὁ οἰκοδισπότης] Infra P. 398. p. 402. *πῶς ἔκ' ὑποκλήροισιν ὁ οἰκοδισπότης πίντι τὰ γμασιν ἰραγατῶν ὡς ἀδιδασί τὰ ἔργα τῆ ἀμπλῶν;* & lib. 5. contr. Cels. κ' μὴ κρητὰ ὑποκλήροισιν σέθεν οἶς, ἢ αἴρας, ἢ τὰς θηλείας ἑῶς. κ' ὑποκλήροισιν his locis idem est ac *ὑποκλή- ρωτικῶς*, hoc est, *fortuito, casu*. Ceterum de significatione vocis illius, *ὑποκλήροισιν*, vid. infr. ad pag. 476.

ὡς πολλῶν ὄντων τῶν μεθυσωμένων ἀ, &c.] P. 399. Leg. fortass. *μεθυσωμένων. μεθύμενοι enim passive etiam usurpatur. Vet. Interpr. Quasi plurimi essent qui conducerentur; non autem & qui conducerent.*

κ' ὅσα εἰ δυνάμεθα τὸν ἔθρον, &c.] Theo-P. 401. phylactus.

ἐπ' αἰώνια ἐμνήσθω, κ' ἐμνήστω νυκτὸς μὲ τῆς καρδίας, &c.] LXX. Psalm. 76. 6. *ἐπ' αἰώ- νια ἐμνήσθω, κ' ἐμνήστω νυκτὸς μὲ τῆς καρδίας μου ἠδολέγων*. At Vulgate *σχημῆν* abiiciunt, quæ sequitur vocem, *ἐμνήστω*.

ἔθρον τὸν ἐθροματικὸν ἐπιστολῶν] Ita C. C. H. & R.

P. 40
P. 40
P. 40
P. 40
P. 40

ἐν χειρὶ γὰρ γαωρραυτῶν] Leg. fort. γαωρ-
ραυτῶν, nempe, γὰρ

P. 402. εὐρεὶ ἄλλοις ἐστὶν αὐτῶν] Ita Vulgatus
Interpres: Invenit alios fontes et dicit, & Æ-
thiops. At Editiones Græcæ omnes: εὐρεὶ
ἄλλοις ἐστὶν αὐτῶν, κ. λ. ut & Syrus, &
Arabs, & Persa.

κ. δεῖ εἰ διώκων ἀποδοῦν τὸν μισθόν. &c.]
Theophilus Antioch. Hilarius, Hieronymus,
Gregorius Hom. 19. in Evang. Opus
imperf. Theophylactus.

πάλιν ἀποδοῦν αὐτῶν εἰς οἰκονομίαν, &c.] Hi-
larius.

τοὺς ἔργα ἡμῶν ἀποδοῦν ἔργα] Vetus Interpr.
operarios opera eius. Leg. ἰσχυρομένους.

εἰς τὸ ζῆλον ὁ ἀποδοῦν, &c.] Vetus Inter-
pr. Si enim Christus: legebat, εἰ ζῆλον.

P. 403. αὐτῶν δὲ τοῦ πνεύματος, &c.] Vide Origenem
Tom. 20. in Iohann. 8. 39. & Nos in hunc
locum.

διωκῶν τὸ πνεῦμα ὁ δὲ, &c.] Theophi-
lus, Fulgentius Epist. 7. cap. 10. Euthymius.

P. 404. κ. διώκων τὸν ἕνα ἐν τῷ ἀμύλητον] Vetus
Interpr. Poterant autem aequale opus facere in vi-
vencia eius, &c. Leg. fort. κ. διώκων τὸν ἕνα ἐν τῷ
ἐν τῷ δὲ ἕνα ἐν τῷ πνεύματι, &c.] Nonnullas
enim animas pro peccatis sursum admissis
in corpora dimitti censuit, alias autem de-
cretis Dei exequendis operam suam sponte
navare, ut ostendimus in Origenianis.

κ. σαμωὶ τῶν ἕνα ἐν τῷ πνεύματι, &c.]

φ. π. τῶν] Vide Origenem in 1. Reg. cap. 28.
κ. ἱερῶν ἀποδοῦν τῶν λαῶν] 2.
Macch. 15. 14.

P. 406. ἀλλ' ὁ οἰκονομῶν ἐν αὐτῷ εἶπεν, τὸν ἕνα
ἀποδοῦν, &c.] Hieronymus: Legi in cuiusdam li-
bro amicū istum qui increpatur à patrefamilias,
prima horæ operarum, Protoplastum intelligi, &
eos qui illo tempore crediderunt.

κ. διώκων οὐκ ἀποδοῦν αὐτῶν] Ita Arabs,
Persa, & Æthiops. At Græca omnia exem-
plaria, uno excepto, habent: οὐκ ἀποδοῦν αὐτῶν,
quod sequuntur Vulgatus, & Syrus.

ἔδειξε πᾶσι κατ' ἕνα ἐνα] Vetus Interpr.
Ostendit aliquem secundum exitum unum. Lege-
rat, κατ' ἕνα, sed inepte.

παιδὸν τῶν καρπῶν αὐτῶν] Ita C. C. H. & R.
Vulgo legitur Matth. 21. 43. πνεῦμα καρποῦ
αὐτῶν, nempe, βασιλείας. at hic, αὐτῶν, nem-
pe, οὐκ.

ὡς ἀποδοῦν αὐτῶν τῷ βασιλεῖ, &c.] Vetus
Interpr. qui proficiunt; legebat, ἀποδοῦν αὐτῶν.

ὁ δὲ τοῦ πνεύματος τῶν ἀποδοῦν, &c.]
Chrysostomus, Brevis enarrat. Euthymius,
Hieronymus, Fulgentius Epist. 7. cap. 10.
Gregorius Homil. 19. in Evang.

ποῖς ἕνα ἐκαστῶν, τὰ ἑπτά ἀλλοῖς, &c.] Io-
vinianus hereticus omnes virtutes, om-
niaque peccata aequalia esse; ac proinde
æqualibus omnes pœnis, vel mercede pari
remuneratum iri statuit. Hunc libro secun-

do confutans Hieronymus unumquemque
pro suis virtutibus ac meritis ornatum iri
docet, ex Iohann. 14. 12. & 1. Cor. 15. 14.
& 3. 8. Idem decernit Augustinus libr. De
sancta virginit. cap. 26. & Theodoretus lib.
5. Har. Fab. cap. 12. & Thomas, 1. part. q.
12. art. 6. Quin sanam autem sententiam
amplexus fuerit nosser Origenes, hæc mi-
nime dubitari sinunt, quæ habentur infe-
rius pag. 407. ἕνα τῶν μισθῶν τῶν μετα-
νοίας, κ. τὸ κατὰ λαμβάνειν ἐν ἰσχυρομένῳ βίῳ
κρίθεται ἕνα ἐκαστῶν ἀποδοῦν ἐν τῷ ἀμύ-
λητον, κ. μὴ κατὰ λαμβάνειν ἀπὸ αὐτῶν, ὅτι
ὁμοῖοι εἰσι τῶν ἀποδοῦν τῶν ἰσχυρομένων ἐν τῷ πνεύματι.
Quod autem contrarium hic videri
sentire, cum omnes aequali mercede,
salute videlicet remunerandos esse dicit,
sic habet; mercedem quidem parem, sa-
lutem videlicet omnes adipisci; at di-
versa mensura, pro variis scilicet gestorū
suorum meritis. Atque hæc fusius in Ori-
genianis.

ἀμύλητον ἢ κατὰ τὸν πνεῦμα εἶναι αὐτῶν P. 407.
ἐκαστῶν, &c.] Gregorius Homil. 19. in
Evang.

ἐν τῶν πόλεως αὐτῶν] Ita exemplaria quæ P. 408.
dam. Id retinere videntur Arabs, & Persa:

reliqua habent, ἐν τῇ πόλει αὐτῶν

ἰδὲς σίμων ὁ ἰσκαριώτης, ὅς ἐστι παρὶ δόμων P. 409:
αὐτῶν] Vulgo legitur Matth. 10. 4. ἰδὲς ἰσκα-
ριώτης, ὁ κ. ἀποδοῦν αὐτῶν

κ. πᾶσι ἐπέκειντο κατὰ λαμβάνειν τῶν ἰσχυρομένων, &c.] P. 410.
Origenes lib. 8. contr. Celf.

ἕνα τῶν πνεύματος ἕνα ἐνα, &c.] Vetus P. 412.
Interpr. Quærite sensum non contemptibilem, sed
vere dignum Evangelio Christi. Legendum for-
tasse: ἕνα τῶν πνεύματος ἕνα ἐνα, κ. ἀλλοῖς
κατὰ λαμβάνειν ἀποδοῦν τῶν ἰσχυρομένων paulo infra:
ὁ ἀποδοῦν ἕνα τῶν πνεύματος ἕνα ἐνα, &c.] Vetus Interpr. profan-
dior ἢ spiritualis ostenditur intellectum. Legen-
dum suspicor, τῶν ἢ βεργῶν.

ἕνα τῶν πνεύματος ἕνα ἐνα, &c.] Vulgo legitur P. 413.
2. Paral. 18. 18. ἕνα τῶν πνεύματος ἕνα ἐνα, habet
Editio Complut. reliquæ παραστήσαι

ἕνα τῶν πνεύματος τῶν ἰσχυρομένων, &c.] Hinc
confirmatur Aldina Editionis, MS. Alexan-
drini, & Theodoretici scriptura, quæ sic ha-
bet: κ. ἰδὲν σάνη ἕνα τῶν πνεύματος τῶν ἰσχυρομένων
ἕνα τῶν κεφαλῶν αὐτῶν, ἐν τῷ ἕνα τῶν αὐτῶν ἀποδοῦν
αὐτῶν πνεύματος αὐτῶν, κ. ἕνα τῶν πνεύματος τῶν
ἰσχυρομένων κεφαλῶν αὐτῶν, ὡς βεργῶν, &c. juxta Ebrai-
cum exemplar, cui consonat Ionathanis
Paraphrasis. At alia ἕνα ὁ Editiones: κ. ἰδὲν
σανη ἕνα τῶν πνεύματος τῶν ἰσχυρομένων
κεφαλῶν αὐτῶν, ὡς βεργῶν. quod idem habet
Syrus, neque multo aliter Arabs. Hoc ex
iterata vocum illarum, ἕνα τῶν πνεύματος
τῶν, repetitione contigit, qua factum est ut
cum ad postremam oculos appelleret li-

Levii.
facifi-
terni,
qui in
solatus
dofum
& hic
in Ori-
genianis
quod
li pro-
it.
ita
firmi-
contr.
Ad An-
nus, &
Orige-
peric-
m in
scatum
idem
terque
et in-
scatum
Legi-
dat.
legum
ponit.
Infra
scatum
erga
à erga
scatum
um de
vid.
&c.] P.
enim
quæ
& qui
Theo-
tis
m ai-
scatum
ciant,
& R.

brauius, primam legisse ratus, qua interjacebant pratermiserit. Id frequens esse sciunt, qui in hoc exscribendi labore defudarunt.

αὐτοῦτον τὰς τῶ παύλου, &c.] C. R. pro, Καθηλακῶν, habet, ἀσφαλίων. Voci, τὰς, supplendum fortassis, ἐκδοτοῖς. Hoc si non placet, mendosum locum pro ingenio suo Lector eruditus refarciat.

P. 414. ὡς ἐλάλητε θοασεργας ὁ σαρπ, ὁ ὄρν, &c.] שרפ, Marc. 3. 17. à שרפ, tumultuatus est, quæ vox Arabice sonat: valide sonuit: producta nempe ad speciem generis appellatione. Origenes Homil. i. in Genes. scripsit Banerges, quod magis ad originem accedit; sed fortasse Galilæa dialectus rectam pronuntiationem corrupit. Aliam proficitur sententiam Hieronymus in Dan. 1. 7. Filij Zebedæi, inquit, appellati sunt filij tonitru, quod non ut plerique putant Banerges, sed emendatius legitur Beneraham: id est, בני שרפ. Idem repetit libro De nominibus Ebraicis.

P. 415. ὡς χορησάστας τῶ μαγαροσωνίω] Parum probabiliter dixisse Nazianzenum ait Beza ita vocatos Zebedæi filios, ἀπὸ τοῦ μαγαροσωνίου. At neque de rebus divinis sublimius disferuit quisquam quam Iohannes; neque apertius, majorive animo Christi causam egisse Apostolorum quempiam, verisimile est quam Iacobum, qui primus inter Apostolos Christianæ religionis fundamenta sanguine suo firmavit.

ἢ, εἰς ἴδρυ τοῦ δηλοῦσθ, &c.] Hilarius, Hieronymus Opus imperf. Theophylactus, Euthymius.

P. 416. πῖ τρ, εἰ δὲ ἄντων, παρὶνεντα τῶ το ποτίειον ἀπ' ἐμοῦ] Prior huius loci pars è Matth. 26. 39. posterior è Marci 14. 36. petita est. ἐν τούτοις ὅτι τὸ ποτίειον ἔστιν] Nos hic asterisum inferimus, contra fidem MSS. H. & R. legendum enim: ὅτι τὸ ποτίειον ἀρτοποιόν ἐστίν. Vetus Interpr. Manifeste autem ostendit in his, quoniam calix martyrii est. ὅτι δὲ ἀφοσιεῖ ἀρτοποιῶν ζινεῖ] &c.] Tertullianus in Apologet. cap. 50. Cyprianus Epist. 73. Prosper lib. sentent. in 149. Augustinus libr. 13. De Civit. Dei, cap. 7. & Serm. 13. De verbis Apostol. & Thomas 3. q. 87. a. 1. ad 2.

P. 417. ὁ δὲ ῥωμαίων βασιλεὺς, ὡς ἢ πρῶτος, &c.] Postquam in ferventis olei labrum demersus Iohannes, integer inde exiit & incolumis, ut auctor est Tertullianus De præscript. Har. cap. 36. & ex Tertulliano Hieronymus lib. 1. in Iovinian. cap. 14. & lib. 3. in Matth. 20. in insulam Patmon postea deportatus est, quemadmodum ipse de se affirmat Iohannes testis locupletissimus. Id Domitiano imperante factum docent Irenæus Har. 5. Eusebius lib. 3. Ecclef. Histor. cap. 18. Hieronymus lib. De Scriptor. Ec-

cles. in Iohanne, Nicephorus lib. 3. cap. 9. & Pseudoprochorus in opere naniis & fabulis conficte, cap. 8. & 9. & Scriptores denique Ecclesiastici Græci & Latini fere omnes: ut audiendus minime sit Dorotheus ille supposititius in Iohannis vita, & Theophylactus in Matth. 20. qui ad Trajani imperium id referunt: (sic enim Theophylactus: ἰανκοῦλον μὲν γὰρ ἠεσθῆς ἀπύκτων, ἰωάννου δὲ ῥωμαῖοῦ κατὰ δίκασε ἰβητικῶν τῶν τῶ δόξω τῆς ἀληθείας, quod de Iohannis exilio accipiendum est, non de ipsius obitu, ut existimavit Maldonatus in Iohann. cap. 21.) multo etiam minus Arctas Cæsariensis, qui Neronis ætate id contigisse docet, Ex eo, Baron. ad puto, inquit Baronius, decerpit, quod una simul Tertullianus martyrium Petri, Pauli, atque Iohannis in nuper citato loco recenset. Quod autem Claudio Cæsari id tribuit Epiphanius Har. 51. c. 12. cum nonagenario tamen majorem tunc Iohannem fuisse dicit, mirum quantum fugerit eum talis; nam cum sexto & quinquagesimo ab ortu Christi anno excelsit Claudius; triginta, ut minimum, ac quatuor annis Christo majorem fuisse Iohannem, juxta ipsius rationem necesse est; proindeque septimum supra sexagesimum egisse annum, quum sanguinem suum Dominus noster profudit: quod omnem superat fidem.

τὸ καὶ πρὶν τὸ δὲ λημε, &c.] Manca hic esse videtur C. C. nostrorum scriptura.

ὡς ἀξιοσύντων σωτηριεθῆνοι ὑπὸ λουπῶν. παρὰ τὸν δ' ὄρν &c.] Hæc ita videntur restituenda: ὡς ἀξιοσύντων σωτηριεθῆνοι τῶν λουπῶν καὶ ἀνθρώπων τῶν καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ ἄλλος ὅτι καὶ ἰδύσας ἐν τοῖς ἀγανακτισθῶν ἦν. εἰ ἢ ἐν τῆς, &c. καὶ παρὶνεντα τούς] Confodiendum fortasse illud, καὶ.

καὶ κατακυριεύσασιν ἅπαν.] καὶ, videtur παρελκῆν κατακυριεύσασιν, & κατηξουσιάζσιν, aliquid addunt significationi τῶν κυριεύσασιν, & τῶν ἐξουσιάζσιν, ut κυριεύσασιν, ἐξουσιάζσιν, dominationem, potestatem & κατακυριεύσασιν, κατηξουσιάζσιν, violentam, & acerbam dominationem significent. Id adeo liquet ex tota hac Origenis commentatione, sed & ex Act. 19. 16. & 1. Petr. 5. 3. Hesychius: κατὰ κυριεύσασιν, κατὰ ἐξουσιάζσιν, κατὰ κατηξουσιάζσιν, autem est νικῶσιν ex eodem Hesychio, vi subigere, domare.

Hæc eo fusius probo; quo nulli non constet, quâ immerito Erasmus, qui ab hac stat sententia, à Beza carpatur. Quo nempe legitimam Hierarchiam convelleret, omnem hic in Ecclesia dominationem à Christo respui ac damnari approbare studuit; Falsum enim, inquit, Lucas simplicibus verbis non composuit, & hoc dicit vocari Evergetas, quod tyrannis non convenit. At commodat nobis exceptionem suggerit Origenes: sic ille de hoc Luca loco: ἀποτίθει τὸν θεοῦ δῶρον ἐν τῆς

Annotat. mai. in Marc. 3. 17.

P. 4

P. 4

P. 418.

Lib. 1. cap. 14.

ὡς ἀδελφεὶς μείζονα, μιμητὶς τῶν βασιλευν
δουλοῦν, ἢ τῶν τῶν βασιλευν τῶν κορυφῶν
ἐπιθυμῶν. Eum deserens qui vult inter fratres
maior esse, ne regiam potestatem, vel imperantium
adulationis appetitum imitetur. Non rem ipsam,
sed rei modum damnat Christus; non do-
minatum, sed fastosum & impotentem.

μὴδὲ οἱ ἀρχαῖοι πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἰσχυρῶν
ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τὸ ἐξουσίαν τῶν ἰσχυρῶν
ἔχουσιν. C. H. habebat δὲ αὐτὸν. Lege me auctore: & δὲ ἐξουσίαν
ἐξουσίαν τῶν ἰσχυρῶν. Vetus Interpr. Ne forte qui videntur
habere aliquem in Ecclesia principatum.

P. 420. ὁ ἰσχυρὸς ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ὁ θεὸς ὁ πᾶσι
ἐξουσίαν δίδωσκει δὲ ἀποκατασταθῆναι.] Hæc postrema verba
significatione activa gaudere interdum
docet Budaus. Igitur ὁ πᾶσι ἐξουσίαν δίδωσκει
δὲ ἀποκατασταθῆναι, is est Servus servorum, quem-
admodum pie appellari gaudet qui Eccle-
sia præf.

P. 422. καὶ πάλιν διηρονοήθη ἡ πόλις ἡ Ἱερουσαλήμ, &c.] Eu-
thymius.

ὡς δοκεῖται τῶν ἰσχυρῶν, &c.] Genni-
nam & Catholicam horum sententiam su-
pra exposuimus ad pag. 283. in Matth. Vide
item quæ ad pag. 326. adnotavimus, quæ
non pluries repetere cogamur, id impræsen-
tia dixisse sufficiat; si Christi voluntatem
spectes, pro omnibus omnino hominibus,
nullo excepto, ipsum obisse, μὴδὲ ἕνα, ὅσοι
ἐστὶν ἡ ἀνθρώπων ἐκείνη τὴν ἰδίαν ἀντι-
στοιχίαν, inquit Origenes libr. 7. contr. Cels. si
mortis huius fructum, ad paucos cum dun-
taxat, eosque credentes pervenisse. Præte-
rea, multos, aliquando omnes, non aliquos
tantum significare ex multis Scripturæ
locis probare facile est. Verissimum ergo
est quod in hunc, quem in manibus habe-
mus; Matthæi locum scribit Theophyla-
ctus: ὡς καὶ τῶν ἰσχυρῶν δοκεῖται ἅπασιν ἀπο-
κατασταθῆναι. Euthymius: Multis autem dicit nunc pro
omnibus. Frequenter enim Scriptura multos dicit
pro omnibus. Itaque pro omnibus tradidit animam
suam; omnesque redemit: quamquam multi sua
sponte in servitute remanserunt: id quod & ipse
fatetur Calvinus. Nec minus verum est,
quod habet Origenes, & quod Hierony-
mus: Non dixit animam suam redemptionem dare
pro omnibus, sed pro multis, idest pro his qui cre-
dere voluerunt: hi enim mortis Christi fru-
ctum, illi Christi voluntatem respiciunt.

Calv. in
Herm. in
hæc locum.

ἡ πόλις ἡ Ἱερουσαλήμ, &c.] Euthy-
mius.

ὡς καὶ ἐστὶν τοῦ ἀποκατασταθῆναι τὸ πνεῦμα μου]
Ita Vulgata Luc. 23. 46. & reliquæ Inter-
pretationes antiquæ, ac Græca pleraque
exemplaria. Alia habent, ἀποκατασταθῆναι, quod
postremam præfert C. R. hoc loco. Non-
nulla, ἀποκατασταθῆναι, quemadmodum &
Psal. 30. 6. undè verba hæc sibi sumsit
Christus Dominus; quamquam hoc ipso

Psalmi loco legit Augustinus, & Vulga-
tus, & Arabs, ἀποκατασταθῆναι. Syrus præteritum
tempus expressit.

ὡς καὶ ἐστὶν τοῦ ἀποκατασταθῆναι, &c.] Hanc
hæresim perstringit Philastrius Hæres. 91.
Eam autem multis post Origenem annis
instauravit Apollinarius, de qua fuse Theo-
doretus Dial. 3.

μὴδὲ οἱ ἀρχαῖοι πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἰσχυρῶν, &c.] P. 424.
Origenes Homil. 34. in Luc.

μὴδὲ οἱ ἀρχαῖοι πρὸς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἰσχυρῶν, &c.] Origenes
Homil. 6. in Iosue: In figura mundi poni Hier-
icho in Scripturis frequenter invenimus. Nam &
in Evangelio quod dicitur homo de Hierusalem in
Hiericho descendisse, & in latrones incurrisse, for-
ma sine dubio erat illius Adæ, qui de Paradiso in
cius mundi exilium trusus est. Sed & cæci quæ-
ram in Hiericho, ad quos venit Iesus, ut faceret
eos videre, formam gerebant eorum, qui in hoc
mundo cecitate ignorantia premebantur, ad quos
venit Filius Dei. Hæc ergo Hiericho, idest mundus
hic, casurus est.

ἐκπορεύσθε, &c.] Ut legamus, ἐκπορεύσθε, sua-
dent quæ sequuntur, & Matth. 20. 9. &
Vetus Interpres: Et egressus est mercatus multos
in ea fideles, & volentes eum sequi.

ἐκπορεύσθε, &c.] Hieron. P. 425.

ἐκπορεύσθε, &c.] Hieron. P. 425.
ἐκπορεύσθε, &c.] Hieron. P. 425.

ἐκπορεύσθε, &c.] Hieron. P. 425.
ἐκπορεύσθε, &c.] Hieron. P. 425.

ἐκπορεύσθε, &c.] Hieron. P. 427.

Triplicem agnoscit cæcorum curationem
Euthymius cap. 44. in Matth. aliam à
Matthæo, à Marco alteram, alteram à Luca
commemorata. Augustinus lib. 2. De
consens. Evangel. cap. 65. unam eandem-
que à Matthæo & Marco, sed alteram à
Luca narrari docet. Theophylactus autem,
recentioresque pene omnes, tria hæc unum
idemque esse statuunt. Sane priori huic
sententiæ adhæsisse videtur Origenes; sed
quæ re diversa credidit, sensu ac signifi-
catione eodè recidere existimavit: ita & Am-
brosius diversis iis miraculis idem conti-
neri mysterium arbitratus est.

Ambrosii
in Luc. 18.

ὡς καὶ ἐστὶν τοῦ ἀποκατασταθῆναι τὸ πνεῦμα μου]

ὡς καὶ ἐστὶν τοῦ ἀποκατασταθῆναι τὸ πνεῦμα μου]
ὡς καὶ ἐστὶν τοῦ ἀποκατασταθῆναι τὸ πνεῦμα μου]
ὡς καὶ ἐστὶν τοῦ ἀποκατασταθῆναι τὸ πνεῦμα μου]

tiam arbitrabantur. Origenes lib. 5. contr.
 Celf. ἵσταται δὲ πρὸς ἑ τὸν ἰησοῦν ἀποδεδυμένον
 ὡς Θεὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς τὰ ἑβραίων
 κτλ. πρὸς ἑ δὲ ἑβραίων ἰσοῦν, ὡς τὰ ἑβραίων
 κτλ. ἐπισημαίνουσιν οἱ ἀποστολῆς ἱβριανταί, ἵτοι ἐκ
 παρθεῖνος ἀπολογεῖται ὁμοίως ἡμῖν τὸν ἰησοῦν, ἢ ἕχ
 ἡμε γαρ οὐκ ἐστίν, ἀλλ' ὡς ὅτι ἰησοῦν ἀποθεῖται. &
 paulo post, ὡς περὶ ἱβριανταί ἀποθέσει. Euseb.
 bius quoque Ecclef. Hist. lib. 13. cap. 27. du-
 plex Ebionæorum genus agnoscit, quorum
 Nicoph. Eccl. Hist. lib. 13. cap. 27.
 priores, quos & Majores Nicephorus app-
 ellat, Christum Mariæ & Iosepho progna-
 tum asserebant, & Iudaicam Legem tue-
 bantur; alij ex Spiritu sancto & Virgine
 matre genitum quidem eum fatebantur, &
 μὲν δὲ ὁμοίως ἡ, ἡτοι παρθεῖνος ἀπο-
 λογέται ὅτι καὶ σοφίας ἐκπαλαιόθεν τῆς ἡμῶν
 ἀποστολῆς ἀποθέσει. μάλιστα ὅτι καὶ τὸ
 σωματικὸν ἀποθεῖται τὸν ἰησοῦν ὁμοίως ἐκείνοις
 ἀποθέσει ἱβριανταί. Sed idem nihilominus cum
 Christum, ut pote Deum Verbum, ac Sapientiam
 Patris ante omnia subsistisse minime fateantur, in
 eandem cum prioribus impietatem delapsi sunt:
 cum presertim corporis Legis Mosaisæ ceremonias,
 perinde ac illi, accurate custodiant. Idem habet
 Nicéphorus lib. 3. Ecclef. Hist. cap. 13. Epi-
 phanius autem dissensionis ejusmodi primum
 inter Ebionæos auctorem Elxæum fuisse suspi-
 catur. Hugo Grotius Annotat. in Matth. pag. 8. conjectat minores illos
 Ebionæos qui Christum Spiritus sancti vir-
 tute in utero Mariæ conceptum fuisse cre-
 debant, eisdem fuisse ac Nazareos, quod
 subinde arripuit Vossius cap. 2. De genere
 Christi, & alij postmodum viri eruditi. Nos
 verò aliter judicamus; quamvis enim male
 de Christo sensitse Nazareos, eandemque
 propugnasse sententiam ac Cerinthianos
 scribat Epiphanius Har. 29. cap. 1. & ab
 Olfis & Nazareis sua dogmata expressisse
 Ebionæos; & ex eodem loco, Basanitidis
 nempe pago Cocabe, Hæreticos utroque
 exortos capita simul contulisse doceat Hæ-
 ref. 29. cap. 7. & Har. 30. c. 3. quidquid ta-
 men de Nazareorum hæresi prodidit, id
 parum certus, & dubitando proposuit; sic
 enim ille Har. 29. cap. 7. ἀπὸ ἰησοῦ δὲ οὐκ
 οἶδα εἶπαι, εἶ καὶ ἀπὸ τῆς ἡμῶν ἀποστολῆς ἀπο-
 θέσει ἰησοῦν, καὶ μήτε δεσφίως ἀρβίους φιλῶν
 ἀποθεῖται νομίζουσιν. ἢ καὶ ἀπὸ τῆς ἡμῶν ἀπο-
 σταλῆς ἀρβίους γαρ ἰησοῦν ἀποθέσει ἱβριανταί. De Christo vero certo illud affirmare nequeo,
 utram Cerinthi vel Merinthe impietate illa decepi,
 simplicem illum hominem asseverent; an, uti sese
 res habet, per Spiritum sanctum de Maria Virgine
 genitum esse fateantur. Nec me movet Theo-
 doretus, qui lib. Har. Fab. 2. cap. 2. Naza-
 reos Christum tanquam hominem justum
 honorasse scribit. Potior videtur Irenæi
 sententia, qui inter hæreses, Nazareorum
 dogmata non recenset; & Philastrij, qui

nullum iis super generatione Christi cri-
 men objicit; & Augustini, qui cap. 9. De
 hæref. & Iohannis Damasceni, qui in libro
 eiusdem argumenti Nazareos Christum
 Dei esse filium fuisse confesos scribunt.
 Neque certe quicquam illis vulgo præter
 Iudaicæ Legis observacionem objicitur.
 Quæ cum ita sint, plane à minoribus illos
 Ebionæis differre necesse est, qui Christum
 Deum Patris Verbum æternum & Sapien-
 tiam esse minime fatebantur; sed creatum,
 Angelis præstantiorem, & rerum omnium
 dominatum tenentem. Hinc etiam corri-
 gendus huius ætatis vir ingenij & doctrinæ
 fama illustis, quum eosdem Ebionæos de
 Christi divinitate recte sensitse existimat.

Ἐπιφάνιος τὸ πῶς πνεῦμα ἱβριανταί Ple. P. 428.
 raque iam vocabula à Græcis ad Ebræos
 migraverant, è quibus fuit τὸ, παλαιῶν
 à παλιῶν derivatum. Timæi autem filium
 Bartimæum facile crediderim, quemadmo-
 dum Protemæi filium Bartolomæum. Nec
 est eorum corruptum locum suspicemur cum
 Hieronymo, qui pro, Bartimæum legendum
 coniicit, Βαρθανάου, hoc est παλαιῶν filius ca-
 cus; nec cur alias Pagnini interpretationes
 sequamur.

τοῦ ἱβριανταί καὶ πῶς ἰησοῦν ἀποθεῖται
 πῶς] Hebion, hoc est, παλαιῶν, eorum signi-
 ficat. Cum autem cæci hi mendicantes
 Christum filium David, non Dei appella-
 rent; quod ipsius dignitati detrudere viderentur,
 Hebionii illos comparat, qui mendic-
 dicus & ipse nomine erat, & Christum
 quoque è Davidis semine ortum seiscibat.

ἀποθεῖται ἡλδοθεῖται τὸν ἰησοῦν] Ita Co-
 dicæ nonnulli Marc. 10. 50. & Vulgata
 editio, exiliens. At vulgo legitur, ἀναστὴς,
 quod sequuntur Syrus, Arabs, & Æthiops.
 Paulo potest tamen Origenes, ἀναστὴς καὶ
 ἀνάστη.

Ἐπιφάνιος ἀποθεῖται ἡμῶν] C. R. Ἐπι-
 φάνιος ἀποθεῖται ἡμῶν] Itaque uterque codex.
 Hære tamen videtur ille locus.

ἱβριανταί εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ εἰς βηθανίαν] Ita P. 431.
 Vulg. Interpr. Marc. 11. 1. ita & Luc. 19. 29.
 Sic autem Græci codicæ habent: καὶ εἰς
 ἱβριανταί εἰς ἱεροσόλυμα, εἰς βηθανίαν, καὶ βηθανίαν
 deest, βηθανίαν, in quibusdā. At Beza in hunc
 Marci locum, Vetus autem Interpretes, inquit,
 ut & Syrus, solam Bethaniam commemorat, meo
 vetustissimo codice ad stipulante: cum Syrus ta-
 men Bethphage & Bethaniam commemo-
 ret, consentientibus Æthiops, & Persæ.

ἀναστὴς ἰησοῦν] Vulgata: Tu-
 bila filia Ieru(s)alem. Ebræum enim ירושלים
 utrumque significat.
 ἀναστὴς καὶ ἀνάστη] Symmachus, & 5. Editio,
 πῶς καὶ. Iustinus utrumque habet, ἀναστὴς, &
 πῶς. Ebr. נָזַח, quod, pauperem, sonat.

Nicoph. Eccl. Hist. lib. 13. cap. 27.
 Epiph. Har. 30. cap. 3.

LXX. autem legerunt, υγ, quod est, mansuetus, quemadmodum & Ionathan. Theodotion, ἱπποκώων, à ἱγυ, exaudivit.

& Ἐξολοθρῶσθον] τὸ ζῶν πολέμου, κ, πάλῃ-θρος, κ, εἰρήνη ἐξ ἰθρῶν] Ita Editio Zachar. 9. 10. & Vulgata: Et dissipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus. MS. Alexandrinus: Ἐξολοθρῶσθ. Complutensis editio: Ἐξολοθρῶσθ τὸ ζῶν πολέμου. Hieronymus: Dissipet arcus pugnantium. Ebr. נחמה נפר נחמה ונתן ה' אלהים שבת. Et constringetur arcus belli, & loquetur pacem Gentibus. Pro אלהים נפרו videntur legisse LXX. אלהים שבת, Et multitudinem & pacem. Mox sequitur apud LXX. κ, καταρξεί υδὴτων ἕως θαλάσσης, κ, ποταμῶν θεικολας γης, nullo sensu: optime C. H. si ἐκολας γης, ut & p. 435. Ita quoque legitur in Iohann. 2. p. 175. ut late imperaturum eum significet; dominabitur, inquit, aquis ad mare; & fluminibus ad ea usque loca quibus remotissima sunt, ad ostia scilicet. Dixit autem ἐκολας γης, pro, ἐκολας ποταμῶν, κ, ὅτι ὁ παλαιός. Alter legitur Tom. 11. in Iohann. 2. p. 181. sed ita tamen ut inde etiam sententia nostra confirmetur: ἕως τῶν θεικολαῶν πρὸς τὴν ἑπὶ γης ποταμῶν.

P. 432. παροικίας σου] Editio Sixtina, & Complutensis, παροικίας σου. Ebr. גרו. Vulgata, annuntians, ita Ionathan. At legerunt LXX. גרו, habitatio, ut & Arabs.

ἀλλὰ μὴ τὸ, ἰδού] Legendum fortasse: ἀλλὰ τὰ μὴ τὸ.

ἐπὶ δὲ αἰπὴ τῶν κ, ἐπιθετικῶς ἐπὶ ὄνον, &c.] Locus mendii suspectus, quem, dum medicus accedat, sic exponimus. Pro eo, κ, ἐπιθετικῶς ἐπὶ ὄνον κ, πῶλον ὑόν ὑπερῶν, quod scripsit Mathews, (quem laudat præcedenti versu) sic habetur Zach. 9. 9. κ, πῶλον νῶν, vel ut quidam scribunt, πῶλον ὑπερῶν, quamvis in quinque Editionibus, quas infra se consuluisse dicit, neutiquam id se reperisse significet.

ἰδὼν τὸν ἰεουσαλλήμ ἐκλῶσεν, ἢ ὀπακτίνας, &c.] Vetus Interpr. Fleuit super eam dicens, Ierusalem, Ierusalem, quæ, &c. Sic fortasse legendum: ἐκλῶσεν λέγων, ἰεουσαλλήμ, ἰεουσαλλήμ, ἢ ὀπακτίνας, &c. Hic autem duos in unum locos pro more suo memoria lapsus confudit Origenes; alium qui extat Luc. 19. 41. alterum qui Luc. 13. 34.

μήποτε γὰρ συμβολῆ ὄσι, &c.] Origenes Homil. 17. in Genes. & Homil. 13. in Num. & Homil. 15. in Iosue, & Tom. 11. in Ioh. p. 178. Auctor Commentarij in Marc. Origeni adscripti ad cap. 10. Hilarius Can. 21. in Matth. Ambrosius lib. 9. in Luc. Hieronymus, Iustinus mart. dialog. cum Tryph. Chrysostomus, Opus imperf. Theophylactus, Euthymius cap. 45. in Matth. Rabanus, & Glossa.

P. 435. Ἐνθραζή μὲν, οἶνον σαζῶν] Origenes

Homil. 37. in Luc. Bethania interpretatur, Domus obedientiæ; Bethphage vero, Domus maxillarum, sacerdotalis quidam locus: maxilla enim sacerdotibus dabantur, sicut in Lege præcipitur: & in Iohann. 2. 13. & seq. Tom. 11. pag. 179.

Ἐνθραζή δὲ ὁ μὲν ἱεροὺς ἐπὶ τῶν ἐξ ἑσθῆς τοῦ Θεοφύλακτου τῶν ὄνων, κ, τὸν πῶλον, ἢ τὸς τῶν ἐξ ἑσθῆς, οἶνον σαζῶν ἐπιμύδου. Hieronymus: Cumque appropinquaret Hierosolymam, & venisset Bethphage ad domum maxillarum, qui Sacerdotum viculus erat, situs in monte Oliveti. A τῶν domus, & Syriaco τῶν, sive τῶν, sive τῶν, gena, maxilla. Alij derivant à τῶν, Domus, τῶν, οἶ, & τῶν, vallis: quam postremam expositionem sequitur Pagninus. Hieronymus De nominibus Ebraic. Bethphage, Domus oris vallis, vel domus buccæ. Syrum est, non Ebraum. Quidam putant Domum maxillarum vocari. Veri tamen similius id nominis derivari à τῶν & τῶν, hoc est Syriace, ὄλωθον. Adeo ut ab hoc fructu sic dictus sit iste vicus, quemadmodum Olynthus urbs Macedonia.

ἢ τὸν ἱερίων ἕως ἡμεῶν] Vetus Interpr. Quoniam maxilla propria erat parti Sacerdotum ex Lege. Legerat, ὅτι τῶν ἱερίων ἦν μέγιστον Hieronymus in epitaphio Paulæ: Bethphage villam sacerdotium maxillarum. Theophylact. in Luc. 19. Ἐνθραζή μὲν οἶκος ὑπακούης ἐπιμύδου, Ἐνθραζή δὲ οἶκος σαζῶν, ἰερατικός δὲ τῶν τῶν κ, τῶν σαζῶν τῶν ἱερίων ἰδὴ ὄνον, ὡς ἐν τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν ἰσχυρῶν Bethania quidem Domus obedientiæ, interpretatur: Bethphage vero Domus maxillarum, qui locus est sacerdotalis. Maxilla enim Sacerdotibus dabantur, sicut in Lege scriptum est. quæ ἀπολεξεί ex Origenis Hom. 37. in Luc. translata sunt. Locus habetur Deuter. 18. 3. ubi Hieronymus, & maxillas, pratermisit, quum Ebraica, ἰσχυρῶν; LXX. κ, σαζῶν, Onkelos, ἰσχυρῶν, exhibeant.

Ἐνθραζή δὲ οἶκος ὑπακούης] Origenes Tractat. 35. in Matth. Oportebat autem hæc in Bethania fieri, quæ interpretatur, Domus obedientiæ. A τῶν & τῶν. Hieronymus De nomin. Ebr. Domus afflictionis eius, vel Domus obedientiæ.

ἢ τὸν ἰσχυρῶν τῶν λέγων τῶν δυο μαθητῶν, P. 436. &c.] Hieronymus, Theophylactus.

ἡμεῶν δὲ ἕως ἡμεῶν, ἕως ἡμεῶν, &c.] Ambrosius lib. 9. in Luc. Theophylactus, Euthymius, Remigius, Glossa.

εἰρήνη ἐν τοῖς ὑψίστοις] Vniverfa Marci exemplaria habent: ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, quod sequuntur Interpretationes univesæ. Origenes autem pro, ὡσαννὰ, supposuit, εἰρήνη, memoria fortasse lapsus, & cum Marci verbis confundens hæc Lucæ 19. 38. εἰρήνη ἐν ὑψίστοις, κ, δόξα ἐν ὑψίστοις.

εἶδον καὶ οἶον ἡσθῆς ἐστὶν τὸν πῶλον] Ita Codd. quidam, & Vulgata editio Luc. 19. 32. Invenimus sicut dixit illis stantem pullum: at Libri reliqui, & Interpretationes, ἐστὶν

Marginal notes on the left edge, including 'H. cit.', 'De', 'libro', 'ritum', 'ibunt', 'præter', 'ceitur', 'as illos', 'ritum', 'apien-', 'catum', 'nium', 'i corri-', 'pétrine', 'cos de', 'mat.', 'Ple. P. 41', 'Ebraos', 'quidam', 'filium', 'admo-', 'n. Nec', 'ir cum', 'endum', 'fimo ca-', 'ationes', 's. uo', 'n. signi-', 'icantes', 'ppellæ', 'e vide', 'u. men-', 'tristum', 'ccabat', 'ta. Co-', 'lulgate', 'uastis', 'hiops.', 't. 47', 'odex.', '] Ita P. 41', 'p. 29.', 'ei ὅτι', 'edias', 'huar', 'quid', 'y. meo', 'is ta-', 'emo-', 'fa.', 'a: la-', 'cum.', 'lucio,', 's. &', 'pact:'

τον πῶλον, præmittunt.
 P. 437. καὶ ἵνα κενόσημιθροις τῆ ὄρω; καὶ πῶλον τοῖς ἐσθυσίαι ἧς διδάξαντες μαθητῶν] Item paulopost: ἀλλὰ τοῖς ἰδὺ ἐν ἧς διδάξαντες ἰματίοις ἐπὶ πᾶσι τῆ ὄρω; καὶ πῶλον, &c. ἧς διδάξαντες, id est, eorum, qui præceptis asinam & pullum, Circumcisionem nimirum, & Gentes, sive quoslibet Christi vectores erudierunt. Origenes Homil. 37. in Luc. Solutus à Discipulis asinus & portans Iesum incedit super vestimenta Apostolorum, quando doctrinam eorum imitatur & vitam. Hieronymus: Vestis autem Apostolica, vel doctrina virtutum, vel edisferio Scripturarum intelligi potest; sive Ecclesiasticorum dogmatum varietates, quibus nisi anima instructa fuerit, & ornata, sessorem habere Dominum non meretur. At vetus Origenis Interpretis τῶν διδασκάντων significacionem discendi, non docendi videtur tribuisse; sic enim ille locis supra laudatis: ut super ornatos vestibus Discipulorum Christi, &c. Item: Quoniam unumquemque discipulorum decebat aliquid Christo conferre. Adstipulatur Origenes, eandem hanc historiam edisferens Tom. II. in Ioh. p. 178. οἶδα δὲ νῦν τὸ ἰδὺ διδιδυρῶν ὄρον ἐξελκυστῆς τοῦ ἐν ᾧ τὸ μῆκος πτερόντας, πολλῶν δὲ ἐσθῶν ἐπὶ τῶν ζυγίων τοῦ λόγου πνευματικῆς μεμνησθησῶν μαθητῶν. τὸν δὲ πῶλον τοῦς δὸς ἧς ἰδύων, &c. Idem Homil. 2. in Cantic. Beate sunt illa anima qua doctum suum curaverunt, ut suscipiant sessorem Verbum Dei super se, & frenata eius patiuntur, ut quocumque ipse voluerit, flectat eas, & agat habentis præceptorum suorum. Certe δὲ, διδασκάνω, vocabulum, discolo proflixisse verisimile est: sed ἐπὶ τῶν.

καὶ ἀσάροντες ἰδὺ φησὶς, &c.] Hieronymus, Opus imperf. Hom. 37. Pseudochrysofostomus Homil. 12. in Marc. Theophylactus.

P. 438. καὶ ταῦτα ἐκτετίσθημι καὶ τὸ, &c.] Totam hanc Origenis dissertationem expressit Hieronymus in insigni ad Damasum Epistola, & in hunc Matthæi locum. Abuterer otio meo, si ea omnia colligerem, quæ in hanc quæstionem congeri possunt: consulat qui volet Interpretes, ego sententiam meam paucis profero. Fateor ramis arborum decerpitis, principibus viris gratulari, & læticiam suam testari solitos fuisse Iudæos, ut erudite probat Baronius ad ann. Christi 34. Quin & ramis illis inde Hofanna nomen fuisse, id etiam agnosco. Quum autem Christo adventanti Hofanna acclamarent, id sibi voluisse, Ramos decerpere in honorem filij David, quemadmodum idem statuit Baronius, illud vero persuaderi non possum; sed in Origenis potius, Hieronymi, & Theophylacti discedo sententiam, qui Hofanna hoc loco nihil aliud sibi velle putant, quam quod LXX, Aquila, Symmachus, & alij in 117. Psalm. σὺ σὺ δὲ,

reddiderunt. Ad id vero quod objectant τὸς σὺ σὺ δὲ, cum, ἢ δὲ David, parum coherere; alij alia respondent; ego vero sic existimo, in voce, ὠσαννὰ, non tam literæ significacionem attendendam, quam populi vociferantis animum, qui vocem illam è 117. Psalmo; (qui in Synagogis Iudæorum creberrime legebatur, ut auctor est Hieronymus in Epist. ad Damas.) depremit, & lætitiæ, gratulationi, ac triumpho destinata, quod Psalmus ille de Christo vaticinetur, adveniēti Iesu gratificaturus conclamabat. Igitur, Hofanna filio David, idem est quod; Hofanna, honoris Iesu causa, vociferemur. Ita Græci solemnem hymnum, in πᾶσι, non in Deorum solum gratiam, sed quocumque res ex animo successerant, intensa voce canebant. Pat erat quoque olim apud nos plebis, puerorumque consuetudo, quæ etiamnum in aliquibus Galliæ locis perseverat, ut triumphantibus acclamarent, Noël, Noël; à die quo natus est Christus, & quo exultant Christiani omnes; traducto more ad publicas alias omnes, solennesque pompas: id quod erudite, ut alia omnia explicat clarissimus Menagius in Orig. Gall. ling. Ut ergo vocis illius, Noël, sensus ad Principis, uerbi gratia, triumphum nihil pertinet, sed populi tamen exultantis læticiam mirifice significat; quasi diceret, Vocem hanc honoris tui causa, ô Princeps, succinimus: ita, Hofanna, etiam si, Filio David, nomen ex se conveniret; ex populi tamen tripudiantis consilio apte omnino congruebat.

καὶ τὸν ἰδὺ ἐν τῶν ἀπὸ τῶν ἰβραίων ἐστὶν] In exemplaribus nempe ἧς δ: cum in Ebraico archetypo Psalmus ille CXVIII. numero censeatur: quod nempe Psalmum IX. bifariam fecerit Ebraei, quem uno tenore describunt Græci. At vice versa Psalmus qui Ebrais est CXLVII, Græcis CXLVI. ab Ebrais cum sequente continuatur; à Græcis autem ab eo disjungitur.

ἀνὰ ἀδωνὰδ] Hæc Ebraice sic habentur: וְאָנָה אֲדֹנָי בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים אֲדֹנָי.

καὶ τὸν ἰδὺ ἐν τῶν ἰβραίων, &c.] Qui locus in P. 439. Regio Origenis Commentariorum in Iohannem libro non comparet.

ἐν δὲ κατὰ τὸν ἀρχαῖον οὐκ ἐλάττωται ἧς ὠσαννὰ δὲ τῶν, &c.] Origenes Tom. II. in Iohann. pag. 174. Hieronymus, Pseudochrysofostomus Hom. 13. in Marc.

καὶ τὸ δὸς τῶν ὡς οἶμαι ὠσαννὰ, &c.] Osee cum P. 441. Michæa memoriæ falsus confudit. Idem alibi peccat sæpenumero, quemadmodum viro Scripturæ quidem callentissimo, sed eius loca inconsultis libris memoriter recitanti, & ad alia properanti usulvenire debuit.

καὶ ὄντως τῶν] Vulgatæ ἧς ὠσαννὰ Editiones habent: καὶ ὡς ἀπὸ τῶν ὠσαννὰ. Ita Syrus, &

Arabs. Ebr. 4138. Item: ἀπόλων δολαβίς, ita Editio Complutensis, & Aldina. Hieronymus, *reversens*: at Sixtina, δολαβίς, cui consentit Arabs; Jonathan, *misericores*; Syrus, *iateger*. Eundem hanc locum Hom. 14. in Jerem. proferens Origenes; τὰ γὰρ, & δολαβίς, constanter legit.

ἀλλ' εἶπα εἰς ἕθρον εἰς τὸ ἱερόν τῶ πατρὸς, τὴν ἐκκαλισίαν] Origenes infra pag. 444. εἰς ἕθρον εἰς τὸ ἱερόν τῶ θεοῦ ἕθρον, τὴν πατρὸς ἐκκαλισίαν. & Tom. 11. in Iohann. p. 171. & Tom. 12. pag. 184. Hilarius Can. 21. in Matth.

P. 442: καὶ εἰς πολλὰ δολαβί, καὶ ἐθρὸς ἑξήκοντα, &c.] Collybus vilis erat numuli genus: auctor Aristophanes:

Aristoph.

in Pace.

οἱ πατρὸς τῶ
ἑθρὸς εἰς ἕθρον ἀτ δολαβί, εἰς κολλύβη
ut antea

Nallus emisset falcem, ne collybo quidem. Scholiales: καὶ κολλύβη] εἶδος δολαβί νομισματός, ἀπὸ τῆ ἀπὸ δολαβί. Quum autem pretiosa numismata vilioribus, vel vilia pretiosis permutatimularij; propterea ipsa trapezitica ars, quam Cambium posterior ætas appellavit, κολλύβη, & trapezita, κολλυβιστῆ, didi fuerunt. Consulendus Auctor commentarij in Marc. qui Origeni falso tribuitur, ad cap. 11. sed præcipue Pollux lib. 3. cap. 9. & lib. 7. cap. 33. Pro permutationis autem pretio certam de capite mercedem mensarij excecabat. Vir quidam doctus suis in Ciceronis Frumentariam Commentarijs collybum, livorem esse ineptissime scribit, ex argine nummorum digitis computantium adherescentem; hoc Cassij Suetonij deceptus loco, quem profert Sueronius in Augusto cap. 4. Hanc finxit manibus collybo decoloratis Neroniensis mensarij; hoc est, manibus ex frequenti aris, argenteive tractatione inquinatis. Cum ergo pro permutationis pretio fieret de vivo deductib, Numularij illi qui in Templo trapeziticam exercebant, præter certam permutationis mercedem, quam in suum emolumentum de capite deducebant; pretiosa etiam numismata adulteratis numulis commutabant. Id enim sibi volunt hæc Origenis verba: ἵνα ἐλαττωσὶ μὴ ἐκείνας οἷς κολλυβιστῆ, & in Iohann. Tom. 11. p. 178. εἶσι γὰρ εἰσι οἱ τὸν θράνον τῶ πατρὸς οἴκου, τὴν ἀρίαν ἱερουσαλήμ, τὸν οἶκον τῆς σεβαστοῦς μελιώοντες, καὶ ἀπὸ ἁλμῶν ληστῶν ποιήσαντες, οὗτοι ἀλλων ἢ ἐμῶν, ἀργύριον ἰχθυοῦ ἀδελφῶν, καὶ διδόντες δολαβί, καὶ κολλύβη τῆς σεβαστοῦς ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς νομισματῆ. Aliam propugnat sententiam Hieronymus nec hos collybistas numis numos vult commutasse, sed pecuniam sceneri dantes, pro usuris quæ Lege prohibebantur, collyba, hoc est, tragemata, & vilia mufcula, verbi gratia, fricti ciceris, vuarumque passarum, & poma diverfi generis exe-

gisse. Huic favet Hofychius: καὶ ἕθρα, & ἕθρα. Sed in priore sententia sisto.

καὶ ἕθρα βλαπεμῶν πνα, οἷς πνα βλαπεμῶν, ἕθρα τες.] Hieronymus.

εἰ ἢ δὴ τὰ εἶδη ἕθρα τρηστοῦ, &c.] Hieronymus.

οἱ ἢ μὴ καλῶς ἕθρα οἱ θρα τες, &c.] Cum P. 443. ad Episcoum bonorum Ecclesie dispensatio pertineret, id ipse non per se, sed nonnumquam per Presbyteros, sapissime per Diaconos administrabat. Act. 6. 1, 2, & seq. Inde Diaconos præceptis informans Apostolus 1. Tim. 3. 8. turpibus lucris potissimum ipsis interdicat.

οἱ δὲ τὰς σεβαστοῦς ἀρίαν πεπιστευμένοι τῶ λαῷ ἐπισκοποῖ, καὶ προσεβύτησι &c.] Origenes Homil. 2. in Cantic. Cantic. Vidit & sedem puerorum eius: Ecclesiasticum puto ordinem dicit, qui in Episcopatus vel Presbyterij sedibus habetur. Vidit & ordinationes, sive stationes ministrorum eius; Diaconorum, ut mihi videtur, ordinem memorat assantium divino ministerio. & Homil. 10. in Ezech. Deducens est in Ecclesia surgere de confessu Presbyterij, proici de Diaconatus gradu. & Tractatu 24. in Matth. Qui tales Diaconi fieri volunt, consequenter visibiles primus cathedras eorum qui dicuntur Presbyteri præripere ambiunt. In conventibus Ecclesiasticis sedisse Presbyteros, itidem ut Episcopos, stantibus Diaconis quis ignorat? Eo amplius Ignatius Apostolorum ipsos gerere typum docet; sic enim in Epistol. ad Trall. ἀνακρίθων ἂν ἔσιν, ὅσα πρὸς πνεῦμα, ἀπὸ τῆ ἐπισκοπῆς κληρὸν ἀπὸ τῆς ἑμῆς. ἀλλ' ὑποτάσσεται, καὶ τῶ προσεβύτησι. οἷς διακόντες ἰσοῦ χριστοῦ. Proinde necesse est, quacunq; agitur, nihil vos sine Episcopo agere, sed subiectos esse & Presbyteris, tanquam Apostolis Iesu Christi: & in Epist. ad Smyrnaos: πάντες τῶ ἐπισκοπῆς ἀκολουθεῖτε, οἷς ὁ χριστὸς ἰσοῦς τῶ πατρὸς. καὶ τῶ προσεβύτησι δὲ, οἷς τῶ διακόντες. Omnes sequimini Episcopum, quemadmodum Christus Iesus Patrem; & Presbyteros, tanquam Apostolos. At quamvis inter Episcopos & Presbyteros non considerent Diaconi, rerum tamen Ecclesiasticarum, itidem ut illi, iudices erant. Origenes libr. 2. in Epist. ad Rom. Ecclesiarum rectoribus & principibus loquitur, his videlicet qui iudicant eos qui intus sunt, id est Episcopis, vel Presbyteris, & Diaconis.

τῶ δὴ τὸ εἶδος ἱερόν τῶ θεοῦ, &c.] Origenes P. 444: Tom. 11. in Iohann. p. 172.

ὅς οἷς ἀκούοντες πάντων τῶν προσημῶν] Ita P. 445. uterque Codex. Non congruit tamen sententia. Vetus Interpr. Et quasi ad non audientem, neque servantiem omnem ordinem dicunt. Quid si legamus: καὶ οἷς μὴ ἀκούοντες τῶν πάντων τῶν, &c. ?

ἵλαθον εἰς ἐπιθάνια, τὸν τῶς ὑπακούει, &c.] P. 446. Hilarius Can. 21. in Matth.

ὅς τῶ ἀκαρπὸς ἔσιν ἡ ἱθαίων σωμαζαγῆ] Hilarius Can. 21. in Matth. Ambrosius l. 7.

in Luc. cap. 23. Opus imperf. Homil. 39. Brevis Enarratio, Theophylactus in eundem hunc Matth. locum, & in Marc. 10. Glossa.

P. 448. πάντες καταλείπει πεισθητέους] Lege: οὐ πάντας. Ita legendum esse ex loci sententia liquet. Vetus Interpr. sic habet: Non omnes reliquit priores, &c. videtur legisse, & πάντας.

ὅσοι μὲν ἄν σοι ἐργάζη, &c.] Hinc arguere licet falli eos qui patronum asciscunt Origenem sententia eius quae fidem sine operibus iustum hominem efficere decernit. Id fusius ostendimus in Origenianis.

P. 449. ἐν τῷ συνάκμα ἐπιμαρτυρεῖται πη] Ita C. R. at H. ἐπιμαρτυρεῖται. β & μ in MSS. Codd. sepe confunduntur, propter similitudinem τῷ μ, cum prisca figura τῷ β.

ἄπο δὲ τῆ μη ἐργάζη, & δ δοκεῖ ἔχειν ἀρδήσει ἀπ' αὐτῆ] Ita Vulgata Editio: quod videtur habere, & optimi Codd. antiqui: ac congruo certe sensu: qui enim non habet, videri potest habere; habere revera non potest: adeoque genuina est haec explicatio, ut illud Matthaei 13. 12. & Marc. 4. 25. vix aliter intelligi possit, quam si, & δ ἔχει, ita exponamus, & δ δοκεῖ ἔχειν, commissum enim servo cessatori ac pigro talentum ablatum iri dicit Servator, quod quamvis illud ab hero acceperit, ac propterea habere videatur, eo tamen non utitur, sed in terram defodit, ac perinde est, ut si non habeat. Frustra ergo Beza, & Grotius illud: & δ δοκεῖ ἔχειν, pro, & δ ἔχει, ex Luc. 8. 18. huc intrusum fuisse conjectant, nec huius parabolae scopo convenire asserunt. Eorum tamen conjectura favet Interpres Aethiops, qui apud Matthaeum & Lucam constanter vertit: quod datum fuit ei.

ἢ ἀπὸ τῆ π τῆ τοιμαρτυρεῖται] Emenda: ἢ ἀπὸ τῆ π τῆ, vel, ἀπὸ τῆ π τῆ. Vetus Interpr. quam ut furetur, &c.

P. 450. μηδὲν ἄλλο αἰτιώμενος] C. H. ἄλλο. R. μηδὲν αἰτιώμενος.

ὅσος τῶν ἡμετέρων] ὅπ, &c.] Idem habet Auctor Comment. in Marcum Origeni adscripti, quem aliquando favente Deo, edemus.

ὡς μὲν ἐν ἀγαθῷ, ἢ ὅπως ὀνομάσκει] Einusmodi nomina fingere Graecis familiare est: Dio dixit, ἡ πτωχία. Xenophon Oeconom. ἐργήματα, Thucydides, ὀκλήσεις. quod aut sunt etiam imitari Latini nonnulli.

P. 453. ἄλλο π ἀπαρτίναπ] C. C. H. & R. ἄλλ' ὅπ.

P. 454. σοὶ οἶδα εὐλογίας, ἢ εὐλογίας κινέμενοι] Lege: ἢ ἀλόγως. Vetus Interpr. Vtrum autem rationabiliter, an irrationabiliter.

P. 455. ἐπελπίω φάραγμα ἰλάω] Ios. 10. 12. LXX. habent: ἐπελπίω κτ φάραγμα αἰλῶν. Complutensis editio: κτ φάραγμα ἰλάω. Oxoniensis MS. κτ φάραγμα ἰλάω, ἕως ἀν ἐκπολεμήσω τὸν λαόν τῆς γῆς.

παρτίνας αὐτῆς τὸ ἐξαιρέτων] C. R. ἰωβίς. P. 456. malim, ἰωβίς.

τὸν σὺν τῷ ἀπαιθῆσαντος ἰσχυρὰ τῶν θεῶν λόγον, κτ, τὸν, &c.] Theophilus Antioch. libr. 1. Comment. in Evang. Hilarius Can. 21. in Matth. Hieronymus, Chrysostomus, Opus imperf. Theophylactus, Euthymius, Glossa.

τῶν μὲν ἐπιμαρτυρεῖται εὐαγγελιστῶν] Lege: τῶν μὲν. Vetus interpr. Qui non abundantius discutiant parabolam hanc: & id postulat sensus; nisi malis: τῶν μὲν ἐπιμαρτυρεῖται.

ὁ σὺν ἡμῶν λαός, κτ, μίσεις, &c.] Theophilus Antioch. Hilarius Can. 22. in Matth. Ambrosius libr. 9. in Luc. Hieronymus, Commentar. in Marcum Origeni adscriptus in eap. 12. 1. & seq. Opus imperf. Hom. 40. Brevis Enarratio, Theophylactus, Euthymius, Glossa.

τῶν θεοβιωμένων κστ' αὐτῶν] Vetus Interpr. legebat, τῶν

δοξοῖ δὲ οἱ σὺν τοῖς γεωργοῖς πεμψθέντες, &c.] Hilarius can. 22. in Matth. Auctor comment. MS. in Marc. 12. 2. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius.

πλάσταισι δὲ τὸν ὕδ' ἐαυτῶν, &c.] Lege: πλάσταιον. Matth. 21. 37. ὅσπερ. Hilarius can. 22. Theophylactus.

ἄλλοις δὲ γεωργοῖς; τῶν ἡμετέρων] Theo. P. 459. phylactus.

ἐν δὲ τῇ σὺν τῷ δέπτον σὺν ἀβολῇ] Quod P. 460. ἀείρον Matth. 22. 4. illud idem δέπτον appellat Origenes, quemadmodum & Luc. 14. 16. δέπτον quippe cum ἀρίστω confundi docent Grammatici, Hefychius, Suidas, Etymologus.

ἄπο δὲ τῶν ἡραπηθῶν ἄσμα τὸ ἀγαπητὸν τῶν ἀμπλων μου] Ita Cyrillus, & MS. Alexandr. Sixtina editio: τὸ ἡραπητὸν μου. Complutensis: ἄπο δὲ τῶν ἡραπηθῶν μου ἄσμα τὸ ἀγαπητὸν τῶν ἀμπλων μου. Vulgata: canticum patris mei, quod idem habere Aquilam testatur Hieronymus. Ebr. יתיר תירש; at תיר patrum, & patrualem, & dilectum significat; quam postremam vocabuli huius notationem sequuntur Ionathan, & Syrus, & Arabs. Item pro תירש vinea eius, quod sequitur Vulgata & Complutensis, & Ionathan, & Syrus, & Arabs; legerunt alij תירש, vinea mea, cui consentit Sixtina, & reliquae ἡ ὀ editiones.

ἀμπλον σωρή] Ita LXX. At Symmachus, Basilus, Ionathan, & Hieronymus, vineam electam. Vox σωρή non vino solum ita dicto, sed rebus aliis in Scriptura tribuitur, & quoddam coloris genus significat rebus iis commune. Ex hac vite dicta est vallis Sorec, in qua habitabat Dalila. Indic. 16. 4. Post hac amavit mulierem, qua habitabat σωρή ην. In valle Sorec. LXX. ἐν ἀσωρή. lege: ἐν γὰρ ἀσωρή. Hieron. Sorec, nomen torrentis, de quo loco fuit Dalila illa Sampsonis; sed & usque hodie ad Septentrionalem plagam Eiey.

δὸν τὸ κληροῦν, ἢ τῆς κληρονομίας, ἢ τὸ μέγεθός τῆς γῆς. ἐν αὐτοῖσι γὰρ ἕξις ἐστὶ καὶ οὐκ αὐτῶν κληροῦν. Eodem recidit hæc explicatio, nam propterea inter res distinctio fit & partitio, quod peculiare unaquæque habeat proprietates, nec inter se penitus conveniant. Malim tamen exponere, *partitio*, quam, *proprietas*. Eadem etiam ratione exponenda est vox illa locis à Joh. Croio laudatis, cap. 32. Observ. in Novum Testamentum, & aliis fere omnibus, ubi per interrogationem usurpatur. Nec erat sane, cur vocabuli huius quam Jamus expositionem in Billio damnaret Croius, & pro, *partitione*, *absurditatem* significare vellet τὸ, *ἀποκλήροισις*. Attendat Lector, & pronuntiet. Vnus me movet Philoponi locus, quem profert, in cap. 1. lib. 1. Meteorol. ἀπτα ἢ πολλὰ τὰ λόγια, καὶ ἀδύατα συββαίνει, ἔ ἀποκλήροισιν ἐχροντα μόνων. Sed vox illa citra interrogationem illic usurpatur, & nobis codex non est ad manum, quem consulamus. Ab hoc itaque loco abstineo; in aliis, ἀποκλήροισις, *partitionem* sonat: me vide.

καὶ ἄλλοι ζητεῖν] Vel lege: καὶ μὴ ἄλλοι ζητεῖν, vel τὸ μὴ, quod εὐζύχην superius præcedit, hic repetitum subaudi.

ὅσον ἐν ἀθροσί ἐσθλῶν, ἔ ἀ συμμίξει, &c.] Origenes infra in Matth. p. 477. παρ' ἡμῶν ἐν τοῖς ἀθροσίσι ὡρισθῆναι ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐσθλῶν. ὅσον δὲ τῆς καὶ τὰς γεγραμῆς λερομῶνισις. ὡς ἐν σωμαγωγῆ ἐστὶ ὁ θεός ἐν μέσῳ τοῦ σώματος, ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὡρία ἐστὶν ἐσθλῶν. Theophylactus.

ὁ θεός ἡμεῶν πῦρ καὶ πυρκαλίσκος, ἐπίπαρ, &c.] Ita C. R. at H. ὁ θεός ἡμεῶν πῦρ ἐστὶ καὶ πυρκαλίσκος καίνα, ἐπίπαρ δὲ, &c. Consentit Vetus Interpr. Deus noster ignis consumens est, consumens ea. Codicem Reg. hoc loco magis probamus, quem & in interpretatione secuti sumus. Hunc luxatum tamen & mancum sic fortasse restituas: ἐπίπαρ ὅσον μὲν ἐστὶ τὰ κατὰ πυρκαλίσκος, ἀξία, ἐπὶ πᾶσι, &c.

P.477. καὶ μὲν γὰρ καὶ ἀξιοτάτων ἐλέειν, &c.] Theophylactus.

ὡσαύτως καὶ τὸ αἴτιον εἶρεν, &c.] Quemadmodum Homines in libris sacris Filij hominum sæpissime appellantur; ita Christus appellatur, *Filius hominis*, pro eo quod est, *Homo*, καὶ ἕξοχλῶ. Origenes Homil. 1. in Ezech. Per omnem prophetiam Ezechielis dicitur, *Fili hominis*. Quis autem Filius hominis ut Dominus meus Iesus Christus? Hanc locutionem Græcis Ebraei, Romanis Græci communicarunt.

P.478. ἐν πνεύματι καὶ λογίσις ἔσθλῶν] Vetus Interpr. videtur legisse, *λογίσις*, habet enim, *eloquiorum*.

P.480. καὶ ἐστὶν ἰδίον δὸν πάσης ὁδοῦ ἰδιωτικῶν, &c.] Augustinus Quæst. Evangel. lib. 1. Quæst. 31. Theophylactus.

ἵνα δὲ οἶδῃ τὸν οὐκ ἐνδεδυμένον, &c.] Col. 3. 9, 10. Tertullianus De resurrex. carn. cap. 27. Ambrosius lib. 9. in Luc. Hieronymus, Gregorius Homil. 38. in Evangel. Chrysostomus, Opus imperf. Hom. 37. & 41. Brevis Enarratio, Euthymius cap. 51. in Matth. ἵστοσαν τὰ ἱματὰ μου λαλεῖ] Legendum: ἱματὰ σου, ita LXX. Ecclef. 9.8. & Vulgata: *vestimenta tua*. Ebr. קניני. Vetus Interpr. Origenis hoc loco, *vestimenta tua*.

ἄλλοις ὡσαύτῃ τὰ αἰὼν σπαιτόματα] Verti etiam ita hæc poterant: *alij ab exercitiis caelestibus*; At cum exercitus de quibus supra egit, hi sint exercitus caelestes, nostra interpretatio utramque comprehendit.

ἵνα διασῶται αὐτὸν πόδας καὶ χεῖρας, &c.] Origenes Homil. 10. in Exod. *Manus est anima virtus, quis tenere aliquid & constringere potest; velut si dicamus actus eius & fortitudo; & pes quo incedit ad bona vel mala*. Idem reperias Hom. 8. in Levit. Vide item Hieronymum Gregorium Hom. 38. in Evangel. Theophylactum, Euthymium cap. 5. in Matth. Glosam.

καὶ ἀναληθῆς τῆς ἐκείνης ὡς ὄλιγος] Lego, αἰα. P.481. κλιθέντες. C. R. expungit τὸ, ὡς.

Ἐσθλῶν δὲ ἐν τῷ πνεύματι, &c.] Hæc ex Iosepho Antiq. lib. 18. cap. 4. & lib. 2. De bell. Iud. cap. 8. petita sunt.

τὸ δὲ ὅμιον ἀναγέγραπται γερονίαι &c.] Vi. P.482. de Iosephum Antiq. lib. 18. cap. 11. & De bell. Iud. lib. 2. cap. 9.

τὸ ὄρατορ ἐστὶν τὸ δὲ αὐτῶν ἀσπῆς, &c.] Iosephus Antiq. lib. 18. cap. 4. καὶ δὲ τὸ οἱ ἀσπῆς ἐπιόντες τῆς καὶ μὴ τοῖσιν ἀσπῆσι συμμάχους ἐπιόντες εἰσοδὸν τῆς πόλεως ἀσπῆς δὲ πλάτης ἀγροῖα τῶν ἀσπῆσι τὸ νύκτωρ ἡμεῖς τῶν εἰσοδὸν ἰδρῶν) τὰς εἰσοδὰς φέρον εἰς τὰ ἱεροσόλυμα. Et ideo qui ante hunc fuerit Præsides, cum signis aliter insignitis solebant urbem ingredi. Primus Pilatus ignavis omnibus noctis illatas effugies Hierosolymis statuit.

καὶ ἰσθρῆ) ὅτι ἰσθρῆς ὁ γαλιλαῖος, &c.] Act. 5. 37. Iosephus lib. 18. Antiq. cap. 1, & 2.

ὁ ἦ καὶ τὸ καμῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, &c.] Post Archelai, qui fuit Herodis Ascalonitæ filius, exilium, redacta in provinciam formulam, & Syria attributa Iudæa, in eamque misso Quirinio, qui Iudæorum facultates censeret, rebellasse Iudam Gaulanitem, plurimosque ad defectionem sollicitasse narrat Iosephus lib. 18. Antiq. cap. 1. Duo ergo tum supererant Tetrarchæ, Herodes Antipas, & Philippus; hic Trachonitidis & Gaulanitidis, iste Galilææ: quorū uterque omnibus obsequiis favorem Cæsaris demereri studebat. Testis idem Iosephus lib. 18. Antiq. cap. 3. Et verisimile est utrumque subditos sibi populos, ipsosque adeo Iudæos, cervicosam gentem, refractariam, & Cæsaris mandata facile respuentem, tributa vero

stella, & omnia ornamenta ipsorum, cum ante non
essent, facta sunt, & multa tempora perseverant
secundum voluntatem Dei: sic & de animabus,
& de spiritibus, & omnino de omnibus his que facta
sunt cogitans quis minime peccavit; quando
omnia que facta sunt initium quidem factura sua
habebant, perseverant autem quoad usque ea Deus
& esse & perseverare voluerit. Testatur pro his
sententia etiam Propheticus spiritus dicens: Quo-
niam ipse dixit, & facta sunt; ipse mandavit, &
creata sunt: statuit ea in seculum seculi. Et iterum
de salvando homine sic ait: Vitam petiit à te, &
tribuisti ei longitudinem dierum in seculum seculi:
tanquam Pater omnium donante & in seculum
seculi perseverantiam his qui salvi sunt. Non
enim ex nobis, neque ex nostra natura vita est; sed
secundum gratiam Dei datur: & ideo qui serva-
verit datum vita, & gratias egerit ei qui prestavit,
accipiet & in seculum seculi longitudinem dierum.
qui autem abjecerit eam, & ingratus extiterit fa-
ctori ob hoc, quod factus est, & non cognoverit
eum qui prestat, ipse se privat in seculum seculi
perseverantiam. idest ἠθάστυνη. Immortalita-
tem etiam τὴν ἐν αἰὼν αἰώνων Athenagoras
appellat, libr. de resurrect. qua voce saepe
vitur toto hoc libro.

τὸ δὲ ἄνω τὸν ἀποδιδραχτικὸν δέλιον φερόντι πα-
ρῶν.] Hieronymus Dialog. adv. Lucifer.
cap. 8. Quod Dositheus Samaritanorum princeps
Prophetas repudiavit. Quod Sadducei ex illius
radice nascentes etiam resurrectionem carnis nega-
verunt. Origenes in Iohann. 8. 48. Tom. 26.
ἀλλ' οὐκ ἐστὶν ἡπίστα πῶς σαμβίητῶν τὸν μέλλοντα
αἰῶνα ἀρνηθῶν, & μηδὲ τὴν τῆς ψυχῆς ἠθάσ-
τυνην αἰώνιον, τὸν σωτήρα ἐντολίμου ἐπι-
στῆν (σαμβίητῶν) ἀπὸ ἀπιστίας, καὶ κελύους
πλεῖστα ὅσα διδάσκονται. & Hom. 25. in Num.
Vide item Epiphanium Har. 11. qua est
Samaritanorum, cap. 2. & 3. Philastrium
Har. 7. & Iohannem Damascenum De
Heresib.

τὴν ἐν τῇ ἀκλήσει πνεύματος ἀνάστασιν]
Ita C. R. Legebatur autem vitiose in no-
stro Codice: τὴν ἐκκλησίαν πνεύματος ἀνάστασιν

17. τὰ δὲ ἄνω ζῆντος ἀπεριουχῆσαι πὶ οὐρανῶν ἰδῶν
καὶ ἀλίαν] Etiam si his consonent MSS. H.
& R. hiulcum tamen esse locum manife-
stum est.

τὸ ἐν ἡρώδη γεγραμμένον, &c.] Id extat
Luc. 3. 6. Sic autem se habet Esaiæ locus
52. 10. καὶ ὁ λόγος πάντα ἀκούσας τῆς γῆς πλεῖστα σαμ-
ελίαν τὴν ὡραία τὴν δεξιά ἡμῶν.

τὸ δὲ ἄνω τὸν ἀνάστασιν τῶν τῶν] Ita Com-
plutensis editio Job 19. 26. Sixtina: ἀνα-
στασιν, quod malim; alioqui scribendum
esset, ἀνάστασιν.

ἀνδρα παλιν ἰσχυρῶς ἀναστῆναι ἀρρήτα ὑβερῶ
ἔχοντα. &c.] Falso & inepte credi putat Ori-
genes hominum corpora pudendis fore in-
structa, cum resurgant; alij futurum existi-
mant, ut viri omnes ac fœminæ masculinum

sexum obtineant, hoc Pauli loco inducti,
qui habetur Ephes. 4. 13. His dogmatis he-
sibile videntur præter Origenem, Hilarius
Can. 23. in Matth. Athanasius Serm. 3.
contr. Arrianos, Basilii in Psalm. 114. &
Theodoretus: ταῦτες γὰρ τῆς ἡλικίας ἐστὶν δὲ
τῆς κατὰ τὸν θυμὸν τοῦ σώματος ἡ εὐφροσύνη: & mox:
τοῖς δὲ γὰρ ἀθάνατοις γὰρ ἡλικίαις τὸ σπῆλυ ἡβῶν
παντάπασι ἀπὸ τῶν. Huius quippe distinctionis
indigens est eorum natura, qui sunt sub mortis im-
perio: tum: His autem qui immortales facti sunt
plane inutilis est muliebri sexus. Sed hæc ple-
nius tractamus in Origenianis.

Ἄλλὰ & τὸ μεταφραστικὸν ἄδρα. &c.] P. 488.
Corporeos esse Angelos Patribus antiquis,
ipsique adeo toti fere antiquitati persuasum
fuit. Videnda omnino Actio 5. secundi Ni-
cæni Concilij, ubi hanc esse Ecclesiæ Catho-
lica sententiam ex Basilio, Athanasio,
Methodio, aliisque; contrariam autem
Gentilium, docet Iohannes Thessalonicen-
sis. Videndus quoq; Tertullianus De carne
Chr. cap. 6. Constat Angelos carnem non pro-
priam gestasse, ut pote naturas substantie spiritalis
& si corporis alicuius, sui tamen generis. Idem
docet lib. 2. contr. Marcion. cap. 8. Epito-
ma è Theodoto: καὶ οἱ ἀγγελοὶ οὐκ ἔχουσι
σῶμα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα. Athanasius, sive quisquis auctor
est libri De communi essentia definit An-
gelum, ζῶον λογικόν, ἀύλητον, &c. quæ viden-
tur sibi repugnare; nam si animal, ergo
corporeum; si corporeum, ergo non expers
materia. Attamen non repugnant, nam,
ἀύλητον, & ἀσώματον differunt. Quintum ele-
mentum, seu ætherem αὔλητον esse dicebant
Peripatetici; Deum autem ἀσώματον argue
item animam. Angelus ergo, juxta Atha-
nasium, eiusdem fuerit substantiæ ac æther,
corpore, non materia constans; atque item
juxta Casarium qui Dial. 1. Inter. 48. An-
gelos quidem αὔλητον esse dicit, sed non ἀσώ-
ματον. Corporeum ergo magis accedit ad
spiritalē, quam materiale, contra opinio-
nem cruditissimi cuiusdam Theologi. Au-
gustinus Epist. 115. ad Nebrid. & in 2. De
ordine, & libr. 3. De Genes. ad liter. cap.
10. aëreos & æthereos animantes Angelos
& Dæmones esse dicit; quamquam idem
libr. 21. De Civit. Dei, cap. 10. unicuique
suum de ea re iudicium permittit. Grego-
rius Papa Hom. 10 in Evangelia Angelum
qui nascente Christo Pastoribus apparuit,
animal rationale appellat. Legendus idem
libr. 2. Moral. cap. 2. & Comment. in 1. Reg.
Apuleius libr. de Dæmone Socratis decer-
nit Dæmones esse genere animalia, animo passiva,
mente rationalis, corpore aërea, tempore æterna.
Et novissime Cajetanus in cap. 4. Genes. &
in cap. 2. Epistol. ad Ephes. ubi Dæmones
corpore constare definiit. Atque hæc in
Origenianis excutuntur.

cap. 2.
Math.
n. lib. 8.
Iercib.
um. cr.
quod dicit
lib. 4.
de.
Sadducei
Iscariot
omne in
basilicas
omnino
de resurre-
ctione de
o, non de
etiam apud
i. exili-
um am
E. 23. d.
re Ange-
tere scri-
psit.
I. cap. 7.
p. m. e. i. a.
ima perse-
via tūlat
unquam
ula per-
am peti-
dam rē
undunt
cāo p. m.
de h. e. p.
p. e. e. i. a.
d. a. a. a. a.
p. i. r. i.
antiā
i. n. o. g.
p. l. a. u.
d. e.
p. e. o. n. i.
p. e. a. r. t. e.
d. e.
p. e. e. i. a.
p. e. e. i. a.
p. e. e. i. a.
p. e. e. i. a.
p. e. e. i. a.

Theodoret.
Serm. 3. de
Angelo,
Diu. Da-
moniku.

ὁποία ἐστὶ τὰ ἑνὶ ἀγάλων σωμα(α) ἀθέτηα καὶ ἀνοσοδὲς φῶς] Origen. lib. 1. περὶ ἀρχῶν. cap. 6. Alius fortasse dicit quoniam in illo sine omni substantia corporalis ita pura erit atque purgata, ut aetheris in modum & celestis cuiusdam puritatis atque sinceritatis possit intelligi. Ceterius tamen qualiter se habitura sit res scit solus Deus, & si qui eius per Christum & Spiritum sanctum amici sunt.

ἕτας καὶ ἄλλοι ἐν τοῖς ἀεαῖς ἀγγελοι, ἀνθρώποι ποτε ὄντες, &c.] Hac omnia ab Origene proponi, non asseri ex sequentibus satis liquet. Supra autem ad pag. 291. & 345. in Matth. observavimus Angelos, iuxta Origenis doctrinam, hominum qui sancti olim futuri sint, corporibus innecti, & de caelo reliquorum hominum animas depromi. Huic sententiae consecrarium illud est, Angelorum naturam induere posse homines, qui antea vita recte factis, & virtutibus patrio succedere caelo, & sublimiore statum consequi meruerint. Aliquos autem solum Angelos, non omnes, fuisse homines intellexisse Origenem putandum est, si modo eum non stupidum profusus, furorumque ipsius dogmatum parum memorem fuisse censemus. Caeterum hanc doctrinam apud Epiphanium Har. 64. cap. 33. & seq. & Hieronymum Epist. ad Avit. cap. 1. & Apolog. 1. adv. Rufin. cap. 6. non perfunctorie castigatam reperies. Eam nihilominus Haeretici quidam subinde amplexi sunt, illosque propterea Psychopneumones fuisse dictos testatur Auctor Praedestinati quem edidit Sirmundus, Har. 78.

ἀεὶ ἀκαθάρτου ὄλεος τῶν περὶ γραφῶν] C. R. περὶ ἀκαθάρτου

εἰ δὲ καὶ τῶν ἰησαῦ θεωρητικῶν περὶ ἐπιστολῶν] Iacobus, Iudae, Petri secundam, & Iohannis postremas duas Epistolas, ἐ Canonice fuisse expunctas docet Eusebius Histor. Eccl. lib. 3. cap. 25. ἡ ἰησαῦ ἀπιλεγομένων, ἡ τοῦ ἰωάννου ἰησαῦ φέρειται, καὶ ἡ ἰησαῦ, ἡ περὶ πέντε ἐπιστολῶν, καὶ ἡ ὀνομαζομένη διὰ πέντε καὶ ἕκκα ἰωάννου. Item lib. 6. cap. 14. & Hieronymus lib. De Scriptor. Eccl. in Iuda: Iudas frater Iacobi parvam quidem qua de septem Catholicis est, Epistolam reliquit, Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimonium, a plerisque rejicitur, tamen auctoritatem vetustate iam & usu meruit, & inter S. Scripturas computari, & sacrosanctam auctoritatem habere. Eam admittit ipse Origenes Hom. 13. in Gen. Pueri sunt Isaac, Matthaeus, Marcus, Lucas, Iohannes: pueri eius sunt Petrus, Iacobus, Iudas: puer eius est & Apostolus Paulus, qui omnes Novi Testamenti patres sordunt. & Hom. 7. in Ios. Sacerdotali tuba primus in Evangelio suo Matthaeus increpuit. Marcus quoque, Lucas, & Iohannes, suis singulis tubis sacerdotilibus cecinerunt. Petrus etiam duabus Epistolarum suarum personat tubis. Iacobus quoque,

& Iudas. Item in Matth. 13. p. 223. καὶ ἰούδας ἐγρεῖται ἐπιστολήν ἀλιγοστον ἰδῆ περὶ ἀκαθάρτου ἢ ἑνὶ τῆς ἀεαῖς χρεωτος ἐβρομῶσαν λόγων ἢ τε ἀκαθάρτου λόγων ὡς τὸν ἐβρομῶσαν, &c.] P. 490. Secuti sumus C. R. Sic autem H. ὅτι ἀκαθάρτου λόγων ἂν τὸν ἐβρομῶσαν τῇ ἐκδοχῇ τῶν γραμμάτων ἐπιδότω, ubi non dubito quin aliqua fuerint praetermissa. Legendum fortasse: ὅτι ἀκαθάρτου λόγων ἂν τὸν ἐβρομῶσαν τῇ ἐκδοχῇ τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ πάντι ἀκαθάρτου, ἢ ἢ ἐκδοχῇ τῇ καὶ νόμου γραμμάτων ἐπιδότω, ἐβρομῶσαν τῶν, &c. Atque hanc lectionem in interpretatione nostra expressimus. Vetus Interpr. Quando suscipit verbum, quod non appropinquas omnino Legi priori, nec est secundum sensum eius, sed omnino habetur extraneum.

ἰσὸς τῶν λόγων φασκόντες ὡς ἄλλοι] C. R. P. 491. ἰσὸς τῶν νόμων.

ὅτι διώκεται ὁ δὲ ἀνθρώπος ὠδὸμασι] Voecula, ο, hic παρὰ λέγει, & expungenda est. P. 492. εἰς τὸν ἐκκαθάρτου νόμον] C. R. τὸν νόμον.

ὡς ὄντος] οἱ λόγοι ἡ ἀείρων] Infra: τίς δὲ καὶ ταῦτα ὁ μὴ ἐκαθάρτου ἀνθρώπων λαβεῖν τῶν γραμμάτων τῶ ἀκαθάρτου ἑαυτῶν, ἢ ὅ ἐν ταῖς ἀείρων λόγος μὴ ἐκαθάρτου τῆς πληροῦσαν ψυχῆν τὸν φασκόντων ἀνθρώπων, καὶ τὴν μηλοῦ τῶ φασκόντων ἀείρων ἀκαθάρτου, & paulopost: πᾶς ἄνθρωπος ὁ ἐν ἀείρων, μάλιστα αἰεὶ δεικνύσας τῆς διόπτῆς τῶν νόμων ἀπὸ τῶ ὀνομαζομένων χρεωτισαίς, &c. Simonianos autem, Saturnilianos, Cerdotianos, ac potissimum Marcionistas perstringit, qui Deum malum, Creatorem, Legis auctorem; bonum autem Christi patrem esse definiebant: ideoque Legem ac Prophetas repudiabant.

καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τῶ ὀνομαζομένου] C. H. ἄλλοι. P. 493. quemadmodum supra p. 466. περὶ τῶν ποσῶν observavimus pro, πνεῦμα.

τὸ χρεωτικῶν τῶ ἑνὶ, &c.] Legendum: τὸ χρεωτικῶν τῶ τοῦ πνεῦματος, &c.

τίς δὲ καὶ τῶ ἑνὶ ἡγήσειας] Ita C. R. at H. ἡγήσειας. Mahim, ἡγήσειας, & paulo quoque superius: δεικνύσας τῶ πνεῦμα ἡγήσειας, & mox: ἡγήσειας δι' ἑρῶν ἢ, & iterum inferius: ὡς ἐκαθάρτου ἀκαθάρτου χρεωτικῶν ἢ, & aliquanto post: ἀκαθάρτου τῶ ἡγήσειας φασκόντων. Sed fortasse ἡγήσειας, & ἡγήσειας confuderit Origenes.

καὶ αἰεὶ τῶ μὴ ἀγωνισασάντων ἐκαθάρτου καθάρτου τῶ ἐν νεκρῶν ἀνάστασις] Duplex erit resurrectionis forma: alia ἀνάστασις ἡ ἀκαθάρτου, Luc. 14. 14. qua & ἀνάστασις ζωῆς, & ἀνάστασις φασκόντων. Apoc. 20. 5. alia, ἀνάστασις χρεωτικῶν, Iohann. 5. 29. qua & ἀνάστασις ἑνταῦθα, Apoc. 20. 14. & ἀνάστασις ἀείρων; Act. 2. 4. 15. Vtramque resurrectionem exprefit Daniel, cap. 12. 2. Et multi de his qui dormiunt in terra pulvere evigilabunt, alij in vitam aeternam, & alij in opprobrium, ut videant semper. Origenes libr. 28. in Isaiaam: Licet ergo omnes resurgant, & unusquisque in suo ordine resurgat, considerandum est tamen propter illum sermonem

Iohannis, quem in Revelatione sua dicit: Beatus qui partem habet in resurrectione prima; in hoc secunda non habet potestatem; ne forte dividi omnis resurrectionis ratio in duas partes possit, id est in eos qui salvandi sunt iustos, & in eos qui cruciandi sunt peccatores: ut sit una quidem bonorum, qua dicitur prima; illa vero qua est miserorum, secunda dicatur; & illam quidem in omnibus puram, hilarem, totius plenam latitiam; illam vero alteram totam tristem, totam miseris plenam. Representat hunc locum Pamphilus in sua Apologia. Quinetiam discimus ex

Gennadii De dogmat. cap. 6.

Gennadio existimasse nonnullos duplex futurum resurgendi tempus; ac priore loco suscitatum iri iustos, secundo peccatores. Erit, inquit, resurrectio mortuorum omnium hominum, sed una, & insimul, & semel. Non prima iustorum, & secunda peccatorum, ut fabula est somniorum; sed una omnium. Duplicem quoque resurrectionem commemorat Augustinus libr. 20. De Civit. Dei, cap. 6. aliam quæ nunc est, animarum videlicet, quæ à peccatis per penitentiam resurgunt, atque illam esse ἀνάστασιν ὡσεὶ πύρι, de qua Apoc. 20. 5. aliam quæ futura est, corporum nimirum, quæ in postremo iudicio à mortuis resurgent. At cap. 21. libri eiusdem resurrectionem iustorum ab impiorum resurrectione fecernit. Sed & ἀνάστασις mortis æternæ ac damnationis nonnumquam opponitur. Fidem faciunt hæc Isidori Pelusiota verba:

Isidor. Ep. 167.

ὅτι ὁ δὲ φησὶ σοι, ὅτι ἢ μὲν θιώτατα ζῆσις ἔσθι, εἰς ἀνάστασιν ἰλαστόν. ἢ δὲ ἔσθια κακὰ, εἰς αἰώνιον πορ. Ἔγω γὰρ Ego vero dico tibi animam que bene vixerit, in resurrectionem iuram vitæ; que vero male vixerit, in ignem æternam abituram: & illa Lactantij lib. 7. Divin. Instit. cap. 21. Tunc quorum fuerit probata iustitia, hi præmium immortalitatis accipient: quorum autem peccata & scelera detecta fuerint, non resurgent; sed cum impiis recondentur in eandem tenebras, ad certa supplicia destinati. ἀνάστασις itaque simpliciter eo sensu verisimile est ab Origene hoc loco usurpatam, quatenus morti æternæ opponitur: futurum enim ut impij quoque resurgant ipse agnoscit supra in Matth. 18. p. 323. εἰπεὶ δ' αὖτε, οὐκ ὁδοὺ πόντου ὄρα, ἢ ἐσθραδὴς λίθων, ὀνικὸν δὲ τὸ ἐπὶ τῆ φάβλου σῶμα & κατωφρεὶς, ὅτι ἀναλή. Ἐν τῇ ἀνάστασιν ἴνα κατὰ τὸν τῆ δὲ ἀνάστασιν, &c. & libro 2. De resurrectione: Sane qualis fuerit uniuscuiusque preparatio in hac vita, talis erit & resurrectio eius. Qui beatus hic vixerit, corpus eius in resurrectione devotioris splendore fulgebit, & apta ei mansio beatorum tribuetur locorum. Huic vero qui in malitia consumpsit tempus sibi vitæ presentis indulsum, tale dabitur corpus quod sufficere & perdurare possit in ænis, &c. Idem quoque fufius declarat libro 5. contra Celsum, & eandem hanc ipsi sententiam asserit Pamphilus in Apologia; cum enim in que-

sione de futura mortuorum resurrectione iam inde à vetustis temporibus multa peccasse dicitur sit Origenes, & in nefarias ac à communi Orthodoxorum sensu discrepantes sententias incidisse; ab hac ipsum suspitione prohibere conatus est Pamphilus. Epiphanius autem Hær. 64. cap. 10. quamvis Origenem inducat resurrectionem impugnantem; cum iis tamen eum committit, qui ex his Psalm. 1. verbis, Propterea non resurgent impij in iudicio, resurrectionem malis abjudicabant. Caterum hæc in Origenianis expendimus.

ἀλλὰ ἀνάλογον τῷ κ, τὸν σωτῆρα ἴσον εἶναι τῷ θεῷ, &c.] Hæc dura sunt; quæ tamen emolliq, & commodius explicari queant, si ad vocem ἀνάλογον, attenderimus. Non enim divinæ huic generationi parem ullam esse vult Origenes; sed affinitates illas & agnationes quæ in cælo obtinebunt, sacrosanctæ Verbi generationi in eo similes esse dicit, quod utraq; sine ulla genitium membrorum ope administrantur; quas alioqui dispares usquequaque agnoscit. Sententiam hanc suam lib. 1. De princip. cap. 2. diserte explicat, Infandum autem est, inquit, & illicitum, Deum Patrem in generatione unigeniti Filij sui, atque in substantia sua exequare alicui vel hominum, vel aliorum animantium generanti; sed necesse est aliquid exceptum esse, Deoque dignum, cui nulla prorsus comparatio, non in rebus solum, sed ne in cogitatione solum, vel sensu inveniri potest, ut humana cogitatio possit apprehendere quomodo ingenitus Deus efficitur. Pater unigeniti Filij: & lib. 1. in Mattheum, apud Pamphilum in Apolog. Dubium non est quod nativitas eius non est talis, ut quasi qui ante non fuerit, esse coepit, sicut de nativitate hominum putatur: & libr. 5. in Iohann. ex eadem Pamphili Apolog. Quj licet non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt; non tamen ea nativitate sunt, qua natus est unigenitus Filius.

ὡσεὶ τὸ πν ὡς τῷ αἰώνιῳ, &c.] Valenti. P. 496. num suggillat.

ὡσεὶ τὸ πν ὡς τῷ αἰώνιῳ, &c.] Origenes Homil. 39. in Luc. eandem proponit questionem; quam alia responsione dissolvit: tu locum consule.

ἢ τῷ αἰώνιῳ ἰσομύλων τῷ θεῷ ἀνάλογον] Deest aliquid: fortasse, ἰσομύλων τῷ θεῷ, vel, ἰσομύλων ἰσομύλων, vel aliquid eiusmodi. Veteri Interprete: hominibus videlicet factis in similitudinem Angelorum.

αἰαφίτην εἶδ' ἰαυτὸν τὸν σωτῆρα] Vel lege: P. 498.

ἢ τῷ αἰώνιῳ, vel quod malum, quodque Veteri Interpretationi consonat: δὲ τῷ αἰώνιῳ τὸ μὲν τῷ θεῷ ἰσομύλων τῷ θεῷ εἶδεναι λίγηδες τῷ σαδ' ἀναφίτην αἰαφίτην ἢ τῷ αἰώνιῳ τῷ σωτῆρα κ, ἢ αἰώνιῳ τῷ αἰώνιῳ εἰ δὲ, &c.] Cerinthianus intellige de quibus Eusebius, & Epi-

Handwritten marginal notes in the left margin, including references to page numbers and other text fragments.

phanus. Vel intellige Chiliaſtas, ſive Chilionetitas qui ortum à Papia S. Iohannis diſcipulo traxerunt. Hi ſanctos poſt reſurrectionem cum Chriſto mille annis regnaturi, & corporeis voluptatibus fruíturos credebant, hoc Iohannis decepti loco qui habetur Apocal. 20. 4, 5, 6. Vide Philaſtrium Har. 59. Origenes quidem pari futuros impios cum ſanctis conditione cenſuit, poſtquam diuturnis poenis fuerint exerciti, & Gentium plenitudo advenerit; ſed neque certum tempus præfixit ullum, neque corporeas illas poſt hanc vitam delicias agnoſcit; ideoque inter Chiliaſtas immerito à nonnullis refertur.

συννοίας ἡμᾶς καὶ τοῦ χησιθεῦς] C. H. 281-
σαδῶ. R. 281δ.

P. 499. καὶ εἰς τὸ ἡ ἠσομῶν ὅτι μύεμα δυνάμει, &c.] Hilarius Can. 22. in Matth. Hieronymus.

IN IOHANNEM.

P. 3. οἱ μὲν πλείους τὸ πολλὰ τῶ εἶνα χολάζοντες] Male Perionius huius libri Interpres: Plurimi quidem qui vitam in otio degunt: melius Ambrosius Ferrarius: Complures maiori ex parte in vita tuenda occupati: hoc est, ad mortalis huius vitæ negotia attentum, ἐμπληθεύμενοι τὰς τῶ βίῃ ἀναγκαῖαις, ut loquitur Apóstolus 1. Tim. 2. 4. Ἐὶ non vitam solum ſignificat, ſed ea etiam quibus vita toleratur.

καὶ ἐν βραχέσι τὸ θεοπροσκῶν τῶ θεῷ ἔχοντες] Perionius vertit: divinumque cultum exiguo tempore teneant, inepte: optime Ferrarius: & paucis cultores Dei nutriunt; hoc est, pauca ad alendos Dei ministros conferunt: ex iis enim quæ Deo populus offerebat, alebantur Levitæ.

ἀφ' ἧ καὶ ἡμῶς λαβόντες φαρδύ] Fugit captam Ferrarij, & Perionij vocis huius, λαβόντες, ſignificatio. Verbe: inde arrepta occasione dicimus: λαμβάνει enim hoc loco est, ἀφορμῶ λαμβάνει. Vnde, λαβὴ, ἀφορμῆ. Heſych.

ἀπὸ τῆν ἰν ἀρχῆν ἐξ ἧ, &c.] Nimirum poſtquam Antiochia rediit, quo à Mammea Alexandri Severi matre fuerat acceſſitus. Tunc enim Commentariis illuſtrare Scripturam exorſus est. Id vero munus Achæico itinere intermiſſum reſumſit Alexandriam denuo revertens: ut fuſius in Origenianis oſtendimus.

P. 4: 281 δὲ ἡμῶς εἰδέναι ἃ τὰ πὸν εἶ, &c.] Quæ ἀποτελεσθήματα Origenes, & LXX Interpretes appellant, dicuntur Ebræis מַעֲשֵׂה, eaque è frugibus integris, necdum elaboratis Deo offerenda excipiebantur, neque magna copia, neque certa. Offerebantur autem feſto primitiarum tempore, ἀετῶ

πάντων καρπῶν, iuxta præceptum Exod. 23. 16, 19. Eorum vero offerendorum ritus traditur Levit. 2. 14. At ἀπαρχαὶ Iudæis ſunt τῶν κη, quæ ex univerſis frugibus iam elaboratis ſepoſita, Sacerdotibus tradebantur ea copia, quæ amplior eſſet ſexageſima parte, minor quadrageſima. Vt ex omnibus igitur frugibus excernerentur Therumoth, fruges univerſas iam ante collectas eſſe oportuit, quod contingebat in feſto Pentecoſtes, ut eſt Levit. 23. 15. Num. 28. 26. Deuter. 16. 9, 10. Sunt qui primitias novorum fruétuum oblatas volunt menſe Tiſri, feſto Scenopegia. Nam tum univerſos fruétus fuiſſe collectos intelligitur ex Exod. 23. 16. & Levit. 23. 39. Atqui de fruétibus quoque dabatur Therumoth: Num. 18. 13. Deuter. 18. 4. & 26. 2. Igitur data illæ ſunt poſt collectionem fruétuum, hoc eſt menſe Tiſri, in feſto Tabernaculorum. Atque hanc primitiarum oblationem videtur reſpexiſſe Origenes, cum ait, καὶ τῶ πάντας καρπῶν ἀνεφείοντο αἱ ἀπαρχαί. nam ante Scenopegiam univerſi fruétus, uix puta, & olea, neutiquam potuerunt eſſe collecta.

λεπτόν ἢ ἴσιν ἢ σοφῶν, ἐν χησιθεῶ, &c.] Peſſime hæc à Perionio accepta ſunt, æque ſatis bene à Ferrario. Verbe: Dicendum ſane eſt eorum qui ſapientes, & in Chriſto auxiliùm naſti ſunt, & in his prædictis Epistoſis, quo ſidem mereantur, indigeni teſtimoniis quæ in Legalibus & Prophetiſis ſcriptis continentur, hæc eſſe mentem, ut ſapientia quædam plena, & credibilia, & vehementer ſancita Apoſtolica eſſe dicant, ſed iis neutiquam conſimilia: Hac dicit Dominus omnipotens.

καὶ τῶν ἀρχαίων] Ita C.R. & Ferrarius. Perionius tamen legit, τῶ, cui nos aſſentimur.

ἀλλὰ καὶ ἀποκρίσασαι] Retinendum illud, καὶ, quod prætermiſerunt Ferrarius, & Perionius.

πάντα δὲ ἡ καρπῶ, τὸ δὲ ἀρχαίων ἐστὶ] Adnotavimus ſupra Pauli Epistoſas Evangelij nomine affici.

ὡν καλέσται διδάσκαλος ἐπὶ τῶς κη] Locus P. habetur Matth. 23. 8. ubi pro, ἐκδηγῶν, exemplaria quædam habent, διδάσκαλος. Hunc autem verſum cum ſequenti confundit Origenes.

καὶ τῶ ὁ γῶς ἐπὶ αὐτῶς δεξάζοντες] Origenes Tom. II. in Matth. p. 223, & Homil. 7. in Luc. Debemus in hoc loco ne ſimplices quique decipiantur, ea quæ ſolent Hæretici opponere confutare: in tantum quippe nescio quis proripit inſaniam, ut aſſereret negatam fuiſſe Mariam à Salvatore, eo quod poſt natiuitatem illius iuncta fuerit Ioseph: & paulo poſt: Porro quod aſſerunt eam nupſiſſe poſt partum, unde approbent non habeat: hi enim filij qui Ioseph dicebantur, non erant orti de Maria, neque eſt ulla Scriptura, quæ iſta commemoret.